

5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ
- με Διεθνή Συμμετοχή -

**«Νέες Μορφές Παιδικής και Εφηβικής Κακοποίησης:
Δυνατότητες αντιμετώπισης και πρόληψης»**

16 έως 18 Μαΐου 2011
9.00 πμ έως 9.00 μμ

Αμφιθέατρο ΕλληνοΑμερικανικής Ένωσης, Μασσαθίας 22, Κολωνάκι, Αθήνα

Παρακολούθηση Ελεύθερη

Πληροφορίες - Πρόγραμμα: www.obrela.gr

Διοργάνωση: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης της
Σεξουαλικής Κακοποίησης & Psychology Department,
Hellenic American University

Υποστήριξη: Προσαρμογή: Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής
Παρέμβασης (www.prosarmogi.gr)
Psychology Department, Hellenic American University

Hellenic American University

Εκδόσεις Αρχιπέλαγος

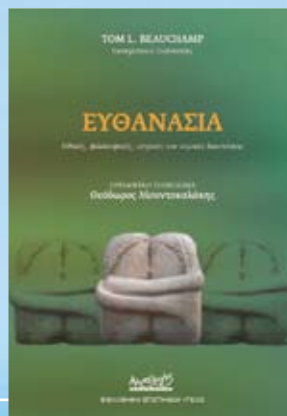
Bruce Bongar-Lisa Brown
Ψυχολογία της τρομοκρατίας

σελίδες 728, Λ.Τ. 35 €

Edward Shorter
Ιστορία της ψυχιατρικής

σελίδες 545, Λ.Τ. 40 €

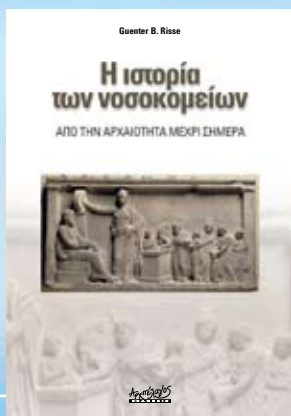
Tom L. Beauchamp
Ευθανασία.
Ηθικές, φιλοσοφικές, ιατρικές
και νομικές διαστάσεις

σελίδες 332, Λ.Τ. 23 €

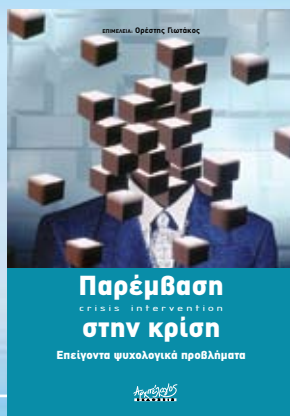
Thomas Szasz
**Νόμος, ελευθερία και
ψυχιατρική.**
Μια έρευνα του ρόλου των
ψυχιατρικών πρακτικών στην κοινωνία

σελίδες 432, Λ.Τ. 34 €

Guenter B. Risse
**Η ιστορία
των νοσοκομείων.**
Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα

σελίδες 1094, Λ.Τ. 23 €

Ορέστης Γιωτάκος
Παρέμβαση στην κρίση.
Επιλεγμένα ψυχολογικά
προβλήματα

σελίδες 400, Λ.Τ. 20 €

**Ορέστης Γιωτάκος - Μαρία
Τσιλιάκου**
Ο κύκλος της κακοποίησης.
Ενδοοικογενειακή βία - Σεξουαλική
κακοποίηση - Τραπέζιγκ - Βαλγίγκ

σελίδες 380, Λ.Τ. 25 €

**Ορέστης Γιωτάκος -
Μαρία Τσιλιάκου**
Βιασμός

σελίδες 290, Λ.Τ. 18 €

5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ
- με Διεθνή Συμμετοχή -

**«Νέες Μορφές Παιδικής και Εφηβικής Κακοποίησης:
Δυνατότητες αντιμετώπισης και πρόληψης»**

16 έως 18 Μαΐου 2011

9.00 πμ έως 9.00 μμ

Αμφιθέατρο ΕλληνοΑμερικανικής Ένωσης, Μασσαλίας 22, Κολωνάκι, Αθήνα

Παρακολούθηση Ελεύθερη

Πληροφορίες - Πρόγραμμα: www.obrela.gr

Διοργάνωση: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης & Psychology Department, Hellenic American University

Υποστήριξη: Προσαρμογή: Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής Παρέμβασης (www.prosarmogi.gr) Psychology Department, Hellenic American University

HellenicAmericanUniversity

Αιγίδα

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
Δήμος Αθηναίων
Διαδημοτικό Δίκτυο Υγείας ΟΤΑ
Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρία

Συνεργασία

Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρία (ΕΨΕ)
Κλάδος Ψυχιατροδικαστικής ΕΨΕ
Ελληνική Εταιρεία Εφηβικής Ιατρικής
Ελληνική Εταιρεία Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) Υπουργείου Υγείας
Εταιρία Μελέτης Σεξουαλικής Συμπεριφοράς και Διαφυλικών Σχέσεων
Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών
Μονάδα Εφηβικής Υγείας (ΜΕΥ), Β' Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών,
Νοσοκ. «Π & Α Κυριακού»
Παιδοψυχιατρική Κλινική Ιατρικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών
Γ. Νοσοκομείο Παίδων "Η Αγία Σοφία"
Τμήματα Εγκληματολογίας – Ψυχολογίας - Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Τομέας Ψυχολογίας, Τμήμα Φ.Π.Ψ, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Κρήτης
Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού, Δνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας
Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς
Συνήγορος του Παιδιού

Άρσις, Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων

Αποστολή

ΕΠΑΨΥ

Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Κίνηση Πολιτών για τον Περιορισμό των Τυχερών Παιχνιδιών

Κλίμακα

Μαζί για την Εφηβική Υγεία

Μαζί για το Παιδί

Προσαρμογή

Συνειρμός - Βαβέλη

Χαμόγελο του Παιδιού

ACT UP

Obrela.gr

PRAKSIS

SaferInternet.gr

SafeLine.gr

ECPAT (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes, www.ecpat.net)

e-NACSO – European NGO Alliance for Child Safety Online (www.enacso.eu)

NSPCC (www.nspcc.org.uk)

IATSO (International Association for the Treatment of Sexual Offenders, www.iatso.org)

STOPITNOW (stopitnow.org.uk)

Τιμητική Επιστημονική Επιτροπή

Ελένη Αγάθωνος
Δημήτρης Αναγνωστόπουλος
Βάσω Αρτινοπούλου
Νίκος Βαϊδάκης
Αντώνης Μαγγανάς
Γιώργος Μόσχος
Αναστασία Καλαντζή Αζίτι
Βασίλης Κονταξάκης
Γιώργος Κρεατσάς
Νέστωρ Κουράκης
Χαρά Σπηλιοπούλου
Καλλιόπη Σπινέλη
Βλάσης Τομαράς
Ιωάννης Τσιάντης
Ιάκωβος Φαρσεδάκης
Μίκα Χαρίτου-Φατούρου
Γεώργιος Χριστοδούλου

Οργανωτική Επιτροπή

Πρόεδρος: Τίνα Σταθοπούλου

Αιμιλία Αντωνοπούλου
Ορέστης Γιωτάκος
Γιάννης Ηλίας
Όλγα Θεμελή
Αναστασία Κουκοπούλου
Δέσποινα Κώνστα
Βέρρα Λάγγαρη
Ιωάννα Λανίτη
Ελένη Παπαδομαρκάκη
Χαράλαμπος Πετράς
Απόστολος Σαμπαζιώτης
Μαρία Τσιλιάκου
Γιώργος Τσουβέλλας

Επιστημονική Επιτροπή

Πρόεδρος: Μαρία Τσιλιάκου

Παναγιώτης Αιθάνης
Χριστίνα Αντωνοπούλου
Λουκάς Αθανασιάδης
Γιώργος Αλεβιζόπουλος,
Βασίλης Αλεβίζος
Θεόδωρος Βαλαμουτόπουλος
Απόστολος Βούρδας
Δημήτρης Γεωργιάδης
Κωνσταντίνος Γιαννόπουλος
Σοφία Γιοβάνογλου
Ορέστης Γιωτάκος
Νίκος Γκιωνάκης
Φραγκίσκος Γονιδάκης
Χρήστος Δημητρακόπουλος
Βίκυ Δημητρακοπούλου
Γιοθάντα Δήμου
Θανάσης Δουζένης
Κώστας Ευθυμίου
Μαρία Ελευθεριάδου
Κία Θανοπούλου
Όλγα Θεμελή
Βασίλειος Θεοδώρου
Δημήτρης Καραγιάννης
Αγγελική Κατριβάνου,
Κυριάκος Κατσαδώρος
Ευτυχία Κατσιγαράκη
Γεράσιμος Κολαΐτης
Σοφία Κονδύλη
Γεώργιος Κορμάς
Αναστασία Κουμούλα

Δέσποινα Κώνστα
Γιώργος Κωνσταντακόπουλος
Βέρρα Λάγγαρη
Μάχη Λαζαρίδου
Γρηγόρης Λάζος
Κωνσταντή Λαμπάκη
Εφη Λαμπροπούλου
Ιωάννα Λανίτη
Λευτέρης Λύκουρας
Δημήτρης Μαγριπλής
Κατερίνα Μάτσα
Κατερίνα Μεγαλογένη
Φωτεινή Μηλιώνη
Θεόδωρος Μουστεράκης
Μαρία Μουδάτσου
Λίλιαν Μουμουλιέτα
Ντίνα Μπακαλιάνου
Χρύσα Μπότση
Λάζαρος Μπίσμπας
Γιώργος Νικολαΐδης
Χρύσα Ξενάκη
Ιωάννης Παπαδάτος
Γεώργιος Παπαδημητρίου
Βάνα Παπακίτσου
Σταυρούλα Παπαδόδημα
Μαρία Παπαδακάκη
Ελένη Παπαδομαρκάκη
Κώστας Παπασταμάτης
Σωτήρης Παπασπυρόπουλος
Πολυξένη Παρασκευοπούλου

Κατερίνα Πούτου
Ειρήνη Σάκκου
Βερόνικα Σαμαρά
Κωνσταντίνος Σιώμας
Κωνσταντίνα Σκληράβου
Αναστασία Σοφιοπούλου
Μαρία Σπανού
Αναστασία Σταθοπούλου
Τίνα Σταθοπούλου
Στέλιος Στυλιανίδης
Κηλαίρη Συνοδινού
Εμμανουήλ Σφακιανάκης
Πρόδρομος Τζανετάκος
Γεώργιος Τζεφεράκος
Θεώνη-Φανή Τριανταφύλλου
Ιωάννα Τσίγγανου
Νάντια Τσιλιάκου
Άρτεμις Τσίτσικα
Χρήστος Τσόπελης
Γιώργος Τσουβέλλας
Γιώργος Φλώρος
Ευάγγελος Χαϊνάς
Καλλιόπη Χατήρα
Μαίρη Χιόνη
Ιωάννης Χηλιαουτάκης
Χρήστος Χομπάς
Δημήτρης Χονδρός
Παναγιώτης Χονδρός

Ανακοίνωση: Η «Ομπρέλα» σχεδιάζει τη συγγραφή συλλογικού Βιβλίου με θέμα «*Νέες Μορφές Παιδικής και Εφηβικής Κακοποίησης: Δυνατότητες αντιμετώπισης και πρόληψης*». Για το σκοπό αυτό, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υποβάλουν σχετικό άρθρο, έκτασης 2.000 - 4.000 λέξεων, με ενδεικτική βιβλιογραφία, στο info@obrela.gr, έως 30 Ιουλίου 2011.

Υπενθυμίζεται, ότι παρόμοια συλλογικά συγγραφικά έργα, απότοκα αντίστοιχων συνεδρίων της «Ομπρέλα», είναι το «*Σεξουαλική Κακοποίηση, Μυστικό όχι πιά!*», 2006, *Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα*, «*Ο Κύκλος της Κακοποίησης*», 2008, *Εκδόσεις Αρχιπέλαγος*, και «*Κακοποίηση Παιδιού και Εφήβου: ανίχνευση, αντιμετώπιση, πρόληψη*», 2011, *Εκδόσεις Πεδίο*.

9.00 – 10.30

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ

Προεδρείο: **Ορέστης Γιωτάκος**, Ψυχίατρος, MSc, PhD, Πρόεδρος «Ομπρέλα», **Μαρία Τσιλιάκου**, Νομικός – Εγκληματολόγος

- > Παιδική πορνογραφία και διαδίκτυο // **Αικατερίνη Πανάγου**, Κοινωνική Λειτουργός, **Θεοδώρα Σπίνου**, Κοινωνική Λειτουργός, kathrinep@windowslive.com, doro.u@hotmail.com
- > Παιδική κακοποίηση και διαδίκτυο: Η περίπτωση των Ιαπωνικών κόμικς και ηλεκτρονικών παιχνιδιών // **Παναγιώτα Κλωνή**, MSc Κοινωνική Λειτουργός & Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Ε.Ε.Ε.Κ. ΑΧΑΪΑΣ, totinagr@yahoo.gr
- > Η τυπολογία της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών στον κυβερνοχώρο (online grooming): η Ελληνική έρευνα // **Γιαννακού Ελπίδα**, Κοινωνιολόγος, giannakouelpida@gmail.com
- > Η πορνογραφία ανηλίκων στο διαδίκτυο και τα προβλήματα σε σχέση με τη ποινικοποίησή της // **Βαϊανή Πολυζωΐδου**, Υπ Διδάκτ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Νομικής, Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, vagiapol@law.auth.gr

10.30 – 12.30

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Προεδρείο: **Τίνα Σταθοπούλου**, Ψυχολόγος, MSc, PhD, **Ορέστης Γιωτάκος**, Ψυχίατρος, MSc, PhD, Πρόεδρος «Ομπρέλα»

- > Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες // **Ζαχαρένια Καραθανάση**, Νηπιαγωγός Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης, **Κωνσταντία Δεληγιάννη**, Σχολική Ψυχολόγος, **Βασιλική Γκουδίνα**, Κοινωνική Λειτουργός, Σχολική Μονάδα Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.) Ν. Καρδίτσας, zkarathanasi@gmail.com, konstantiadeli@gmail.com, v.gkoudina@gmail.com
- > Ανάπηρες και σεξουαλική κακοποίηση // **Γιολλάντα Δήμου**, Δρ Ειδικής Παιδαγωγικής, ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Δ' Αθηνών, jolandadimou@yahoo.gr
- > Περιγραφή περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών με ειδικές ανάγκες σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής // **Παναγιώτα Αικατερίνη**, Κοινωνική Λειτουργός σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής, katerina.pan@yahoo.gr
- > Έφηβοι με νομική καθυστέρηση και σεξουαλικότητα: απόψεις, εμπειρίες και ανάγκες τους // **Δημητρακοπούλου Βασιλική**, Επιστημονική Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας (ΜΕΥ), Β' Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», info@youth-health.gr
- > Κακοποίηση κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης // **Κωνσταντία Μπακαλιάνου**, Μαιευτήρ- Γυναικολόγος, Επιμελήτρια Α' ΕΣΥ, Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου Ελληνικής Εταιρείας Οικογενειακού Προγραμματισμού, geocre@aretaieio.uoa.gr, dbakalianou@yahoo.gr
- > Sexual Education as a means to prevent sexual abuse in people with intellectual disabilities // **Nerea Alvarez Perez**, Psychologist, MA in Sexology: Education and Sexual Advising, Psicologia in Oviedo University, Spain & ΠΙΚΠΑ Βούλας

12.30 – 13.00

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΞΑΠΛΩΣΗΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΖΟΓΟΥ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Διοργάνωση: **Κίνηση Πολιτών για τον Περιορισμό των Τυχερών Παιχνιδιών**

Προεδρείο: **Ορέστης Γιωτάκος**, Ψυχίατρος, MSc, PhD, Πρόεδρος «Ομπρέλα», **Όλγα Θεμελή**, Επικ Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

- > Σύγχρονα χαρακτηριστικά και επιπτώσεις της Παθολογικής χαρτοπαιξίας // **Βασίλειος Ν. Θεοδώρου**, Κλινικός Ψυχολόγος, PhD, theodorou@psi.gr

13.00 - 14.30

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Προεδρείο: **Αθανάσιος Δουζένης**, Επίκουρος Καθηγητής Ψυχιατροδικαστικής, **Κωστάντη Λαμπάκη**, Ψυχολόγος, PhD.

- > Το νομοθετικό πλαίσιο. Οργάνωση και λειτουργία θεραπευτικών προγραμμάτων στα Καταστήματα Κρατουμένων Γρεβενών και Τρίπολης // **Κωστάντη Λαμπάκη**, Ψυχολόγος, PhD, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, costandi@otenet.gr
- > Θεραπευτική Παρέμβαση στο Κατάστημα Κρατουμένων Γρεβενών: Εμπειρία ενός έτους // **Λάζαρος Μπίσμπας**, Ψυχολόγος, Κατάστημα Κρατουμένων Γρεβενών, bisbaslazaros@yahoo.gr
- > Αξιολόγηση κρατουμένων για τη χορήγηση αδειών. Ο ρόλος του ψυχολόγου // **Μεταξία Κατσαράκου**, Ψυχολόγος, Κατάστημα Κρατουμένων Τρίπολης
- > Προβλήματα εποπτείας ομάδας // **Αθανάσιος Δουζένης**, Επίκουρος Καθηγητής Ψυχιατροδικαστικής, Β' Ψυχ. Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Αττικών, thandouz@med.uoa.gr

14.30 – 15.00

Προσφωνήσεις - Χαιρετισμοί

- Λεωνίδας Κόσκος, Executive Vice President, Hellenic American University
- Ορέστης Γιωτάκος, Ψυχίατρος, Πρόεδρος «Ομπρέλα»
- Τίνα Σταθοπούλου, Ψυχολόγος, Πρόεδρος Οργανωτικής Επιτροπής Συνεδρίου
- Μαρία Τσιλιάκου, Νομικός-Εγκληματολόγος, Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής Συνεδρίου
- Θάλεια Καζάζογλου, Υπεύθυνη εκστρατείας έναντι του child sex trafficking (ecpat – the Body Shop)

Προσκλήθηκαν: **Χαράλαμπος Καστανίδης, Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**
Χρήστος Παπουτσής, Υπουργός Προστασίας του Πολίτη
Γιώργος Καμίνης, Δήμαρχος Αθηναίων
Γιώργος Μόσχος, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη, Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού
Σωτήρης Παπασπυρόπουλος, Διτής Διαδημοτικού Δικτύου Υγείας ΟΤΑ
Βάσω Αρτινοπούλου, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Αντιπρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου
Βασίλης Κονταξάκης, Καθηγητής Ψυχιατρικής
Νέστωρ Κουράκης, Καθηγητής Νομικής

15.00 – 16.30

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΩΣ ΘΥΜΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Προεδρείο: **Απόστολος Βούρδας, Παιδοψυχίατρος, PhD, MRCPsych, CCST, Όλγα Θεμελή, Επικ Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης**

- > Η θεραπευτική κατανόηση και επεξεργασία της σιγής που σφραγίζει το στόμα του θύματος // **Τίνα Ελιάου, Συμβουλευτική Ψυχολόγος / Chartered Counselling Psychologist (BSc, MSc, PGDip.)**
 eliaouida@gmail.com
- > Ανάπτυξη δεξιοτήτων για αναγνώριση και χειρισμό Σεξουαλικά Κακοποιημένων Παιδιών: Η περίπτωση της Κύπρου // **Άντηρ Ανδρονίκου, Κοινωνική Λειτουργός / Ειδικό Διδακτικό προσωπικό, Πανεπιστήμιο Frederick antriondronikou@yahoo.gr**
- > Νομικές και ψυχολογικές διαστάσεις της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες // **Ηλέκτρα Κουτσούκου, Ph.D, Επιστημονικός Συνεργάτης (ΠΔ 407/80) Παν/μίου Πελοποννήσου, Δικηγόρος, elektrak@gmail.com, Αλέξανδρος-Σταμάτιος Αντωνίου, Ph.D, Λέκτορας Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε. Παν/μίου Αθηνών, as_antoniou@primedu.uoa.gr**
- > Το παιδί ως μάρτυρας // **Απόστολος Βούρδας, Παιδοψυχίατρος, PhD, MRCPsych, CCST, Επιστημονικός Συνεργάτης Παιδοψυχιατρικής Πανεπιστημιακής Κλινικής Αγία Σοφία, Γραμματέας του Κλάδου Ψυχιατροδικαστικής, apourdas@hotmail.com**

16.30 – 18.00

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Διοργάνωση: **Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης**

Προεδρείο: **Χλίουτάκης Ιωάννης, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, jchlia@staff.teicrete.gr**

- > Κυρίαρχες συμπεριφορές σεξουαλικού εξαναγκασμού ανδρών νεαρής ηλικίας και παράγοντες που συμβάλλουν στην εκδήλωσή τους // ¹Τσαγκάνης Άγγελος, ²Ιωσηφίδης Ιωάννης, ²Αραβαντινού Αντωνία, ²Ευτυχίδη Ρωξάνη, ³Γναρδέλλης Χαράλαμπος, ²Χλίουτάκης Ιωάννης, ¹Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Αθήνας, ²Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κρήτης, ³ΤΕΙ-Μεσολογγίου, i_iosifidis@hotmail.com
- > Οι στάσεις των νέων ως προς τους μύθους του γυναικείου βιασμού και παράγοντες που επιδρούν σε αυτές // **Παπαδακάκη Μαρία, Ιωσηφίδης Ιωάννης, Αραβαντινού Αντωνία, Ευτυχίδη Ρωξάνη, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κρήτης, mpapadakaki@yahoo.gr**
- > Η επίδραση του τρόπου ζωής στην εκδήλωση σεξουαλικής κακοποίησης σε ζευγάρια που συμβιώνουν // ¹Τζαμαλούκα Γεωργία, ¹Σαρρής Μάρκος, ²Γναρδέλλης Χαράλαμπος, ¹Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Αθήνας, ²ΤΕΙ Μεσολογγίου, g.tzamalouka@gmail.com
- > Συχνότητα υποδοχής σεξουαλικής κακοποίησης των εγκλειστών σε Ελληνικό κατάστημα κράτησης // ¹Γούτσου Μάρθα, ¹Ιορδανίδου Μαρία, ¹Σχιζά Σουλτάνα, ²Μπάστας Χαράλαμπος, ¹Παπαδακάκη Μαρία ¹Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κρήτης, ²Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής Ηρακλείου Κρήτης, marthou@yahoo.gr
- > Κοινωνική Εργασία με ανηλικούς δράστες και θύματα σεξουαλικής κακοποίησης // **Κανδυλάκη Αγάπη, Κοινωνικής Διοίκησης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, akandila@socadm.duth.gr**
- > Διαγνωστική εξέταση της ψυχογενετικής κατάστασής δράστη και ανηλικού θύματος εγκλημάτων σε βάρος της γενετικής ελευθερίας. Δικονομικός τρόπος κατάθεσης ανηλικού θύματος - μάρτυρα // **Ανδρομέδα Ε. Στεφανίδου, Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών Μ.Δ., andrstefanidou@yahoo.gr**

18.00 - 19.30

ΕΦΗΒΕΙΑ: Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Διοργάνωση: Μονάδα Εφηβικής Υγείας, (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού", info@youth-health.gr, www.youth-health.gr

Προεδρείο: Δημήτριος Καφετζής: Καθηγητής Παιδιατρικής, Διευθυντής Β΄ Παιδιατρικής, Κλινικής Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού", Άρτεμις Τσίτσικα: Λέκτορας Εφηβικής Παιδιατρικής, Επιστημονική Υπεύθυνος Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού"

- > Συμπεριφορές υψηλού κινδύνου στην εφηβεία: πρόκειται για «εγκεφαλικό» ζήτημα; // Άρτεμις Τσίτσικα, Λέκτορας Εφηβικής Παιδιατρικής, Επιστημονική Υπεύθυνος Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού"
- > Διαταραχές πρόσληψης τροφής στην εφηβεία // Ειρήνη Σάκου: Παιδίατρος-Εφηβική Ιατρική, Επιστημονική Συνεργάτις Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού"
- > Κατερίνα Μεγαλογένη: Κλινική Ψυχολόγος, Επιστημονική Συνεργάτις Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού"
- > Ασφάλεια διαδικτύου στα παιδιά και τους εφήβους // Γεώργιος Κορμάς: Ιατρός, Υποψήφιος Διδάκτωρ Παν/μίου Αθηνών, Επιστ. Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού", Εκπρόσωπος Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου
- > Ο ρόλος της οικογένειας στη διαμόρφωση ταυτότητας του εφήβου // Μαρία Κορρέ: Ψυχολόγος-Οικογενειακή Θεραπεύτρια, Επιστημονική Συνεργάτις Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών "Π. & Α. Κυριακού"

19.30 – 21.00

Ντοκιμαντέρ «Οι μικροί άλλοι»,

Η πρώτη πολυπλευρη κινηματογραφική καταγραφή του φαινομένου «**παιδιά μετανάστες στην Ελλάδα**», στο ντοκιμαντέρ «**Οι μικροί άλλοι**» (σκηνοθεσία Νίκος Δροσάκης, παραγωγή 2010, διάρκεια 96 λεπτά). Τα παιδιά των μεταναστών, οι «**μικροί άλλοι**», είναι κομμάτια ενός παζλ που προσπαθεί να συνθεθεί. Ενώνουν τη φωνή τους για να εκφράσουν την αγωνία της ένταξης στην ελληνική κοινωνία και το όνειρο ενός πολύχρωμου κόσμου που να σέβεται την διαφορετικότητα. Η ανάπτυξη του ντοκιμαντέρ γίνεται σε τρεις θεματικές ενότητες: α) την εκπαίδευση, β) την κοινωνική προστασία, γ) την ένταξη. Ο Σύνηγορος του Παιδιού, οι οργανισμοί: ΑΡΣΙΣ, PRAKSIS, BABEL, i-RED, YRE, Ελληνική Δράση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το Τμήμα Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Εσωτερικών, η Ειδική Συνοδική Επιτροπή Μεταναστών, Προσφύγων και Παλινοστούτων της Εκκλησίας της Ελλάδας, εκπαιδευτικοί και φορείς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών και άλλοι μεταναστευτικοί φορείς, περιγράφουν το φαινόμενο από νομική, κοινωνική και ψυχολογική πλευρά, προτείνοντας λύσεις και δυναμικές.

Συντελεστές: σκηνοθεσία – φωτογραφία ΝΙΚΟΣ ΔΡΟΣΑΚΗΣ, μουσική ΠΑΝΝΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ, εικαστική επιμέλεια – μοντάζ ΠΩΡΓΟΣ ΚΟΛΙΟΣ, ηχολήπτης ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΟΥΤΕΛΙΑΣ, σχεδιασμός ήχου ΦΑΝΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ, μείξη ήχου ΠΩΡΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗΣ – ΦΑΝΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ, βοηθός σκηνοθεσίας ΒΑΠΤΕΛΗΣ ΜΠΕΣΗΣ, βοηθός σκηνοθέτη ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, φωτογραφίες: ΜΙΛΤΟΣ ΠΑΥΛΟΥ, ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΓΕΩΡΓΑΤΣΟΥ, ΕΙΡΗΝΗ ΚΡΙΚΟΥ, βοηθός παραγωγής ΣΟΦΙΑ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, υποτιτλισμός ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΛΛΙΟΥ – ΧΡΙΣΤΙΝΑ NOLAND, visual effects ΝΙΚΟΣ ΔΡΟΣΑΚΗΣ, παραγωγή: Οργανισμός Tabula Rasa ©2010

Ευχαριστούμε τον οργανισμό Tabula Rasa που προσφέρει για τις ανάγκες του συνεδρίου το ντοκιμαντέρ «**ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΛΛΟΙ**». Πληροφορίες: Οργανισμός Tabula Rasa, τηλ: 210 9429545, fax: 210 9429545, κιν: 694 50 31 693, tabularasa@kouti.org, info@kouti.org

16.00 -18.00

WORKSHOP - Δηλώσεις συμμετοχής αυθημερόν, στη Γραμματεία του Συνεδρίου -

Sexual Education as a means to prevent sexual abuse in people with intellectual disabilities // Nerea Alvarez Perez, Psychologist, MA in Sexology: Education and Sexual Advising, Psicologia in Oviedo University, Spain & ΠΙΚΠΑ Βούλας

The main point is to stress the importance of Sexual Education as a means to prevent sexual abuse in people with intellectual disabilities. After introducing the concept of "sexuality", the presenter will analyze in depth all characteristics and particularities surrounding sexuality in people with intellectual disabilities. It is necessary to put special emphasis on the myths and biased concepts society, families and even professionals in the field still believe in, for they make sexual socialization and integration harder to achieve. People with intellectual disabilities suffer from a lack of information and are subject to preservation mechanisms, such as denying them their sexuality, repressing any sexual behavior or not granting them access to any sexual-related information. As a result, they are not able to develop abilities and strategies and therefore become an easier target to sexual abuse. That is why, developing Sexual Education programs for everyone is of such importance. In this case, it is necessary to work on the particular aspects of each individual, for there are as many faces to sexuality as to people. To finish with, the presenter will talk about some of the approaches that are already in place in Spain.

Through some simple exercises, the presenter will show how Sexual Education is implemented in different organizations, occupational centers and institutions in Spain. *Theoretical Part:* • Based in the Sexual Human Fact (sexual differentiation, sexuality and eroticism). • Objectives Enable individuals to accept their sexuality in all its aspects as a source of pleasure, health, affection and fertility.

- Develop personal and collective strategies in order to solve possible sexuality-related problems.
- Analyze and understand the human sexual desire.
- Develop skills such as communication, empathy and the ability to express themselves through emotions, which allow them to adequately experience interpersonal relationships and erotica.
- Methodology:
- The work is organized in workshops to encourage the active participation of all agents: social workers, educators, families and people with disabilities.

Applied Part: - *Maladjusted behaviour:* Short presentation of the most common maladjusted behaviors, interventions and solutions.
Ex: If you find a child doing masturbation in a common place. How will you react? What will you do? We will have a discussion to find the answers.
Abuse and affect: Present examples from different situations. Give the audience tools to solve possible problems.

9.00- 10.30

ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Προεδρείο: **Ελένη Παπαδομαρκάκη**, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος, Ιδιωτικό Γυμνάσιο - Λύκειο Ώθηση, **Κωνσταντίνα Σκλάβου**, Τμήμα Ψυχιατρικής Παιδιών και Εφήβων, Σισμανόγλειο Νοσοκομείο

- > Σχολικός εκφοβισμός και κοινωνική ταυτότητα: Η διάσταση του φύλου στις αντιλήψεις για τη σχολική βία και ο ρόλος της συμβουλευτικής // **Α. Αντωνοπούλου¹, Α. Παμουκτσόγλου², Ουρ. Καλούρη³**, ¹ "Organizational and Economical Psychology", Panteion University, alkalouri@hotmail.com, Pedagogical Institute, anpam@otenet.gr, ³ ASPETE, rkalouri@otenet.gr
- > Η κοινωνική συμπεριφορά και οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιθετικότητα στην προσχολική ηλικία // **Ευγενία Θεοδότη¹, Δέσποινα Ξανθοπούλου²** ¹ MA in Education, MSc μεταπτυχιακή φοιτήτρια «Διδακτική της Τεχνολογίας και Ψηφιακά Συστήματα», etheodot@otenet.gr, ² Βρεφονηπιακόμος ΤΕ, despoinaxanth@yahoo.gr
- > Προβληματικές συμπεριφορές παιδιών και εφήβων με ιστορικό σωματικής και ψυχολογικής βίας στο σχολικό περιβάλλον // **Κωνσταντίνα Σκλάβου, Ιωάννα Αργυροπούλου, Αναστασία Κουμούλα** Τμήμα Ψυχιατρικής Παιδιών και Εφήβων, Σισμανόγλειο Γ.Ν.Α., sklavou@socialwork.gr
- > Ψυχικές διαδρομές στη μοναξιά και στην έλλειψη ψυχοκοινωνικής ικανοποίησης μονόγλωσσων και δίγλωσσων παιδιών με δυσλεξία: από τη συναισθηματική κακοποίηση και τη θυματοποίηση στις νέες προοπτικές στο πεδίο της αντιμετώπισης του ψυχικού άλγους // **Άντζυ – Μαρία Παθαιολόγου, Επίκουρη Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Μπιτσαβά Ιωάννα, Υποψήφια Διδάκτορας Κλινικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων - Τμήμα Φιλοσοφίας – Παιδαγωγικής - Ψυχολογίας Τομέας Ψυχολογίας.**, angelpaleo@gmail.com, ioannabit@yahoo.gr
- > Ποιότητα Ζωής, Αντιλήψεις για την οικογένεια και τους φίλους και Αντικοινωνική Συμπεριφορά σε δείγμα μαθητικού πληθυσμού (έρευνα στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών επιστημών, 2008) // **Βασιλειάδου Ισιδώρα-Σοφία, Ψυχολόγος** isidoravas@live.com, **Λαζανά Ολυμπιάνα, Ψυχολόγος,** olypsyc@yahoo.gr

10.30 – 11.30

Addressing the commercial sexual exploitation of children: progress and challenges at global level

Προεδρείο: **Μαρία Τσιλιάνου, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών**

- > Πρόγραμμα έναντι της σεξουαλικής εμπορίας παιδιών (ecpat – the Body Shop - obrela) // **Alessia Altamura, ECPAT - End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes-, www.ecpat.net, alessia@ecpat.net**

11.30 – 13.00

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Προεδρείο: **Ελένη Παπαδομαρκάκη**, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος, Ιδιωτικό Γυμνάσιο - Λύκειο Ώθηση

- > Μελέτη περίπτωσης παιδιού με σχολική φοβία που υπέστη bullying στο εκπαιδευτικό πλαίσιο // **Ανδρεοπούλου Σωτηρία, Σχολική Ψυχολόγος, ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Ν. Αιτωλοακαρνανίας, Sotiria Andreopoulou@yahoo.gr**
- > Εικόνα σώματος σε λιποβαρείς Έλληνες εφήβους // **Τσίτσικα Άρτεμις¹, Δημητρακοπούλου Βασιλική¹, Κοτζιά Ιωάννα¹, Κάνδυλα Μπετίνα¹, Αθανασίου Καλλιόπη¹, Πατρινού Φωτεινή¹, Τζαβέλα Ελένη¹, Πλάσσηρας Άρης¹, Κριστέλη Έλενα¹, Καββαδίας Γεώργιος¹, Καφετζής Δημήτριος²** ¹ Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» ² Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Π & Α Κυριακού» info@youth-health.gr

- > Συμπεριφορές εξάρτησης («εθισμός») στο Διαδίκτυο στους Έλληνες εφήβους: Εξέλιξη του φαινομένου στην τελευταία τριετία // *Τσίτσικα Άρτεμις¹, Κορμάς Γεώργιος¹, Δημητρακοπούλου Βασιλική¹, Μπικούλη Δανάη¹, Αθανασίου Καλλιόπη¹, Κριτσέλη Έλινα², Τζανικιάν Μαρί¹, Τζαβέλα Ελένη¹, Αντωνογεώργος Γεώργιος¹, Καββαδίας Γεώργιος¹, Καφετζής Δημήτριος²* ¹ Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», ² Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», info@youth-health.gr
- > *Ερμηνευτική προσέγγιση και αντιμετώπιση του «cyberstalking»* // *Εμμανουήλ Μ. Τεχνίτης*, Τελεειόφοιτος Φοιτητής Νομικής Α.Π.Θ, etechnit@law.auth.gr, *Ραφαήλ Ε. Κουδούνης*, Τεχνικός Ηλ. Υπολογιστών και Τεχνολογίας Internet ΙΙΕΚ Δέλτα – Υποψήφιος Πιστοποιημένος Συνεργάτης CISCO Systems Inc. (Επίπεδο CCNA), social@dingo.gr

13.00 – 14.30

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Προεδρείο: *Φώτιος Χ. Σπυρόπουλος*, Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου, ΜΔΕ Εγκληματολογίας, *Ελένη Παπαδομαρκάκη*, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος, Ιδιωτικό Γυμνάσιο - Λύκειο Ώθηση

- > *Στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών για τη σχολική βία και την κακοποίησή τους στο σύγχρονο σχολείο* // *Δημήτρης Γεωργιάδης*, Ψυχοπαιδαγωγός, PhD, Κέντρο Ψυχικής Υγείας Χαλανδρίου, *Θεόδωρος Ρηγόπουλος*, Εκπαιδευτικός, ΚΕ.ΣΥ.Π. Αχαρνών, *Αναστασία Μιχοπούλου*, Ψυχίατρος, Κέντρο Ψυχικής Υγείας Χαλανδρίου
- > *Πρόληψη της κακοποίησης και προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών: Αποτελεσματικά προγράμματα παρέμβασης στο πλαίσιο τους σχολείου* // *Αγαπηδάκη Ειρήνη*, *Οικονομίδου Δέσποινα*, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Προαγωγή και Αγωγή Υγείας», Ιατρική Σχολή, ΕΚΠΑ, desoik@gmail.com
- > *Ο σχολικός εκφοβισμός σε μαθητές Δημοτικού Σχολείου: Η συσχέτιση με το υποστηρικτικό δίκτυο φίλων και η αντίληψη της έννοιας της συγγνώμης* // *Γκουγκομή Μ.¹, Κοκκώση Μ.², Παννακοπούλου Δ.³, Κολλάτης Γ.⁴, Παπαδημητρίου Γ.Ν.⁵* Υποψήφια Μεταπτυχιακού τίτλου «Προαγωγή Ψυχικής Υγείας – Πρόληψη Ψυχικών Διαταραχών» Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών., mariaougoumi@hotmail.com ² Επίκουρη Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών. ³ Κλινική Παιδοψυχολόγος., ⁴ Επίκουρος Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών., ⁵ Καθηγητής Ψυχιατρικής της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
- > *Σχολική Διαμεσοάδηση: Η εφαρμογή στο 5^ο Γυμνάσιο Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης* // *Πασχάλης Σέντερης¹, Στυλιανή Κινιάδου²* ¹ Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, passenter@sch.gr ² Ψυχολόγος, stelakappa@hotmail.com
- > *Πολιτικές ευρωπαϊκών χωρών για την αντιμετώπιση του σχολικού τραμπουκισμού (bullying) και εφαρμογή τους στην ελληνική πραγματικότητα* // *Φώτιος Χ. Σπυρόπουλος*, Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου, ΜΔΕ Εγκληματολογίας Υπ. Διδάκτωρ Ποινικού Δικαίου-Εγκληματολογίας τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Αρχισυντάκτης www.theartofcrime.gr, fspyropoulos@gmail.com

14.30 – 16.00

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Προεδρείο: *Θεώνη-Φανή Τριανταφύλλου*, Κλινικός Ψυχολόγος, Ψυχιατρική Κλινική 414 ΣΝΕΝ, Διδάκτωρ Γενικής Ψυχολογίας Παν/μίου Κρήτης., *Γιώργος Τσουβέλας*, MSc, MPh, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης

- > *Ένα περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης από μητέρα προς κόρη* // *Θεώνη-Φανή Τριανταφύλλου*, Κλινικός Ψυχολόγος, Ψυχιατρική Κλινική 414 ΣΝΕΝ, Διδάκτωρ Γενικής Ψυχολογίας Παν/μίου Κρήτης.
- > *Η γυναικεία παιδεραστία μέσα από διεθνείς έρευνες* // *Πρόδρομος Τζανετάκος*, University of Essex, tzanetakosm@gmail.com
- > *Προσεγγίζοντας το φαινόμενο της παιδικής εργασίας* // *Γιώργος Π. Τσουβέλας^{1,2}* ¹Ψυχολόγος, MSc, MPh, Ομπρέλα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής κακοποίησης www.obrela.gr, ² Προσαρμογή: Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής Παρέμβασης www.prosarmogi.gr tsouvelasgiorgos@gmail.com
- > *Παιδική εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα: «ανάγκη» ή εκμετάλλευση;* // *Στέφη Θεοδότη*, Κοινωνική Λειτουργός, Διεργητές Οδικής Επικοινωνίας, Διευθύντρια Εργαστηρίου Διαπροσωπικών Σχέσεων και Επικοινωνίας (Ε.Δι.Σ.Ε.), edise@otenet.gr, <http://edise.weebly.com>

16.00 – 17.30

ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Προεδρείο: *Γιώργος Νικολαΐδης* Ψυχίατρος, MA, MSc PhD, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, *Γιώργος Τσουβέλας*, MSc, MPh, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης

- > *Η Παιδική Κακοποίηση ως Κοινωνική Στάση* // *Βαρβάρα Νίκα* (Δασκάλα -τέως Σχολική Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης. Δρ. Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Cardiff Βρετανίας., nikavarvara@gmail.com
- > *Οι επιδράσεις της ενδοοικογενειακής βίας σε πλευρές της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού* // *Π. Λυδάκη*, υποψήφια διδάκτωρ, *Ε. Παπαδάκη-Μιχαηλίδη*, Αναπληρώτρια καθηγήτρια Εξελικτικής Ψυχολογίας, *Ε.*

Βασιλάκη, Επίκουρος καθηγήτρια Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Lidaki.boula@yahoo.gr

- > **Στάσεις και αναπαραστάσεις νέων για την εργασία, την διακίνηση και εμπορία παιδιών και νέων (trafficking).** // **Σοφία Κονδύλη¹, Γιώργος Τσουβέλας^{2,3}, Ορέστης Γιωτάκος^{2,3,1}** Δρ. Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, ²Ομπρέλα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης www.obrela.gr, ³Προσαρμογή: Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής Παρέμβασης www.prosarmogi.gr, tsouvelasgiorgos@gmail.com
- > **Παιδική Σεξουαλική Κακοποίηση: Συγκρούσεις Αξιών και Δεοντολογικά Διλήμματα στην Κοινωνική Εργασία // Σοφία Δεδότση**, Εργαστηριακός Συνεργάτης ΑΤΕΙ Πάτρας, MSc in Advanced Social Work, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ (University of Manchester) Μ. Βρετανία safia.dedotsi@gmail.com
- > **Νεότερα ερευνητικά δεδομένα για την κακοποίηση παιδιών στην Ελλάδα // Γιώργος Νικολαΐδης** Ψυχίατρος, MA, MSc PhD, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. www.ich.gr

17.30 – 19.00

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ

Προεδρείο: **Μαρία Τσιλιάκου**, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, **Γιώργος Ζώρζος**, Παιδοψυχίατρος

- > **Παρέμβαση στην κρίση: Το παράδειγμα της σεξουαλικής κακοποίησης // Μαρία Κουζούκα, Αθανασία Μακρή, Ξανθή Σταχτιά, Δήμητρα Στρατήγη**, Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς, nasia_makri@yahoo.gr, stxanthi@yahoo.gr
- > **Η Ψυχαναλυτική Προσέγγιση των Αναμνήσεων Παιδικής Σεξουαλικής Κακοποίησης // Ειρήνη Πική**, BSc, MA, PHD (Cand.) eirini_piki@hotmail.com
- > **Παιδική κακοποίηση. Μερικές αποτελεσματικές προσεγγίσεις πρόληψης // Έμμου Φρονίμου**, Εγκληματολόγος, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.)
- > **Η προσωρινή διακοπή επικοινωνίας με γονέα καταγγελλόμενο για σεξουαλική κακοποίηση παιδιού μετά τη διάσπαση της γονεϊκής συμβίωσης: Μία άλλη μορφή κακοποίησης; Η εμπειρία από παιδοψυχιατρικές πραγματογνωμοσύνες // Γιώργος Ζώρζος**, Παιδοψυχίατρος, "ΑΝΑΔΥΣΗ-ΙΑΤΡΙΚΗ" ΕΠΕ, gzorzoz@anadysi-medical.com
- > **Ανήλικοι δράστες και επανορθωτική δικαιοσύνη // Μαρία Τσιλιάκου**, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, tsiliakou@gmail.com, info@obrela.gr

19.00 – 21.00

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Διοργάνωση: **Ελληνική Εταιρεία Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο**

Προεδρείο: **Κωνσταντίνος Ε. Σιώμος**, Δρ. Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο, ksiomos@med.uth.gr

- > **Διαδικτυακή παρενόχληση και μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος "Hippokrates" // Βάνια Φισούν**, Κλινική Ψυχολόγος M.Sc, υποψήφια Δρ. Πανεπιστημίου Αθηνών vaniafisoun@yahoo.gr
- > **Διαδικτυακός τζόγος και μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος "Hippokrates" // Γεώργιος Φλώρος**, Ειδ. Ψυχίατρος, M.Sc, υποψήφιος Δρ. ΑΠΘ gfloros@hasiad.gr
- > **Αντιμετώπιση γονέων παιδιών με προβλήματα σχετιζόμενα με Διαδικτυακές συμπεριφορές εκτός ελέγχου – παρουσίαση κλινικών περιστατικών // Βάιος Νταφούλης**, Δρ. Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων vadafoulis@yahoo.gr

9.00 – 10.30

Η ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΜΕΣΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Διοργάνωση: **Psychology Department, Hellenic American University**

Προεδρείο: **Αλέξανδρος Νικολάου**, PhD, Επίκουρος Καθηγητής Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Hellenic American University, **Ιωάννα Λανίτη**, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

- > **Αντικατοπτρισμοί της βίας στην Τέχνη // Τζένη Αρσένη**, Σκηνοθέτις-Θεατρολόγος, PhD, Hellenic American University, earsenis@gmail.com, www.eugeniaarsenis.com
- > **Οι Ιστορίες των Παιδικών Ζωγραφιών // Ζαφείρης Σκληβιάδης**, MA Clinical Psychology, Diploma in Counseling. **Βαρβάρα Κ. Κονδύλη**, Master of Social Work (MSW) & Master of Public Health (MPH). Part-time Faculty at Hellenic American University
- > **Η Δραματοθεραπεία ως μέθοδος αντιμετώπισης της κακοποίησης σε εξαρτημένα από ουσίες άτομα // Ναταλί Απέρ¹**, Θεατρολόγος-Δραματοθεραπεύτρια, **Χριστίνα Ιορδάνου** M.Sc, MBPsS, Αναπτυξιακή & Αθλητική Ψυχολόγος-Δραματοθεραπεύτρια, ¹Ψυχοθεραπευτικός και Δραματοθεραπευτικός Χώρος στον Πειραιά, ²Εξέλιξις-Χώρος Ψυχολογικής Υποστήριξης, Ψυχοθεραπείας-Δραματοθεραπείας και Δημιουργικής Έκφρασης, natalieapere@yahoo.gr, [9](mailto:c.iordanou@

</div>
<div data-bbox=)

ekseliksis.gr

- > Γλωσσικές αναπαραστάσεις της βίας // *Αλέξανδρος Νικολάου*, PhD, Επίκουρος Καθηγητής Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Hellenic American University

10.30 – 12.00

ΑΝΕΞΕΡΕΥΝΗΤΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Διοργάνωση: **Psychology Department, Hellenic American University**

Προεδρείο: *Ιωάννα Λανίτη*, Ph.D, Επίκουρη Καθηγήτρια Ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University, *Τίνα Σταθοπούλου*, PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

- > Παιδιά κατά παραγγελία: Βίαιη επέμβαση στη φύση ή δικαίωμα ζωής; // *Μαρία Πανάγου*, Ψυχολόγος – Κοινωνιολόγος, PhD, Σύμβουλος Υπογονιμότητας και Αναπαραγωγής, EMBRYO ART Μονάδα Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, Adjunct Professor, Hellenic American University
- > Teen Relationship Abuse // *Despina D. Konstas*, Ph.D., Doctorate in Clinical and School Psychology, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University
- > Η κακοποίηση παιδιών σε περιόδους οικονομικής κρίσης // *Ιωάννα Λανίτη*, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University
- > Ανοχή σε εμφανείς και μη εμφανείς μορφές κακοποίησης: κοινωνικά και φιλοσοφικά ερωτήματα // *Τίνα Σταθοπούλου*, PhD, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

12.00 – 13.00

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΑΜΕΣΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΡΕΣ ΨΥΧΟΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Προεδρείο: *Ευγενία Σαββίδου*, Ψυχολόγος, MSc «Εγκέφαλος και Nous», Πανεπιστήμιο Κρήτης

- > Γνωστικά Ελλείμματα και Κακοποίηση // *Θεόδωρος Μεσσαριτάκης*, Ψυχολόγος, MSc Προαγωγή Ψυχικής Υγείας - Πρόληψη Ψυχιατρικών Διαταραχών, ΕΚΠΑ.
- > Σχολική Προσαρμογή σε Κακοποιημένα Παιδιά // *Παρασκευή Αθανασούλη*, Ψυχολόγος, MSc Κλινικής Νευροψυχολογίας, ΕΚΠΑ
- > Γνωστικά Ελλείμματα σε Ενήλικους – Θύματα παιδικής κακοποίησης: Μακροχρόνιες Επιπτώσεις της Παιδικής Κακοποίησης // *Ευγενία Σαββίδου*, Ψυχολόγος, MSc «Εγκέφαλος και Nous», Πανεπιστήμιο Κρήτης

13.00 - 14.30

ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΒΙΑ, ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Πρόεδρος: *Μ. Χαρίτου – Φατούρου*, Ομότιμη Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, *Κατερίνα Φλωρά*, PhD, Επιστημονικός Συνεργάτης Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης

- > Εισαγωγή στο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης // *Μ. Χαρίτου – Φατούρου*, Ομότιμη Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Επιστημονικά Υπεύθυνη Προγράμματος: Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης mikahar@otenet.gr
- > Η Εφαρμογή της Συνεργατικής Μάθησης στην τάξη στα πλαίσια του Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης // *Στέλλα Μπαδικιάν*, Εκπαιδευτικός, Επιστημονική Συνεργάτης Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης, stella.badikian@hotmail.com
- > Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης: η επιθετικότητα προς τα έσω // *Κατερίνα Φλωρά*, PhD, Επιστημονικός Συνεργάτης Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης, katerinaflora@hotmail.com
- > Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης: Ο ρόλος των κανόνων του σχολείου στην επιθετικότητα των μαθητών // *Στέλλα Χαλιμούρδα*, Επιστημονική Συνεργάτης Προγράμματος «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», stellahalimourda@yahoo.gr, *Μαρία Ζαφειροπούλου*, Αν. Καθηγήτρια Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Επιστημονική Συνεργάτης Προγράμματος «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης»
- > Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης ενάντια στην ενδοσχολική βία και επιθετικότητα: Ο ρόλος των γονέων. // *Μαριλίνα Μπαδικιάν*, Επιστημονική Συνεργάτης του Πιλοτικού Προγράμματος «Σχολεία Πρόληψης και Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», marilinaBADIKIAN@yahoo.gr, *Μίκα –Χαρίτου Φατούρου*, Ομότιμη Καθηγήτρια Ψυχολογίας Α.Π.Θ, Επιστημονική Υπεύθυνη του Πιλοτικού Προγράμματος «Σχολεία Πρόληψης και Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», mikahar@otenet.gr

14.30 – 16.00

ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ: ΤΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Διοργάνωση: **Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παίδων «Η Αγία Σοφία»**

Προεδρείο: *Γεράσιμος Κολαΐτης*, Επίκουρος Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής, Διευθυντής, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παίδων «Η Αγία Σοφία», gkolaitis@med.uoa.gr

- > **Ρόλος και χαρακτηριστικά των επαγγελματιών υγείας και λειτουργών και λειτουργών του δικαστικού και δικαστικού συστήματος που επιλαμβάνονται καταγγελιών σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων // *Ειρήνη Πανταζή-Μελίστα, Εισαγγελέας Εφετών***
- > **Κακοποίηση ή «κακοποίηση» παιδιών στα Επείγοντα Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής Κλινικής Γενικού Παιδιατρικού Νοσοκομείου // *Στέλλα Χαριτάκη, Παιδοψυχίατρος, Επιμελήτρια Β΄ ΕΣΥ, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παιδων «Η Αγία Σοφία»***
- > **Παραμέληση – Κακοποίηση ανηλίκων: Η παραμονή στο Γενικό Νοσοκομείο προστατεύει ή «κακοποιεί» περαιτέρω; // *Αργυρώ Καητσά, Παιδοψυχίατρος, Επιμελήτρια Β΄ ΕΣΥ, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παιδων «Η Αγία Σοφία»***
- > **Κοινωνικές ομάδες με ιδιαίτερες ανάγκες: Παιδιά μεταναστών και προσφύγων που απομακρύνονται από την οικογένειά τους // *Αργυρώ Σωτηροπούλου, Κοινωνική Λειτουργός, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παιδων «Η Αγία Σοφία»***

16.00

Λήξη Συνεδρίου, Συμπεράσματα

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Ο ρόλος του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων Α΄ Αθήνας στην πρόληψη

Φωτεινή Μαρκάκη - Μαριλένα Μαυρογέννη Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας, Συμβουλευτικός Σταθμός Νέων Α΄ Αθήνας mail@1ssn.att.sch.gr

Βία και κακοποίηση των εφήβων στο σχολείο

Ρέβελλα Αγγ.¹, Μετοχιανάκης Δ.¹, Καρατσής Π.¹, Μπαλιταρέτσου Ε.², Ταχμαζίδης Θ.². 1.Γενικό Νοσοκομείο Αγίου Νικολάου Κρήτης, 2.Κέντρο Υγείας Τήνου donnoiko@gmail.com

«Χωρίς λόγια»: Η θεραπευτική αντιμετώπιση της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης μέσω της Δραματοθεραπείας **Χριστίνα Ιορδάνου, M.Sc, MBPsS, Αναπτυξιακή & Αθλητική Ψυχολόγος, Δραματοθεραπεύτρια, c.iordanou@ekseliksis.gr**

Η Διαβρωτική Επίδραση της Κακοποίησης σε Παιδί επιβαρυνόμενο με Επιληπτικές Κρίσεις και Γλωσσική Διαταραχή. Η Διαγνωστική Διαδικασία μέσω της Διασύνδεσης των Υπηρεσιών.

Αρμενάκα Μερσύνη, Μουλλιά Βασιλική, Χαριτάκη Στέλλα, Κοτζιά Θέκλη, Κολλαίτης Γεράσιμος Πανεπιστημιακή Παιδοψυχιατρική Κλινική Γεν.Νοσ.Παιδων Αθηνών «Η Αγ.Σοφία», Τμήμα Ενδονοσοκομειακής Νοσηλείας m_armenaka@yahoo.gr

Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών με ειδικές ανάγκες

Αμπατζίδα Δ [1], Αμπατζίδης Κ [2]

[1] Κοινωνική Λειτουργός, Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη» της Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η [2] Ιατρός, Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Κατάνιας, Ιταλία abatzidi@yahoo.gr

Ταϊλάνδη – Ολλανδία – Ελλάδα: Έρευνα για την εμφάνιση διαφορετικών ειδών παιδικής κακοποίησης σε σχέση με τους δείκτες ανθρώπινες ανάπτυξης όπως εμφανίζονται στις τρεις χώρες
Αρετή Γακιά, Δήμητρα Τσιρκή Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών στην «Σχολική Ψυχολογία» aretigakia@hotmail.com

Σύγχρονες απόψεις για την ψυχοθεραπευτική υποστήριξη μητέρων των οποίων τα παιδιά έχουν σεξουαλικά κακοποιηθεί από τον σύζυγο ή σύντροφο, μέσω της γνωστικής-συμπεριφορικής προσέγγισης.

Τσίρμπα Λευκοθέα, Ψυχολόγος, lefkitr@yahoo.gr
Χάρος Δημήτριος, Μαιευτής 7^ο Νοσοκομείο ΙΚΑ- Ψυχολόγος, haros_d@yahoo.gr

Παιδική σεξουαλική κακοποίηση και εφηβική εγκυμοσύνη
Παρασκευουλάκου Αλεξία Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Paris 8

Ο καθρέπτης της ψυχής

Νίκη Πείδου, Φοιτήτρια HAU, Τομέας Διοίκησης Επιχειρήσεων, ppeidou@hau.edu.gr
Κυριακή Παπαδοπούλου, Φοιτήτρια του HAU, Τομέας Διοίκησης Επιχειρήσεων, kparadopolou@hau.edu.gr

Προστασία παιδιών με ειδικές ανάγκες από την σεξουαλική κακοποίηση στο χώρο του σχολείου.

Παναού Αικατερίνη, Κοινωνική Λειτουργός σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής katerina.pan@yahoo.gr.

Ανασκόπηση του φαινομένου της διαδικτυακής αποπλάνησης ανηλίκου

Παρασκευουλάκου Αλεξία Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Paris 8

Συνέντευξη από ειδικό στο χώρο της παιδικής πορνείας

Daphne Couteau, Masters in Art History at the Pantheon- Sorbonne University in Paris, and undergraduate in ongoing Bachelor in Science of Psychology at the Hellenic American University.

9. 00 – 10.30 ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ

Προεδρείο: **Ορέστης Γιωτάκος**, Ψυχίατρος, MSc, PhD, Πρόεδρος «Ομπρέλα»,
Μαρία Τσιλιάκου, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών

> Παιδική πορνογραφία και διαδίκτυο

Αικατερίνη Πανάγου, Κοινωνική Λειτουργός, **Θεοδώρα Σπίνου**, Κοινωνική Λειτουργός, kathrinep@windowslive.com, doro.u@hotmail.com

Το Internet εδώ και πολλά χρόνια είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στη παγκόσμια κοινότητα και έχει συμβάλει πάρα πολύ στην έρευνα και στη διαπροσωπική επικοινωνία. Παρόλο όμως τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, την ανάπτυξη της πληροφορικής και την ευρύτατη χρήση του Διαδικτύου, που αναμφίβολα έχουν επιφέρει επαναστατικές αλλαγές, οι οποίες κατά κανόνα βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής μας, υπεισέρχονται και οι παράμετροι που ευνοούν την ανάπτυξη νέων μορφών εγκληματικότητας. Οι νέες αυτές μορφές εγκληματικότητας θεσμοθετούνται με τον όρο «Ηλεκτρονικό Έγκλημα». Η διακίνηση παιδικού πορνογραφικού υλικού είναι μια μορφή ηλεκτρονικού εγκλήματος η οποία δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο .Η είσοδος και η ευρεία χρήση του διαδικτύου, παρέχει πλέον στους θύτες ένα νέο τόπο συναντήσεως για την εκμετάλλευση παιδιών, μέσω των κοινωνικών δικτύων, μειώνοντας τα αντισταθμιστικά με την παροχή ανωνυμίας και διευκολύνοντας την ανάπτυξη της φαντασίας δίνοντας στους θύτες ευκολότερη πρόσβαση σε ομάδες ομοϊδεατών περιορίζοντας την αίσθηση της περιθωριοποίησης. Έτσι λοιπόν, με την χρήση του διαδικτύου από τους θύτες και από τα θύματα αυξάνονται και οι τρόποι επικοινωνίας μεταξύ θύτη και θύματος καθώς και θύτη με κάποιον άλλο θύτη, διευκολύνοντας ακόμη περισσότερο την διανομή παιδικού πορνογραφικού υλικού. Επισημαίνεται ότι πιο εύλητοι είναι οι έφηβοι γιατί κατά την περίοδο της εφηβείας τα νεαρά άτομα, κάνουν την «προσωπική τους επανάσταση» καθιστώντας τους, την πιο ευαίσθητη ομάδα στο ζήτημα της πορνογραφίας αλλά και της σεξουαλικής παρενόχλησης. Αναλυτικότερα για την παιδική πορνογραφία θα αναφερθούμε κατά την διάρκεια της ομιλίας μας στο συνέδριό.

> Παιδική κακοποίηση και διαδίκτυο: Η περίπτωση των Ιαπωνικών κόμικς και ηλεκτρονικών παιχνιδιών

Παναγιώτα Κλώνη, MSc Κοινωνική Λειτουργός & Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Ε.Ε.Ε.Κ. ΑΧΑΪΑΣ, totinagr@yahoo.gr

Τα κινούμενα σχέδια και τα κόμικς αποτελούν μετεξέλιξη των παραμυθιών σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα. Τα κόμικς (κυρίως αγγλοσαξωνικής και γαλλικής προέλευσης) και η κινηματογραφική ή τηλεοπτική απόδοσή τους (κινούμενα σχέδια) αποτέλεσαν μέχρι τη τέλη της δεκαετίας του 1970, κύρια πηγή διασκέδασης, αλλά και διαμόρφωσης προσωπικότητας για εκατομμύρια παιδιά. Σήμερα επικρατούν τα P/C, videogames και videogames consoles, που έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη των ηλεκτρονικών παιχνιδιών και ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με τη διαδεδομένη χρήση του διαδικτύου. Η εξέλιξη των περισσότερων ηλεκτρονικών παιχνιδιών υλοποιήθηκε από τους Ιάπωνες. Μέσα σε αυτά πρωταγωνιστούν ήρωες των Ιαπωνικών κόμικς. Η Ιαπωνική κουλτούρα που διέπει αυτά τα παιχνίδια και κόμικς είναι η συνεχής παρουσίαση σκηνών σωματικής και σεξουαλικής βίας, σεξουαλικής κακοποίησης και διαστροφής. Οι κυρίαρχοι όροι σε αυτή την κουλτούρα είναι οι εζής: Hentai, Etchi, Manga και άλλοι. Οι συνέπειες από τη συνεχή έκθεση των παιδιών στις σκηνές αυτές είναι πολλές και παρατεταμένες (απώλεια παιδικής αθωότητας, εθισμός στην άσκηση βίας κάθε μορφής, κατανόηση της έννοιας «σεξ» με διαστρεβλωμένο τρόπο μέσα από ιδιαίτερες μορφές, όπως μαζικές συννευρέσεις, παιδοφιλία, σεξοδιαστροφικές συνήθειες, σαδομαζοχισμός και άλλες μορφές παραφιλίας). Η Ιαπωνική κουλτούρα έχει εδραιωθεί με τρόπο σταθερό και ακλόνητο μέσα από τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και τα κόμικς, διότι διακυβεύονται τεράστια οικονομικά συμφέροντα. Η διεισδυτικότητα της Ιαπωνικής κουλτούρας είναι μεγάλη και έχει υιοθετηθεί γιατί παρουσιάζει μια εικόνα εξωτική, προκλητική, σαγηνευτική και διαφορετική από τα Δυτικά πρότυπα. Για την άρση των συνεπειών θα αναπτυχθούν στην εισήγηση τρόποι πρόληψης και παρέμβασης, σε συσχετισμό με τη γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και εφήβων.

> Η τυπολογία της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών στον κυβερνοχώρο (online grooming): η Ελληνική έρευνα

Γιαννακού Ελπίδα, Κοινωνιολόγος, giannakouelpida@gmail.com

Ο όρος grooming αναφέρεται στην τεχνική που ακολουθείται από τους παιδεραστές, με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών. Τυπικά, πρόκειται για μια μεθοδευμένη διαδικασία προσέγγισης – χειραγώγησης του παιδιού, η οποία αποσκοπεί στη σεξουαλική κακοποίησή του. Το διαδίκτυο αποτελεί τον πλέον διαδεδομένο χώρο δράσης των παιδεραστών, καθώς διευρύνει τις δυνατότητές τους. Μεθοδολογικά, η έρευνα βασίστηκε στην τεχνική της συμμετοχικής παρατήρησης σε δωμάτια ανοιχτής επικοινωνίας, με τη δημιουργία προφίλ ανήλικου χρήστη. Στόχος της έρευνας, ήταν να καταγραφεί η θεματολογία των συζητήσεων και η στρατηγική που ακολουθείται, ώστε να επιτευχθεί η σεξουαλική εκμετάλλευση του παιδιού.

> Η πορνογραφία ανηλίκων στο διαδίκτυο και τα προβλήματα σε σχέση με την ποινικοποίησή της

Βαϊανή Πολυζωΐδου, Υπ. Διδάκτ. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Νομικής, Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, vagiapol@law.auth.gr

Η παρούσα εργασία εξετάζει το πρόβλημα της πορνογραφίας ανηλίκων στο Διαδίκτυο καθώς και ορισμένα ειδικότερα ζητήματα σχετικά με την ποινικοποίηση της. Η παιδική πορνογραφία αποτελεί ένα από τα πιο αμφισβητούμενα θέματα που προκύπτουν από τη χρήση του Διαδικτύου τα τελευταία χρόνια. Κανένα άλλο έγκλημα του κυβερνοχώρου δεν προκάλεσε τέτοιο βαθμό ανησυχίας όπως η κυκλοφορία ερωτικών φωτογραφιών και βίντεο ανηλίκων στο Διαδίκτυο. Παρά τις προσπάθειες που έχουν ληφθεί ήδη από τα διάφορα κράτη και από παγκόσμιους οργανισμούς κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, υπάρχουν ακόμη πολλά ερμηνευτικά (και κάποια εμμέσως ηθικά) ζητήματα που σχετίζονται με παιδική πορνογραφία. Καταρχήν, δεν υφίσταται συγκεκριμένος ορισμός του φαινομένου σε ένα πολυεθνικό περιβάλλον όπως το Διαδίκτυο, καθώς οι νομικές και ηθικές παγκόσμιες ιδιαιτερότητες καθιστούν εξαιρετικά δύσκολο τον καθορισμό του πορνογραφικού περιεχομένου. Επιπλέον, οι διαφορετικοί τρόποι τέλεσης της παιδικής πορνογραφίας θα πρέπει να διακρίνονται και να τους επιφυλάσσεται διαφορετική ποινική μεταχείριση ανάλογα με την βλάβη την οποία προκαλούν. Για παράδειγμα, η παραγωγή και διανομή του υλικού παιδικής πορνογραφίας διαφέρει σημαντικά από την απλή κατοχή του. Η τελευταία δικαιολογεί ιδιαίτερη μεταχείριση όχι μόνο επειδή μπορεί οι παραδοσιακοί ορισμοί της κατοχής να αποδειχθούν προβληματικοί στο ψηφιακό περιβάλλον, αλλά, επιπλέον, επειδή είναι αμφίβολο ακόμη και το εάν μια τέτοια συμπεριφορά -από μόνη της- είναι επιβλαβής. Τέλος, εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ψηφιακή τεχνολογία έχει παράσχει στους δράστες ολοένα και πιο εξελιγμένα μέσα για τη δημιουργία «εικονικής» παιδικής πορνογραφίας – αλλά θα πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά κατά πόσο και με ποιους όρους επιτάζεται η ποινικοποίησή της. Τα ανωτέρω θέματα θα αναπτυχθούν, έχοντας ως πλαίσιο αναφοράς τη σύγχρονη ελληνική έννομη τάξη, έτσι ώστε να επιχειρηθεί η οριοθέτηση των παραπάνω ιδιαίτερα περίπλοκων ζητημάτων.

10.30 – 12.30 ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Προεδρείο: **Τίνα Σταθοπούλου**, Ψυχολόγος, MSc, PhD, **Ορέστης Γιωτάκος**, Ψυχίατρος, MSc, PhD, Πρόεδρος «Ομπρέλα»

> Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες

Ζαχαρένια Καραθανάση, Νηπιαγωγός Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης, **Κωνσταντία Δεληγιάννη**, Σχολική Ψυχολόγος, **Βασιλική Γκουδίνα**, Κοινωνική Λειτουργός, Σχολική Μονάδα Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.) Ν. Καρδίτσας, zkarathanasi@gmail.com, konstantiadeli@gmail.com, v.gkoudina@gmail.com

Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών και εφήβων αποτελεί φαινόμενο παγκοσμίως γνωστό από τους ειδικούς της Ψυχικής Υγείας. Τις τελευταίες δεκαετίες γίνεται προσπάθεια αναγνώρισης των ειδικών παραμέτρων του, καθώς από έρευνες και κλινικές μελέτες προκύπτει η πολλαπλή επίδραση της σεξουαλικής κακοποίησης στη σωματική και ψυχική υγεία και κατ' επέκταση

στη λειτουργική διαβίωση των παιδιών και των εφήβων γενικότερα. Ιδιαίτερης μεταχείρισης κρίνεται η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες, καθώς τα άτομα αυτά αποτελούν εύκολο στόχο λόγω της νοητικής και σωματικής τους αδυναμίας. Γενεσιουργά αίτια του παραπάνω φαινομένου θα μπορούσαν να θεωρηθούν η έλλειψη συνειδητής κατανόησης, εκ μέρους των παιδιών με ειδικές ανάγκες, της έννοιας και του περιεχομένου της σεξουαλικής πράξης, καθώς και πολλές φορές η αδυναμία έκφρασης του γεγονότος και η περιθωριοποίηση των παιδιών αυτών. Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες και είναι αποτέλεσμα συνεργασίας της Ψυχολόγου, της Ειδικής Νηπιαγωγού και της Κοινωνικής Λειτουργού της Σχολικής Μονάδας Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Νομού Καρδίτσας. Αρχικά δίνεται ένας γενικός ορισμός των όρων «κακοποίηση» και «Άτομα με Ειδικές Ανάγκες». Στη συνέχεια εξετάζεται λεπτομερέστερα ο όρος «σεξουαλική κακοποίηση» των παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες. Αναλύονται η αιτιολογία και οι μορφές της. Παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των θυμάτων καθώς και το προφίλ των ατόμων που κακοποιούν σεξουαλικά. Στο τελευταίο τμήμα της μελέτης παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της σεξουαλικής κακοποίησης και προτείνονται πιθανοί τρόποι πρόληψης – θεραπείας της.

> Αναπηρίες και σεξουαλική κακοποίηση

Πολιάνα Δήμου, Δρ Ειδικής Παιδαγωγικής, ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Δ' Αθηνών, jolandadimou@yahoo.gr

Οι ανάπηρες γυναίκες αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου για σεξουαλική κακοποίηση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Η σεξουαλική κακοποίηση που ασκείται προς τις ανάπηρες διαφοροποιείται από αυτή των γυναικών του γενικού πληθυσμού, καθώς περιλαμβάνει μορφές που είναι μοναδικές και οι οποίες παράγονται από τις κοινωνικές ιδεολογίες και αναπαραστάσεις για την αναπηρία και το φύλο και από τη δυναμική που απορρέει από την άνιση κατανομή δύναμης και εξουσίας ανάμεσα στο μη ανάπηρο δράστη και το ανάπηρο θύμα. Η αναπηρία συνιστά καθοριστικό παράγοντα που μεταβάλλει και διαφοροποιεί την εμπειρία της κακοποίησης των ανάπηρων γυναικών σε σχέση με αυτή των μη ανάπηρων. Σκοπός της συγκεκριμένης παρουσίσεως είναι η διαπραγμάτευση των ειδικών και μοναδικών μορφών σεξουαλικής κακοποίησης που βιώνουν οι ανάπηρες γυναίκες στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Παρουσιάζονται οι ιδεολογίες της αναπηρίας και του φύλου που ευνοούν το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης των ανάπηρων γυναικών και περιγράφονται οι διαφοροποιημένες μορφές κακοποίησης από τις οποίες πλήττονται οι ανάπηρες. Αναφέρονται οι παράγοντες που αυξάνουν την ευάλωτότητα των ανάπηρων γυναικών στην κακοποίηση, και τέλος παρουσιάζονται οι προοπτικές παρέμβασης για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

> Περιγραφή περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών με ειδικές ανάγκες σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής

Παναού Αικατερίνη, Κοινωνική Λειτουργός σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής. katerina.pan@yahoo.gr

Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται σε μαθήτρια 15 ετών που φοιτούσε σε ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής. Η διάγνωση της μαθήτριας είναι σύνθετες, γνωστικές, συναισθηματικές δυσκολίες σε συνδυασμό με ελαφρά νοητική υστέρηση. Κατά τη διάρκεια των συνεδριών γινόταν προσπάθεια ενίσχυσης της κοινωνικότητας της και εξάλειψης των φοβιών που είχε. Στο μέσον της σχολικής χρονιάς δεχτήκαμε ένα τηλεφώνημα στο σχολείο από την κοινωνική λειτουργό του προγράμματος Βοήθεια στο σπίτι η οποία μας ενημέρωσε ότι η μαθήτρια κακοποιείται σεξουαλικά από τα 7 της χρόνια από δύο συγκεκριμένα ηλικιωμένα άτομα που διαμένουν στο ίδιο χωριό με εκείνη. Αμέσως, μιλήσαμε με τη μαθήτρια η οποία ανέφερε πως κακοποιείται σεξουαλικά από το θείο της και ένα ακόμα ηλικιωμένο άτομο. Θα παρουσιαστεί η διαδικασία η οποία έπρεπε να ακολουθηθεί σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο. Μετέπειτα πορεία της υπόθεσης. Προβληματισμοί για τις ενέργειες των κοινωνικών φορέων. Η δεύτερη περίπτωση αναφέρεται σε μαθήτρια 16 ετών ενός Ε.Ε.Ε.Κ. με νοητική υστέρηση. Η μαθήτρια είναι το πρώτο παιδί μιας πολύτεκνης οικογένειας. Οι γονείς της είναι χωρισμένοι και τα παιδιά μένουν με τη μητέρα.

Η μαθήτρια μια μέρα ήρθε στο σχολείο και διαπιστώθηκε ότι αιμορραγούσε. Η ίδια πανικοβλήθηκε και μου εκμυστηρεύτηκε ότι το προηγούμενο βράδυ ένα ηλικιωμένο άτομο την κακοποίησε σεξουαλικά. Λόγω του μεγάλου βαθμού νοητικής υστέρησης ήταν δύσκολο να κατανοήσουμε αν το γεγονός στηριζόταν στην αλήθεια ή όχι. Θα παρουσιαστεί η διαδικασία η οποία ακολουθήθηκε από το σχολείο και η ψυχολογική και κοινωνική στήριξη της μαθήτριας.

> Έφηβοι με νοητική καθυστέρηση και σεξουαλικότητα: απόψεις, εμπειρίες και ανάγκες τους

Δημητρακοπούλου Βασιλική, Επιστημονική Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας (ΜΕΥ), Β' Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού», info@youth-health.gr

Εισαγωγή-Σκοπός: Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να διαφωτίσει τις ανησυχίες των εφήβων με νοητική καθυστέρηση κατά την περίοδο αφύπνισης των σεξουαλικών ορμονών και να εξετάσει τις γενικότερες γνώσεις, εμπειρίες, αλλά και ανάγκες τους γύρω από τα θέματα σεξουαλικότητας.

Υλικό-Μέθοδος: Στη μελέτη συμμετείχαν 12 έφηβοι με νοητική καθυστέρηση ισόποσα κατανεμημένοι ως προς το φύλο, ηλικίας 14-18 ετών, στους οποίους πραγματοποιήθηκε ημι-δομημένη συνέντευξη. Κάποιες ερωτήσεις συνοδεύονταν από την χορήγηση σχετικής εικόνας για την καλύτερη κατανόηση τους. Η ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων έγινε ποιοτικά με ανάλυση περιεχομένου. Οι απαντήσεις των υποκειμένων κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερις θεματικούς άξονες: α) εφηβεία: ήβη και ψυχοσυναισθηματικές μεταβολές, β) γνώσεις και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, γ) διαφυλικές σχέσεις και σεξουαλικές εμπειρίες και δ) προσωπικοί στόχοι/ ανάγκες.

Αποτελέσματα: Οι έφηβοι με νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν περιορισμένες ή /και ελλιπείς γνώσεις αναφορικά με τη σεξουαλικότητα. Αξιοσημείωτο είναι όμως, το θετικό όραμά τους και κάποιες γνώσεις για τον ιό του AIDS και το προφυλακτικό που φανερώνει ότι είναι σε θέση να προσλαμβάνουν τη γνώση που τους παρέχεται γύρω από τα θέματα σεξουαλικότητας. Επίσης, εμφανή είναι το ενδιαφέρον και η αλληλεπίδραση τους με το αντίθετο φύλο, ενώ η σύναψη σχέσεων καταδεικνύεται ως ένα κατανοητό, οικείο και συχνό φαινόμενο. Η σεξουαλική εμπειρία δεν αναφέρεται με την ίδια οικειότητα, εντούτοις, οι έφηβοι αναφέρουν εμπειρίες με σεξουαλικού τύπου αγγγήματα. Οι περισσότεροι έφηβοι εξέφρασαν την ανάγκη τους για ενημέρωση στα θέματα σεξουαλικότητας. Οι ίδιοι θα επέλεγαν να ενημερώνονται από κάποιο μεγαλύτερο ομόφυλο φίλο ή/ και από τον ομόφυλο γονέα.

Συμπεράσματα: Οι ανησυχίες και οι ανάγκες των νοητικά καθυστερημένων εφήβων για τα θέματα της σεξουαλικότητας δεν διαφοροποιούνται στη βάση τους από εκείνες του γενικού πληθυσμού. Ωστόσο, οι ελλιπείς γνώσεις των συγκεκριμένων εφήβων σε συνδυασμό με την έναρξη συμπεριφορών πειραματισμού με το αντίθετο φύλο κατά την εφηβεία, όπως καταδεικνύουν τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορεί να εκθέσει τους εφήβους σε κινδύνους ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, προβολής από ΣΜΝ και σεξουαλικής κακοποίησης.

> Κακοποίηση κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης

Κωνσταντία Μπακαλιάνου, Μαιευτήρ- Γυναικολόγος, Επιμελήτρια Α' ΕΣΥ, Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου Ελληνικής Εταιρείας Οικογενειακού Προγραμματισμού, geocre@aretaieio.uoa.gr, dbakalianou@yahoo.gr

Σύμφωνα με επιδημιολογικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν ανά χώρα για κακοποιημένες γυναίκες, η Ελλάδα κατέχει την ενδέκατη θέση με ποσοστό περίπου 6% των γυναικών να ομολογούν πως έχουν υποστεί κάποιου είδους κακοποίηση. Στις πρώτες θέσεις βρίσκονται η Ιαπωνία [77%] και η Τουρκία [60%], ενώ στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μία στις πέντε γυναίκες υφίσταται, στη διάρκεια της ζωής της βιαιότητες που ασκούνται από τον σύζυγο ή τον σύντροφό της. Σύμφωνα με στατιστικές το 3,9% με 8,3% των γυναικών κακοποιούνται κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης. Με βάση αυτές τις στατιστικές για τις περίπου 4 εκτ.γυναίκες στις ΗΠΑ, που γέννησαν το 2004, μπορούμε να υπολογίσουμε ότι 156.000 με 332.000 βίσιον κακοποίηση κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης. Η σεξουαλική κακοποίηση συμβαίνει ταυτόχρονα με σωματική κακοποίηση σε πολλές γυναίκες. Σε μια μελέτη του 2005, το 68% των σωματικά κακοποιημένων

γυναικών κατήγγειλαν προσβολή σεξουαλικότητας τις προηγούμενες 90 ημέρες. Όταν αυτές οι γυναίκες ερωτήθηκαν για την σειρά σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης, το 30% ανέφεραν ότι η σεξουαλική κακοποίηση προηγήθηκε της σωματικής (McFarlane et al., 2005). Η κακοποίηση επηρεάζει την σωματική υγεία της μητέρας. Συγκεκριμένα η σωματική κακοποίηση πριν, κατά την διάρκεια και μετά την εγκυμοσύνη σχετίζεται με υψηλότερα ποσοστά περιστατικών Σεξουαλικών μεταδομένων νοσημάτων, όπως βακτηριακή κολπίτιδα, χλαμύδια και HIV καθώς και μολύνσεις της ουροδόχου κύστεως και πνευμονοφρίτιδα. Ο σωστός τρόπος αντιμετώπισης της βίας περιλαμβάνει την ενίσχυση και ενθάρρυνση μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλων οργανισμών να αναπτύξουν τη μεταξύ τους συνεργασία, την παιδεία και αγωγή μέσω της οικογένειας και του σχολείου, την στήριξη της συνειδητοποίησης του προβλήματος από την κοινή γνώμη και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση αυτής.

> Sexual Education as a means to prevent sexual abuse in people with intellectual disabilities

Nerea Alvarez Perez, Psychologist, MA in Sexology: Education and Sexual Advising, Psicologia in Oviedo University, Spain & ΠΙΚΠΑ Βούλας

The main point is to stress the importance of Sexual Education as a means to prevent sexual abuse in people with intellectual disabilities. After introducing the concept of "sexuality", the presenter will analyze in depth all characteristics and particularities surrounding sexuality in people with intellectual disabilities. It is necessary to put special emphasis on the myths and biased concepts society, families and even professionals in the field still believe in, for they make sexual socialization and integration harder to achieve. People with intellectual disabilities suffer from a lack of information and are subject to preservation mechanisms, such as denying them their sexuality, repressing any sexual behavior or not granting them access to any sexual-related information. As a result, they are not able to develop abilities and strategies and therefore become an easier target to sexual abuse. That is why, developing Sexual Education programs for everyone is of such importance. In this case, it is necessary to work on the particular aspects of each individual, for there are as many faces to sexuality as to people. To finish with, the presenter will talk about some of the approaches that are already in place in Spain.

12.30 – 13.00 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΞΑΠΛΩΣΗΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΖΟΓΟΥ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Διοργάνωση: Κίνηση Πολιτών για τον Περιορισμό των Τυχερών Παιχνιδιών

Προεδρείο: **Ορέστης Γιωτάκος**, Ψυχίατρος, MSc, PhD, Πρόεδρος «Ομπρέλα», **Όλγα Θεμελή**, Επικ Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

> Σύγχρονα χαρακτηριστικά και επιπτώσεις της Παθολογικής χαρτοπαίξις Βασίλειος Ν. Θεοδώρου, Κλινικός Ψυχολόγος, PhD, theodorou@psi.gr

Τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν έναν κοινωνικά αποδεκτό τρόπο απασχόλησης του ελεύθερου χρόνου. Μια μερίδα των παικτών θα χάσουν τον έλεγχο, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα στη ζωή τους. Τα προβλήματα αυτά αφορούν στην απώλεια της ψυχικής τους ευημερίας, στην κατάθλιψη, το παθολογικό άγχος, την κατάχρηση ουσιών ή την προβληματική χρήση αλκοόλ, στην απώλεια της παραγωγικότητας του ατόμου, σε οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες, ενδοοικογενειακές συγκρούσεις και στη διάπραξη παρανόμων πράξεων για την εξασφάλιση πόρων για περαιτέρω στοιχηματισμό. Τα VLT's (Video Lottery Terminals) αποτελούν τα πλέον εθιστικά τυχερά παιχνίδια, καθώς το διάστημα από τον στοιχηματισμό μέχρι τη γνωστοποίηση του αποτελέσματος είναι πολύ μικρό, ενώ η ευκαιρία για να ξαναπαίξει κάποιος είναι άμεση. Οι περιρρέουσες συνθήκες, το μέγεθος του πονταρίσματος ή/και η μεγάλη συχνότητα μικρών στοιχημάτων οδηγούν τον παίκτη, βάσει των νόμων της μάθησης, σε απώλεια ελέγχου. Σε έναν αριθμό ανθρώπων εμφανίζεται αδυναμία ελέγχου της παρόρμησης για στοιχηματισμό και σταδιακά

εγκαθίσταται διαταραχή. Έφηβοι και παιδιά αποτελούν όλο και περισσότερο τα θύματα της βιομηχανίας του τζόγου, αφενός διότι η διείσδυση των τυχερών παιχνιδιών αυξάνεται παγκοσμίως και αφετέρου διότι οι νεότεροι διαθέτουν ήδη την προσαπαιτούμενη εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, την οποία χρησιμοποιεί κατά κόρον η βιομηχανία τυχερών παιχνιδιών. Κάτω από αυτές τις συνθήκες υπάρχει μεγάλος προβληματισμός στους ειδικούς για την εύκολη μεταπήδηση των ανηλίκων και των νέων από τα τεχνικά ηλεκτρονικά παίγνια στα τυχερά, τη στιγμή που προαναγγέλλεται και η μαζική εισαγωγή των VLTs στη χώρα μας. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιάσουμε τις νεότερες εξελίξεις στην ασθένεια της Παθολογικής Χαρτοπαίξις, καθώς και ερευνητικά δεδομένα από σχετική έρευνα που διεξήγαγε η Κίνηση Πολιτών για τον Περιορισμό των Τυχερών Παιχνιδιών.

13.00 - 14.30 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Προεδρείο: **Αθανάσιος Δουζένης**, Επίκουρος Καθηγητής Ψυχιατροδικαστικής, **Κωσταντή Λαμπάκη**, Ψυχολόγος, PhD.

> Το νομοθετικό πλαίσιο. Οργάνωση και λειτουργία θεραπευτικών προγραμμάτων στα Καταστήματα Κρατουμένων Γρεβενών και Τρίπολης

Κωσταντή Λαμπάκη, Ψυχολόγος, PhD, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, costandi@otenet.gr

> Θεραπευτική Παρέμβαση στο Κατάστημα Κρατουμένων Γρεβενών: Εμπειρία ενός έτους

Λάζαρος Μπίσμπας, Ψυχολόγος, Κατάστημα Κρατουμένων Γρεβενών, bisbaslazaros@yahoo.gr

> Αξιολόγηση κρατουμένων για τη χορήγηση αδειών. Ο ρόλος του ψυχολόγου. Μεταξία Κατσαράκου, Ψυχολόγος, Κατάστημα Κρατουμένων Τρίπολης

> Προβλήματα εποπτείας ομάδας

Αθανάσιος Δουζένης, Επίκουρος Καθηγητής Ψυχιατροδικαστικής, Β' Ψυχ. Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Αττικόν, thandouz@med.uoa.gr

Στην Ελλάδα, οι κρατούμενοι που καταδικάζονται για αδικήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας κρατούνται κυρίως στο Κ.Κ. της Τρίπολης και δευτερευόντως στο Κ.Κ. Γρεβενών στην πτέρυγα Α. Μέχρι πρόσφατα, παρά τον αυξανόμενο αριθμό των συγκεκριμένων κρατουμένων και παρά την κοινή παραδοχή ότι τα εν λόγω αδικήματα χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά υποτροπής, δεν είχε γίνει κάποια επίσημη προσπάθεια για την κατά το δυνατόν πρόληψη της υποτροπής τους και εν συνεχεία για τη θεραπεία τους. Αυτό έχει ως επακόλουθο, ένας μεγάλος αριθμός δραστών να εκτίει συνήθως μεγάλες ποινές κάθειρξης, τις περισσότερες φορές χωρίς να παίρνει πολλές τακτικές άδειες και να αποφυλακίζεται χωρίς τελικά να έχει λάβει καμία μορφή υποστήριξης, η οποία ενδεχομένως θα μπορούσε να τον αποτρέψει από παρόμοια αδικήματα.

Το Μάιο του 2010 ξεκίνησε η πρώτη επίσημη προσπάθεια οργάνωσης και λειτουργίας ομάδας πρόληψης υποτροπής για τους παιδεραστές, αρχικά στο Γρεβενά και εν συνεχεία στην Τρίπολη. Η προσπάθεια της ομάδας που υποστηρίζει το εγχείρημα και που ηλαιοιώνει τη θεραπευτική ομάδα, η εξέλιξη στο χρόνο που μεσολάβησε, τα εμπόδια που παρουσιάστηκαν σε όλα τα επίπεδα (οργανωτικά, χωροταξικά, αποδοχής, κτλ.), η αντιμετώπιση τους καθώς και τα πρώτα ενδεικτικά αποτελέσματα ένα χρόνο αργότερα παρουσιάζονται με λεπτομέρεια για πρώτη φορά. Παράλληλα γίνεται ανάλυση της διαδικασίας χορήγησης ή απόρριψης των αδειών των κρατουμένων, καθώς και του ρόλου που διαδραματίζει ο/η ψυχολόγος στη διαδικασία αυτή.

15.00 – 16.30 ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΩΣ ΘΥΜΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Προεδρείο: **Απόστολος Βούρδας**, Παιδοψυχίατρος, PhD, MRCPsych, CCST, **Όλγα Θεμελή**, Επικ Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

> **Η θεραπευτική κατανόηση και επεξεργασία της σιγής που σφραγίζει το στόμα του θύματος**

Έντα Ελίου, Συμβουλευτική Ψυχολόγος / Chartered Counselling Psychologist (BSc, MSc, PGDip.) eliaouida@gmail.com

Στόχος της δεκαπεντάλεπτης ομιλίας μου θα είναι να παρουσιάσω ένα σύντομο διάλογο (transcript) που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της εικοστής πρώτης συνεδρίας με μια πελάτισσα που έβλεπε σε ένα κέντρο θεραπειών ενήλικων γυναικών που είχαν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία, στο Λονδίνο. Η παρουσίαση θα εστιαστεί σε ένα κομμάτι του case study που είχα ολοκληρώσει στο πανεπιστήμιο του Surrey ως μια από τις εργασίες για την απόκτηση του τίτλου 'chartered counselling psychologist' το 2007. Μέσα από την ανάλυση του διαλόγου με την πελάτισσα, θα πραγματευτώ, πάντα σε συμφωνία με την επιστημονική βιβλιογραφία, τους λόγους που σφραγίζουν το στόμα των θυμάτων κακοποίησης ακόμα και στην ενήλικη ζωή, τις επιπτώσεις που φέρει η σιγή αυτή στη ζωή των θυμάτων και τις επιπτώσεις στη θεραπευτική διαδικασία. Τέλος θα αναφερθώ σε κάποιους πρακτικούς τρόπους θεραπευτικής προσέγγισης των ατόμων αυτών όπως και τη σημασία της αυτοφροντίδας του ίδιου του θεραπευτή. Η ομιλία θα κλείσει με βιβλιογραφικές προτάσεις για περαιτέρω ενημέρωση, που θα περιλαμβάνουν άρθρα, επιστημονικά βιβλία, αυτοβιογραφίες και άλλες πηγές.

> **Ανάπτυξη δεξιοτήτων για αναγνώριση και χειρισμό Σεξουαλικά Κακοποιημένων Παιδιών: Η περίπτωση της Κύπρου**

Άντρη Ανδρονίκου, Κοινωνική Λειτουργός / Ειδικό Διδακτικό προσωπικό, Πανεπιστήμιο Frederick antriandronikou@yahoo.gr

Στη παρουσίαση αυτή γίνεται αρχικά μια αναφορά στις μορφές κακοποίησης των παιδιών (σωματική, ψυχολογική, παραμέληση, σεξουαλική, σύνδρομο του αμέτοχου θεατή, δυστροφία μη οργανικής αιτιολογίας, σύνδρομο Μυχάουζεν Δι' αντιπροσώπου και παιδική εργασία) εστιάζοντας στην έννοια της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο της Κύπρου και της ΕΕ. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους εκδηλώνεται η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, περιλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης με αγγύματα, χωρίς αγγύματα καθώς και των μορφών σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Ακολουθώντας θα παρουσιαστούν οι δείκτες αναγνώρισης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, οι οποίοι θα εστιαστούν στην εξωτερική εμφάνιση, τη στάση, τη συμπεριφορά, τις επιλογές, τα σωματικά τραύματα καθώς και τα οργανικά σημάδια. Στους δείκτες αναγνώρισης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών θα συμπεριληφθούν και οι δείκτες αναγνώρισης των κακοποιητικών γονιών. Επιπρόσθετα από τα πιο πάνω στοιχεία της παρουσίασης θα διατυπωθούν οι διαγνωστικές επιπτώσεις που έχει η σεξουαλική κακοποίηση στα ίδια τα παιδιά ενώ παράλληλα θα γίνει και μια παρουσίαση ζωγραφιών που έχουν κάνει σεξουαλικά κακοποιημένα παιδιά, από την έκθεση « Το σημάδι της Κακοποίησης» που διεξήχθη στη Μαδρίτη το 2001. Η παρουσίαση θα ολοκληρωθεί με τις βασικές αρχές διαχειρίσεις των σεξουαλικά κακοποιημένων παιδιών μέσα από το νομοθετικό πλαίσιο της Κύπρου.

> **Νομικές και ψυχολογικές διαστάσεις της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες**

Ηλέκτρα Κουτσούκου, Ph.D, Επιστημονικός Συνεργάτης (ΠΔ 407/80) Παν/μίου Πελοποννήσου, Δικηγόρος, elektrak@gmail.com, Αλέξανδρος-Σταμάτιος Αντωνίου, Ph.D, Λέκτορας Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε. Παν/μίου Αθηνών, as_antoniou@primedu.uoa.gr

Στην παρούσα ανακοίνωση περιγράφεται αναλυτικά ο όρος σεξουαλική κακοποίηση παιδιών και δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στις ειδικές εκείνες παραμέτρους του συγκεκριμένου κοινωνικού φαινομένου όταν το θύμα είναι παιδί με ειδικές ανάγκες. Επίσης, παρουσιάζεται διεξοδικά το ισχύον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα για να διαπιστωθεί αν και κατά πόσον για τα παιδιά ΑΜΕΑ επιφυλάσσεται κάποια ειδική και ενισχυμένη προστασία. Με δεδομένη την μετάβαση από το παραδοσιακό Δίκαιο ανηλικών στο σύγχρονο Δίκαιο του Παιδιού που κορυφώνεται και εγκιβωτίζεται στην υπογραφή της ΔΣΔΠ, η θεσμική προσέγγιση γίνεται βεβαίως υπό το πρίσμα της Σύμβασης αυτής, με αναφορές τόσο στο ίδιο το κείμενο της όσο και στα σχετικά Πρόσθετα

Πρωτοκόλλα της Έμφαση δίδεται ακόμη στις σχετικά πρόσφατες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις του ελληνικού θεσμικού πλαισίου (Ν 3625/2007, Ν.3500/2006) οι οποίες στοχεύουν στην προσαρμογή της χώρας μας με την σύγχρονη προσέγγιση του παιδιού θύματος εν γένει και αφορά φυσικά και στο παιδί ΑΜΕΑ, μετά την κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και πορνογραφία. Η νομική προσέγγιση συμπληρώνεται με παράθεση όλων των ρυθμίσεων σε επίπεδο Συμβουλίου της Ευρώπης κατά τα τελευταία τριάντα έτη και αφορούν στην προστασία του παιδιού ΑΜΕΑ από σεξουαλική κακοποίηση αλλά και στο πλαίσιο του δευτερογενούς δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παράθεση παραδειγμάτων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ΑΜΕΑ στη χώρα μας όπως και διεθνώς συνδέει την προηγούμενη θεσμική προσέγγιση με την πραγματικότητα, αναδεικνύει το προφίλ των δραστών αλλά και τις ψυχολογικές ανάγκες των παιδιών αυτών και οδηγεί σε διατύπωση προτάσεων για την πληρέστερη προστασία των παιδιών-θυμάτων.

> **Το παιδί ως μάρτυρας**

Απόστολος Βούρδας, Παιδοψυχίατρος, PhD, MRCPsych, CCST, Επιστημονικός Συνεργάτης Παιδοψυχιατρικής Πανεπιστημιακής Κλινικής Αγία Σοφία, Γραμματέας του Κλάδου Ψυχιατροδικαστικής, apvourdas@hotmail.com

Κάθε χρόνο χιλιάδες παιδιά εμπλέκονται με το δικαστικό σύστημα και η μαρτυρία τους είτε ως θύματα είτε ως αυτόπτες μάρτυρες είναι απαραίτητη. Συχνά στις δικαστικές αίθουσες ξενικά μια διαμάχη κατά πόσο η μαρτυρία ενός παιδιού είναι αξιόπιστη. Το ένα άκρο υποστηρίζει ότι τα παιδιά δεν λένε ψέματα ενώ το απέναντι άκρο ότι τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην υποβολή και στη φαντασία και οι μαρτυρίες τους πρέπει να αντιμετωπίζονται με σκεπτικισμό. Το γεγονός ότι η ανθρώπινη μνήμη δεν είναι απλά μια λειτουργία πιστής αναπαραγωγής των πεπραγμένων αλλά προσομοιάζει με μια κατασκευή που συνήθως περιέχει και αξιόπιστα και αναξιόπιστα στοιχεία κάνει ιδιαίτερα δύσκολη την απόφαση για το τι είναι αληθές και τι όχι. Τα τελευταία 20 χρόνια έχει δημοσιευτεί ένας σημαντικός όγκος βιβλιογραφίας σχετικά με τη μνήμη, την υποβολή, την καθυστερημένη αποκάλυψη και το πώς αυτές επηρεάζονται από την ηλικία του παιδιού αλλά και τον τρόπο συνέντευξης. Η παρούσα ομιλία στοχεύει να ανακεφαλαιώσει τα σημαντικότερα ευρήματα της παραπάνω βιβλιογραφίας, και να παρουσιάσει αξιόπιστους τρόπους συνέντευξης που στηρίζονται στα ερευνητικά δεδομένα.

16.30 – 18.00 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Διοργάνωση: **Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης**

Προεδρείο: **Χηλιδουτάκης Ιωάννης, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης,**

Εισηγητές: **Χηλιδουτάκης Ιωάννης, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, jchlia@staff.teicrete.gr**
Κανδυλάκη Αγάπη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, akandila@socadm.duth.gr
Παπαδοκάκη Μαρία, Εργαστηριακή Συνεργάτης, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Κρήτης, mparadokaki@yahoo.gr
Τζαμαλούκα Γεωργία, Επιστημονική Συνεργάτης, Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Αθηνών, g.tzamalouka@gmail.com
Στεφανίδου Ε. Ανδρομέδα, Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών Μ.Δ., andrstefanidou@yahoo.gr
Ιωσηφίδης Ιωάννης, Εκπαιδευτικός Α' Βάθμιας Εκπαίδευσης Ηρακλείου Κρήτης, Μεταπτυχιακός φοιτητής Πανεπιστημίου Κρήτης, i_iosifidis@hotmail.com
Γούτσου Μάρθα, Κοινωνική Λειτουργός, Επιστημονική Συνεργάτης Εργαστηρίου ΕΥΟΑ, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Κρήτης, marthgou@yahoo.gr

Εισαγωγή: Μελέτες δείχνουν ότι 10-20% των ενήλικων γυναικών πέφτουν θύματα σεξουαλικής επίθεσης ενώ τα ποσοστά αυτά υπολογίζεται ότι είναι κατά πολύ

μεγαλύτερα καθώς μόνο 8% των θυμάτων αναφέρουν το γεγονός. Τα άτομα που εκδηλώνουν σεξουαλική επιθετικότητα έχουν βρεθεί να παρουσιάζουν έναν αριθμό ατομικών χαρακτηριστικών (π.χ. βιολογικών, ψυχολογικών, συμπεριφορικών), τα οποία διευκολύνουν την ανάπτυξη σεξουαλικών επιθετικών συμπεριφορών. Σημαντικό στοιχείο στη μελέτη του φαινομένου και στην αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπισή του είναι η αναγνώριση των παραγόντων αυτών.

Σκοπός: Η στοργυλή τράπεζα επιδιώκει να περιγράψει τη συχνότητα εκδήλωσης σεξουαλικής επιθετικότητας σε διαφορετικούς πληθυσμούς και τύπους διαπροσωπικών σχέσεων καθώς επίσης και να αναδείξει ατομικούς παράγοντες που επιδρούν στην εκδήλωση αυτών των συμπεριφορών.

Μέθοδοι: Η στοργυλή τράπεζα θα παρουσιάσει δεδομένα από συγχρονικές μελέτες σε διαφορετικούς πληθυσμούς μελέτης (νέους, ζευγάρια σε συμβίωση, έγκλειστοι σε καταστήματα κράτησης). Τα ευρήματα των μελετών αυτών θα συζητηθούν στη βάση αντίστοιχων ευρημάτων από το ελληνικό και το διεθνές περιβάλλον και μέσα από τη διεπιστημονική προσέγγιση των προσκεκλημένων ομιλητών. Επιπλέον, θα συζητηθούν οι προοπτικές αξιοποίησης των ευρημάτων αυτών για την πρόληψη της σεξουαλικής επιθετικότητας κάνοντας αναφορά σε διεθνείς καλές πρακτικές.

Συμπέρασμα: Η στοργυλή τράπεζα αναμένεται να φωτίσει τη σημασία και το βαθμό ανάμειξης συγκεκριμένων παραγόντων στην εκδήλωση σεξουαλικών επιθετικών συμπεριφορών και να συμβάλει στην ανάπτυξη παρεμβάσεων για την έγκαιρη αναγνώριση των προδιαθεσιακών παραγόντων, την πρόληψη καθώς και την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση/θεραπεία των δραστών.

> Κυρίαρχες συμπεριφορές σεξουαλικού εξαναγκασμού ανδρών νεαρής ηλικίας και παράγοντες που συμβάλλουν στην εκδήλωσή τους

¹Τσαλκάνης Άγγελος, ²Ιωσηφίδης Ιωάννης, ³Αραβαντινού Αντωνία, ²Ευτυχίδη Ρωξάνη, ³Γναρδέλλης Χαράλαμπος, ²Χλυσουτάκης Ιωάννης
¹Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Αθήνας, ²Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κρήτης, ³ΤΕΙ-Μεσολογγίου

Σκοπός: Αν και στις μέρες μας ο σεξουαλικός εξαναγκασμός, κυρίως, των ανδρών προς τις γυναίκες, αναγνωρίζεται ως ένα σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο οι αντίστοιχες μελέτες σπανίζουν. Η παρούσα εργασία σκοπεύει να αναδείξει τις πλέον σημαντικές πράξεις σεξουαλικού εξαναγκασμού νεαρών ανδρών και να τις συσχετίσει με το κοινωνιολογικό τους προφίλ.

Υλικό μέθοδος: Μελετήθηκε στρωματοποιημένο δείγμα 241 ανδρών ηλικίας 18-30 ετών (Μ.Τ. 24.0) στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου Κρήτης. Το όργανο μέτρησης των συμπεριφορών *σεξουαλικού εξαναγκασμού* περιέλαβε κλίμακα 20 πράξεων στις οποίες οι άνδρες έχουν προβεί, όπως π.χ. «ανάγκασα γυναίκα να κάνει σεξ μαζί μου», «την έριξα κάτω και τις έσκισα τα ρούχα όταν δεν ανταποκρίθηκε» κλπ. Οι δυνατές απαντήσεις κυμάνθηκαν από 1=ποτέ, έως 7=πάρα πολύ συχνά. Ο έλεγχος εσωτερικής συνέπειας των 239 απαντήσεων στην κλίμακα *σεξουαλικού εξαναγκασμού* προέκυψε σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο (Cronbach α =,87).

Αποτελέσματα: Αναφερθείσες πράξεις *σεξουαλικού εξαναγκασμού* με υψηλές Μέσες Τιμές ήταν «η επιμονή ολοκληρώσης ερωτικής επαφής που έχει ξεκινήσει παρά την θέληση της γυναίκας» (Μ.Τ.=2.6, Τ.Α.1.8), «η επιμονή να εισέλθει στο διαμέρισμα της γυναίκας με στόχο τη σεξουαλική επαφή» (Μ.Τ.=2.2, Τ.Α.1.6), «Βρισιές και σπασίματα για εκφοβισμό» (Μ.Τ.2.0, Τ.Α.1.7), «απειλή διακοπής μιας σχέσης εάν δεν ανταποκρινόταν στις σεξουαλικές του επιθυμίες» (Μ.Τ.1.8, Τ.Α.1.4) κ.ά. Το κοινωνιολογικό προφίλ των συμμετεχόντων δεν βρέθηκε να ασκεί επίδραση στην συμπεριφορά σεξουαλικού εξαναγκασμού. Η ηλικία έναρξης των σεξουαλικών επαφών βρέθηκε να σχετίζεται αντίστροφα με τις συμπεριφορές σεξουαλικού εξαναγκασμού ($r=-,167, p=0.01$).

Συμπέρασμα: Η ηλικία έναρξης των σεξουαλικών επαφών στους νέους θα πρέπει να ληφθεί υπόψη σε παρεμβάσεις πρόληψης της σεξουαλικής επιθετικότητας. Μελλοντικές έρευνες θα ήταν εποικοδομητικό να διερευνήσουν στοιχεία της προσωπικότητας των νέων.

> Οι στάσεις των νέων ως προς τους μύθους του γυναικείου βιασμού και παράγοντες που επιδρούν σε αυτές

¹Παπαδάκη Μαρία, ¹Ιωσηφίδης Ιωάννης, ³Αραβαντινού Αντωνία, ²Ευτυχίδη Ρωξάνη Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κρήτης

Εισαγωγή: Ο βιασμός αποτελεί ένα κοινωνικό πρόβλημα με σοβαρές συνέπειες στη σωματική και την ψυχική υγεία των θυμάτων. Οι μύθοι ως προς το βιασμό είναι

ψευδείς ή απόκρυφες πεποιθήσεις που επεξηγούν το φαινόμενο του βιασμού και συχνά χρησιμεύουν για να δικαιολογήσουν την αρσενική σεξουαλική επιθετικότητα ενάντια στις γυναίκες. Η παρούσα μελέτη στόχο είχε να διερευνήσει την αποδοχή των μύθων του βιασμού σε νέους ηλικίας 18 έως 30 ετών, στο Ηράκλειο Κρήτης.

Υλικό και μέθοδος: Χρησιμοποιήθηκε ημιδομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο μεταξύ των άλλων αντλούσε πληροφορίες για τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των νέων και το ιστορικό σεξουαλικών εμπειριών τους. Οι στάσεις ως προς τους μύθους του βιασμού μετρήθηκαν μέσα από μια κλίμακα 10 δηλώσεων (π.χ. στις πιο πολλές περιπτώσεις όταν μια γυναίκα βιάζεται πάει γυρεύοντας, οι γυναίκες προκαλούν το βιασμό τους με την εμφάνισή τους, κ.α.) στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνταν να εκφράσουν το βαθμό συμφωνίας τους σε κλίμακα που κυμαινόταν από το 0 (διαφωνώ απόλυτα) ως το 3 (συμφωνώ απόλυτα).

Αποτελέσματα: Συνολικά 479 άτομα συμμετείχαν στη μελέτη εκ των οποίων οι 241 (50,3%) άντρες. Η μέση ηλικία τους ήταν τα 23,5 έτη (Τ.Α.3,4) και η πλειοψηφία τους ήταν άγαμοι (n=422,88,1%). Η αποδοχή των μύθων του βιασμού βρέθηκε να σχετίζεται με το φύλο ($t=9,242, p=0.0001$) και την ηλικία πρώτης σεξουαλικής επαφής ($r=-0,242, p=0.0001$).

Συμπέρασμα: Συγκεκριμένες ομάδες νέων ανθρώπων όπως οι άνδρες και οι νέοι που ξεκινούν πρόωρα τις σεξουαλικές επαφές θα πρέπει να αποτελέσουν τον πληθυσμό-στόχο σε μελλοντικές προσπάθειες πρόληψης του φαινομένου της σεξουαλικής επιθετικότητας.

> Η επίδραση του τρόπου ζωής στην εκδήλωση σεξουαλικής κακοποίησης σε ζευγάρια που συμβιώνουν

¹Τζαμαλιούκα Γεωργία, ¹Σαρρής Μάρκος, ²Γναρδέλλης Χαράλαμπος ¹Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας, ΤΕΙ Αθήνας, ²ΤΕΙ Μεσολογγίου

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι: α) η διερεύνηση των τρόπων ζωής ενήλικων ανδρών και γυναικών αστικού πληθυσμού με συμβίωση, τουλάχιστον, ενός έτους. β) η εκτίμηση της συχνότητας με την οποία οι ερωτηθέντες ασκούν σεξουαλική κακοποίηση (ΣεξΚακ) στη σχέση τους με το άλλο φύλο γ) η κατασκευή ενός υποδείγματος που να προβλέπει την υιοθέτηση συμπεριφορών σεξουαλικής κακοποίησης σε άνδρες και γυναίκες που συμβιώνουν.

Μέθοδοι: Μελετήθηκε ένα στρωματοποιημένο τυχαίο δείγμα 465 ενήλικων, ηλικίας 18 έως 65 ετών, κατοίκων αστικών περιοχών της Κρήτης. Το ερωτηματολόγιο περιέλαβε κλίμακες μέτρησης του *τρόπου ζωής* και της ΣεξΚακ, που είχαν χρησιμοποιηθεί σε προηγούμενες εργασίες μας.

Αποτελέσματα: Το φύλο και τα έτη συμβίωσης σχετίστηκαν σημαντικά με την ΣεξΚακ. Η υψηλή συμμετοχή στον τρόπο ζωής των *Yuppies/εργασιομανών* καθώς και στον τρόπο ζωής των *φυσικών δραστηριοτήτων/άθλησης* φάνηκε ότι αυξάνει τις πιθανότητες εμφάνισης ΣεξΚακ ανάμεσα στους άνδρες και γυναίκες που ζουν μαζί. Επιπροσθέτως, τα άτομα που εμπλέκονται σε ένα *θρησκευτικό-παραδοσιακό* τρόπο ζωής ανέφεραν χαμηλότερα επίπεδα ΣεξΚακ, ενώ τα ζευγάρια με *εξάρτηση από οινόπνευμα/δρόγη* και *άλλες ουσίες* σχετίστηκαν με αυξημένη πιθανότητα να ασκήσουν ΣεξΚακ.

Συμπέρασμα: Η έρευνα μπορεί να επεκταθεί στην αναζήτηση προγνωστικών παραγόντων στον τρόπο ζωής και με άλλες μορφές κακοποίησης. Τα ευρήματα μπορούν να αποτελέσουν οδηγό άσκησης κοινωνικής πολιτικής από τους ειδικούς.

> Συχνότητα υποδοχής σεξουαλικής κακοποίησης των εγκλειστών σε Ελληνικό κατάστημα κράτησης

¹Γούτσου Μαρία, ¹Ιορδανίδου Μαρία, ¹Σχιζά Σουλτάνα, ²Μπάστας Χαράλαμπος, ¹Παπαδάκη Μαρία ¹Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κρήτης, ²Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής Ηρακλείου Κρήτης

Σκοπός της μελέτης ήταν η διερεύνηση της συχνότητας εκδήλωσης περιστατικών σεξουαλικής επιθετικότητας μεταξύ των τροφίμων ενός καταστήματος κράτησης.

Μεθοδολογία: Η μελέτη συμπεριέλαβε όλους τους Έλληνες τροφίμους του Σωφρονιστικού Καταστήματος Κορυδαλλού (860). Για την υλοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο μεταξύ των άλλων εξέταζε τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά και τη σεξουαλική προτίμηση των συμμετεχόντων, τα χαρακτηριστικά κράτησης και την συχνότητα υποδοχής σεξουαλικής βίας.

Αποτελέσματα: Συμπληρωμένα ερωτηματολόγια επιστράφηκαν από 50 τροφίμους. Η μέση ηλικία τους ήταν τα 33 έτη (Τ.Α.8.9) και στην πλειοψηφία τους ήταν άγαμοι

(n=28,56%), χωρίς παιδιά (n=38,76%) και ετεροφυλόφιλοι (n=38,76%). Η πλειοψηφία των τροφίμων είχε καταδικαστεί για εμπορία/διακίνηση ναρκωτικών, για Αλσεία και ανθρωποκτονία (42%, 18%, 12%, αντίστοιχα). Οι περισσότεροι είχαν καταδικαστεί σε πρόσκαιρη κάθειρξη και σε φυλάκιση <5ετών (44.2%,34.9%, αντίστοιχα) ενώ στην πλειοψηφία τους δεν είχαν προηγούμενες καταδίκες (n=30,60%). Από το σύνολο των τροφίμων, 12 (24%) ανέφεραν ότι είχαν προσεγγιστεί σεξουαλικά από συγκρατούμενο χωρίς να υπάρξει ολοκληρωμένη σεξουαλική πράξη, 8 (16%) είχαν ολοκληρωμένη σεξουαλική επαφή παρά τη θέλησή τους και 22 (44%) βρέθηκαν ενώπιον σεξουαλικής κακοποίησης τρίτου. **Συμπεράσματα:** Το φαινόμενο βρέθηκε να είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο σε ένα από τα μεγαλύτερα καταστήματα κράτησης της χώρας και χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Επόμενες έρευνες θα ήταν καλό να χρησιμοποιήσουν ποιοτικές μεθόδους και να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη συμμετοχή των τροφίμων.

> Κοινωνική Εργασία με ανήλικους δράστες και θύματα σεξουαλικής κακοποίησης

Κανδυλάκη Αγάπη Κοινωνικής Διοίκησης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η εισήγηση εστιάζει στο φαινόμενο της εκδήλωσης σεξουαλικής βίας στους ανήλικους. Η συζήτηση που αναπτύσσεται επιχειρεί να αναδείξει τις διαστάσεις της σεξουαλικής βίας με δράστες και θύματα ανήλικους μέσα από την οπτική των μελετών του φύλου (συμβουλευτική φύλου, κοινωνιολογία του φύλου και του ανδρισμού). Επικεντρώνεται στη διερεύνηση του ρόλου και της σημασίας της κοινωνικής εργασίας για «τη διευκόλυνση της αποκάθαρσης της αλήθειας» αναφορικά με τη σεξουαλική βία σε ανήλικους. Η επιχειρηματολογία αντλεί κυρίως από τη Βρετανική εμπειρία, όπου οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι «πιονιέροι» αναφορικά με τη συμβουλευτική υποστήριξη των θυμάτων και των δραστών σεξουαλικής κακοποίησης. Τέλος, υπογραμμίζεται η αναγκαιότητα ανάπτυξης δικτύων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής βίας και κακοποίησης στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών στους νέους Καθηλικρατικούς δήμους

> Διαγνωστική εξέταση της ψυχογενετικής κατάστασής δράστη και ανήλικου θύματος εγκλημάτων σε βάρος της γενετικής ελευθερίας. Δικονομικός τρόπος κατάθεσης ανήλικου θύματος - μάρτυρα

Ανδρομέδα Ε. Στεφανίδου, Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών Μ.Δ.

Εισαγωγή: Για την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας πρόσφατα ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νέος νόμος 3625/2007 «Ψυχοδιαγνωστική εξέταση και θεραπεία του δράστη και του θύματος εγκλημάτων κατά της γενετικής ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετικής ζωής. Με τις ρυθμίσεις του επιχειρείται η διαμόρφωση οπλοστασίου της Ελληνικής κοινωνίας και της νέας γενιάς απέναντι στα απειλητικά φαινόμενα της εκμετάλλευσης της εργασίας και της εμπορίας ανθρώπινων οργάνων με θύματα παιδιά, της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της πορνογραφίας. Βασικό σημείο των ρυθμίσεων του σχεδίου νόμου - μεταξύ άλλων αποτελεί η ψυχοδιαγνωστική εξέταση και θεραπεία ανήλικου θύματος και του δράστη των συγκεκριμένων εγκλημάτων. Στην κατεύθυνση θεσμοθετήθηκε το άρθρο 226 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας με το Ν.3625/2007, όπου προβλέπεται στην παράγραφο 1 ο διορισμός παιδοψυχολόγου ή παιδοψυχιάτρου και εν ελλείψει αυτών ψυχολόγου ή ψυχιάτρου, ως πραγματοποιώμενα, κατά την εξέταση ως μάρτυρα του ανήλικου θύματος, προκειμένου να εξασφαλισθεί κατάθεση ανεπηρέαστη από τα συναισθήματα του ανήλικου και αντικειμενική.

Σκοπός: Ανάδειξη των προβλημάτων από τη δικαστηριακή πρακτική αναφορικά με την διασφάλιση του ανήλικου θύματος εγκλημάτων σε βάρος της γενετικής ελευθερίας από το βάρος της ποινικής διαδικασίας.

Μεθοδολογία: Θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία από υποθέσεις Δικαστηρίων

Συμπέρασμα: Μέσα από την ποινική διαδικασία το ανήλικο θύμα δεν απολαμβάνει προστασίας, στιγματίζεται και συνεχίζει τη ζωή του με τις σκιές του παρελθόντος, ενώ ο δράστης, μέσα από τις διασφαλίσεις που του επιφυλάσσει το ποινικό δικονομικό δίκαιο, υποβάλλει σε δεύτερη θεματοποίηση του ανήλικου θύμα και σίγουρα με ένα νέο ευνοϊκό καθεστώς (ενδ.Ν.3904/2010), αν τυχόν κριθεί ένοχος και φυλακιστεί, θα τύχει άμεσης αποφυλάκισης. Το γεγονός αυτό βάλει τόσο κατά της προστασίας του κοινωνικού συνόλου όσο και κατά της σωφρονιστικής πολιτικής.

> 18.00 - 19.30 ΕΦΗΒΕΙΑ: Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Διοργάνωση: **Μονάδα Εφηβικής Υγείας, (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού", info@youth-health.gr, www.youth-health.gr**

Προεδρείο: **Δημήτριος Καφετζής:** Καθηγητής Παιδιατρικής, Διευθυντής Β΄ Παιδιατρικής, Κλινικής Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού", **Άρτεμις Τσίτσικα:** Λέκτορας Εφηβικής Παιδιατρικής, Επιστημονική Υπεύθυνη Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού"

Αναμφισβήτητα, η εφηβεία αποτελεί μία ηλικία «δύσκολη» για το περιβάλλον σε όλες τις εποχές. Υπάρχουν αναφορές στον Πλάτωνα, τον Ησίοδο, τον Ηρόδοτο, τον Σαίξπηρ για τις δυσκολίες της εφηβείας και την αναστάτωση που προκαλεί στον έφηβο και το περιβάλλον του. Επιπρόσθετα, οι σύγχρονες κοινωνίες και οι ιδιαιτερότητές τους δυσκολεύουν ιδιαίτερα τους σημερινούς εφήβους. Η κρίση της οικογένειας και το φαινόμενο του διαζυγίου, η έντονη πίεση από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η προβολή συγκεκριμένων προτύπων, η μετανάστευση, οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες, το φάσμα της ανεργίας και η υπεραπασχόληση των γονέων με αποτέλεσμα την απουσία τους από το σπίτι, είναι μερικοί μόνο από τους παράγοντες που περιπλέκουν την πολύπλοκη πραγματικότητα της εφηβείας. Από την άλλη, οι νέοι αποτελούν **την πιο σημαντική επένδυσή μας για το μέλλον.** Γνωρίζουμε ότι η θνησιμότητα και η νοσηρότητα της ηλικιακής αυτής ομάδας έχει αυξηθεί και είναι πλέον μεγαλύτερες από αυτές της παιδικής ηλικίας (στοιχεία Π.Ο.Υ.), ενώ παράλληλα πάνω από το 70% των προβλημάτων των εφήβων μπορούν να προληφθούν και να αντιμετωπιστούν. Έχουμε λοιπόν στα χέρια μας μια μοναδική δυνατότητα να δημιουργήσουμε υγιείς, λειτουργικούς και ευτυχισμένους ενήλικες δίνοντας έμφαση στα προγράμματα που αφορούν την πρόληψη και την προαγωγή υγείας των εφήβων και αυτό αποτελεί και επίσημη προτροπή του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ.) σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες. Το Στρογγυλό αυτό Τραπέζι διαπραγματεύεται θέματα που κυριαρχούν στη σύγχρονη Εφηβική Ιατρική με στόχο να συμβάλει στους προαναφερόμενους στόχους.

> Συμπεριφορές υψηλού κινδύνου στην εφηβεία: πρόκειται για «εγκεφαλικό» ζήτημα;

Άρτεμις Τσίτσικα, Λέκτορας Εφηβικής Παιδιατρικής, Επιστημονική Υπεύθυνη Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού"

> Διαταραχές πρόσληψης τροφής στην εφηβεία

Ειρήνη Σάκου: Παιδίατρος-Εφηβική Ιατρική, Επιστημονική Συνεργάτις Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού" **Κατερίνα Μεγαλογιάννη:** Κλινική Ψυχολόγος, Επιστημονική Συνεργάτις Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού"

> Ασφάλεια διαδικτύου στα παιδιά και τους εφήβους

Γεώργιος Κορμάς: Ιατρός, Υποψήφιος Διδάκτωρ Παν/μίου Αθηνών, Επιστ. Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού", Εκπρόσωπος Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου

> Ο ρόλος της οικογένειας στη διαμόρφωση ταυτότητας του εφήβου

Μαρία Κορρέ: Ψυχολόγος-Οικογενειακή Θεραπεύτρια, Επιστημονική Συνεργάτις Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδων "Π. & Α. Κυριακού"

9.00- 10.30 ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Προεδρείο: **Ελένη Παπαδομαρκάκη**, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος, **Κωνσταντίνη Σκλάβου**, Τμήμα Ψυχιατρικής Παιδιών και Εφήβων, Σισμανογλείο Νοσοκομείο

> Σχολικός εκφοβισμός και κοινωνική ταυτότητα: Η διάσταση του φύλου στις αντιλήψεις για τη σχολική βία και ο ρόλος της συμβουλευτικής

Α. Αντωνοπούλου¹, Α. Παμουκτσόγλου², Ουρ. Καλούρη³, ¹ "Organizational and Economical Psychology", Panteion University, alkalouri@hotmail.com, ² Pedagogical Institute, anpam@otenet.gr, ³ ASPETE, rkalouri@otenet.gr

Το φαινόμενο της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία, αν και αποτελεί ένα ιδιαίτερα διαδεδομένο φαινόμενο σε ολόκληρο τον κόσμο, προσελκύει το ενδιαφέρον των ερευνητών καθώς λιγότερες έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα σε ότι αφορά στον ελληνικό χώρο. Στην εισήγησή μας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ενός μέρους της πιλοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του διδακτικού και επιστημονικού μας έργου με στόχο τη μελέτη του φαινομένου της βίας και του εκφοβισμού στα ελληνικά σχολεία. Με αυτή την έρευνα προσπαθούμε να δώσουμε απαντήσεις σε δύο καίρια ερωτήματα: (α) πώς ορίζουν οι μαθητές και οι μαθήτριες το φαινόμενο του εκφοβισμού στο σχολείο και (β) κατά πόσο το φαινόμενο συνδέεται με τη διαμόρφωση της ταυτότητας του φύλου. Στην έρευνα πήραν μέρος μαθητές και μαθήτριες από δημόσια σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ότι ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα υπαρκτό φαινόμενο που αναγνωρίζεται και περιγράφεται από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

> Η κοινωνική συμπεριφορά και οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιθετικότητα στην προσχολική ηλικία

Ευγενία Θεοδότου¹, Δέσποινα Ξανθοπούλου² ¹ MA in Education, MSc μεταπτυχιακή φοιτήτρια «Διδακτική της Τεχνολογίας και Ψηφιακά Συστήματα», theodot@otenet.gr, ² Βρεφονηπιακόμος ΤΕ, despoinaxanth@yahoo.gr

Το πρόβλημα της κοινωνικοποίησης του ατόμου αριθμεί μία ηλικία ενός περίπου αιώνα από τη γέννηση του, αλλά βρίσκεται πάντοτε ακόμη και σήμερα στο κέντρο της επικαιρότητας των κοινωνικών επιστημών. Η κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών είναι μία σημαντική πλευρά της προσχολικής εκπαίδευσης, ιδιαίτερα όταν αυτή εκδηλώνεται με μορφές επιθετικότητας και σχολικού εκφοβισμού. Οι σχέσεις μεταξύ των παιδιών προσχολικής ηλικίας ασκούν καθοριστική επίδραση στην κοινωνικοποίησή τους. Τα παιδιά στην προσχολική ηλικία εκδηλώνουν διάφορες μορφές επιθετικής κοινωνικής συμπεριφοράς όταν συναναστρέφονται με τους συνομηλίκους τους. Η παρούσα εργασία ερευνά τις μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς στο χώρο της προσχολικής αγωγής και τους παράγοντες επιρροής της. Παρατηρήσαμε συστηματικά τη συμπεριφορά των παιδιών και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού με βάση το φύλο, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και την οικογενειακή κατάσταση. Το δείγμα αποτέλεσαν 99 παιδιά που φοιτούσαν σε ένα δημοτικό παιδικό σταθμό της Αττικής ηλικίας 3,5 και 4,5 χρόνων. Στα συμπεράσματα καταλήγουμε στο βαθμό που επηρεάζει ο κάθε παράγοντας την επιθετική κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

> Προβληματικές συμπεριφορές παιδιών και εφήβων με ιστορικό σωματικής και ψυχολογικής βίας στο σχολικό περιβάλλον.

Κωνσταντίνη Σκλάβου, Ιωάννα Αργυροπούλου, Αναστασία Κουμούλα Τμήμα Ψυχιατρικής Παιδιών και Εφήβων, Σισμανογλείο Γ.Ν.Α., sklavou@socialwork.gr

Η παρούσα εργασία στοχεύει στην αποτύπωση της ψυχοπαθολογίας παιδιών, που παραπέμφθηκαν στο Τμήμα Ψυχιατρικής Παιδιών και Εφήβων, του Σισμανογλείου Γ.Ν.Α., για παιδοψυχιατρική και ψυχολογική αξιολόγηση και είχαν υποστεί σωματική και ψυχολογική βία από τους γονείς τους. Το δείγμα αποτέλεσαν 12 παιδιά, που επισκέφθηκαν το Τμήμα, από 1/1/2010 μέχρι και σήμερα. Μελετήθηκαν η ψυχιατρική συμπτωματολογία των παιδιών, η ψυχοκοινωνική κατάσταση των οικογενειών τους, καθώς και οι δυσκολίες που εμφάνισαν τα παιδιά στο σπίτι, στο σχολείο και στις κοινωνικές τους συναναστροφές. Επιπλέον

διερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά της βίαιης συμπεριφοράς, όπως αυτά εκφράζονταν στην επικοινωνία γονέων - παιδιού, στις υποκειμενικές αντιλήψεις των γονέων για την άσκηση του ρόλου τους γενικά και ειδικότερα για τον έλεγχο της συμπεριφοράς και την επιβολή πειθαρχίας και τιμωριών προς το παιδί. Στη συνέχεια διερευνήθηκε η συμπεριφορά των παιδιών στο σχολικό τους περιβάλλον, προκειμένου να διαπιστωθούν οι προεκτάσεις της, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τους εκπαιδευτικούς και τη σχολική τάξη, δεδομένης της θυματοποίησής τους εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω συνεντεύξεων με τους γονείς, που περιλάμβαναν πληροφορίες για τη σωματική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Επίσης δεδομένα συλλέχθηκαν και μέσω της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων Du Paul, Achenbach για Γονείς, Εφήβους και Εκπαιδευτικούς και του ερωτηματολογίου για το αναπτυξιακό ιστορικό των παιδιών. Τέλος η παιδοψυχιατρική και ψυχολογική εκτίμηση στηρίχθηκαν στην κλινική εξέταση των παιδιών και η διάγνωση έγινε κατά DSM – IV, από έμπειρους παιδοψυχιάτρους.

> Ψυχικές διαδρομές στη μοναξιά και στην έλλειψη ψυχοκοινωνικής ικανοποίησης μονόγλωσσων και δίγλωσσων παιδιών με δυσλεξία: από τη συναισθηματική κακοποίηση και τη θυματοποίηση στις νέες προοπτικές στο πεδίο της αντιμετώπισης του ψυχικού άλγους

Άντζυ – Μαρία Παλαιολόγου, Επικύρη Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Μπιτσαβά Ιωάννα, Υποψήφια Διδάκτορας Κλινικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας-(Τομέας: Ψυχολογίας), angelpaleo@gmail.com, ioannabit@yahoo.gr

Αντιλαμβανόμαστε τη βίωση της Μοναξιάς και την έλλειψη Ψυχοκοινωνικής Ικανοποίησης ως δείκτες και όψεις συναισθηματικής κακοποίησης παιδιών, εν προκειμένω παιδιών με δυσλεξία. Αν και τα παιδιά αυτά θεωρείται συχνά ότι αποτελούν μία ετερογενή ομάδα, ωστόσο βρίσκονται εντός συγκεκριμένων κοινωνικών περιβαλλόντων, όπως το σχολείο και οι συμμαθητές, στα πλαίσια των οποίων αλληλεπιδρούν δυναμικά στην καθημερινή τους ζωή. Η αποδοχή από την ομάδα των ομηλικών και η ευρύτερη λειτουργικότητα των φιλικών σχέσεων ίσως να σχετίζονται με το συναίσθημα της Μοναξιάς που βιώνεται από τα παιδιά αυτά και της συνακόλουθης θυματοποίησής τους. Η παρούσα ανακάλυψη διερευνά την πιθανή σχέση μεταξύ Μοναξιάς και Ψυχοκοινωνικής Δυσαρέσκειας στο σχολείο, μονόγλωσσων και δίγλωσσων παιδιών με δυσλεξία, ως προς την αίσθηση αυτό-αποτελεσματικότητάς τους για τις αλληλεπιδράσεις τους με ομάδες ομηλικών τους στο ίδιο περιβάλλον. Η ανασκόπηση της συναφούς βιβλιογραφίας έδειξε ότι αυτές οι διαστάσεις δεν έχουν καταστεί αντικείμενο έρευνας στο πεδίο των Μαθησιακών Δυσκολιών [ειδικότερα της δυσλεξίας και της διγλωσσίας], ως προς την κλινική – κοινωνική – θυματολογική διάσταση αυτού. 63 μονόγλωσσα και δίγλωσσα παιδιά με δυσλεξία, ελληνικής και αλβανικής καταγωγής αντίστοιχα, προερχόμενα από το γεωγραφικό διαμέρισμα της Ηπείρου, συμπλήρωσαν σχετικά ερωτηματολόγια. Τα μέσα συλλογής των ερευνητικών δεδομένων παρουσίασαν επαρκή εγκυρότητα και αξιοπιστία. Τα στατιστικά αποτελέσματα έδειξαν μία μέτρια αλλά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ των μελετώμενων μεταβλητών. Η συσχέτιση αυτή ήταν ισχυρότερη για την Ψυχοκοινωνική Δυσαρέσκεια παρά για τη Μοναξιά. Επίσης, αμφότερες ήταν υψηλότερες όχι μόνο για τα δίγλωσσα παιδιά με δυσλεξία, αλλά και για τις μη συγκρουσιακού χαρακτήρα διαναδράσεις και το συγκεκριμένο εύρημα ήταν συνεπές για το Φύλο και την Τάξη Φοίτησης. Τα παιδιά της Στ' Δημοτικού, και των δύο δειγματικών ομάδων, παρουσίαζαν ελαφρά σημαντικά υψηλότερους δείκτες Μοναξιάς σε σύγκριση με τα παιδιά της Ε' Δημοτικού, καθώς και τα κορίτσια φάνηκε να σημειώνουν υψηλότερες σημαντικές τιμές στη Μοναξιά σε σχέση με τα αγόρια. Επιπρόσθετα, η σχολική επίδοση συσχετίζεται σημαντικά αρνητικά τόσο με την Ψυχοκοινωνική Δυσαρέσκεια, όσο και με τη Μοναξιά. Τα συνοδικά αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία που αφορά στη Μοναξιά και την αίσθηση Αυτό-αποτελεσματικότητας των παιδιών στις κοινωνικές τους συμβολικές διαναδράσεις και αποκαλύπτονται σημαντικές προοπτικές για τη διακρίβωση τάσεων και διαμόρφωση χρήσιμων παρεμβάσεων.

> **Ποιότητα Ζωής, Αντιλήψεις για την οικογένεια και τους φίλους και Αντικοινωνική Συμπεριφορά σε δείγμα μαθητικού πληθυσμού** [έρευνα στα παιδιά πτυχιακής εργασίας, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών επιστημών, 2008]

Βασιλειάδου Ισιδώρα-Σοφία, Ψυχολόγος isidoravas@live.com, **Λαζανά Ολυμπιάνα**, Ψυχολόγος, olypsyc@yahoo.gr

Τα τελευταία χρόνια το επιστημονικό ενδιαφέρον έχει στραφεί σε μια ιδιαίτερη μορφή θυματοποίησης που εκδηλώνεται στο σχολικό χώρο. Πρόκειται για τον σχολικό εκφοβισμό ή «bullying», επεισόδια δηλαδή επιθετικής συμπεριφοράς, που εκδηλώνονται σωματικά ή ηλεκτρικά μεταξύ μαθητών. Η παρούσα έρευνα, αναδεικνύει την συσχέτιση της ποιότητας ζωής των μαθητών, την εμφάνιση αντικοινωνικών συμπεριφορών και τις αντιλήψεις των μαθητών για την οικογένεια και τους φίλους, με τα εξής δημογραφικά στοιχεία: το φύλο, την ηλικία (τάξη) και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Συνολήκω εξετάστηκαν 233 μαθητές, ηλικίας 12 έως 16 ετών, οι οποίοι φοιτούσαν σε δύο Γυμνάσια του Νομού Ξάνθης. Χορηγήθηκαν τρία ερωτηματολόγια. Το πρώτο «Kiddo-Kindl» των Ravens-Sieberger & Bullinger, μετρά την ποιότητα ζωής των εφήβων. Το δεύτερο, μέρος του ευρύτερου ερωτηματολογίου «Αγόρια και Κορίτσια στο σπίτι και στο σχολείο», των Δελιγιάννη-Κουιμτζή και Σακκά, μετρά τις αντιλήψεις των μαθητών για την οικογένεια και τους φίλους τους. Το τρίτο, το οποίο μετρά αντικοινωνική συμπεριφορά κατασκευάστηκε έπειτα από βιβλιογραφική ανασκόπηση. Από την έρευνα προέκυψε, πως η αντίληψη για την ποιότητα ζωής συσχετίζεται με το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας. Επίσης, ότι οι αντιλήψεις για την οικογένεια και τους φίλους επηρεάζονται από το φύλο, την ηλικία (τάξη), το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας. Και τέλος, πως οι συμπεριφορές, που δηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά έχουν άμεση σχέση με το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας.

10.30 – 11.30 ADDRESSING THE COMMERCIAL SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN: PROGRESS AND CHALLENGES AT GLOBAL LEVEL

Προεδρείο: **Μαρία Τσιλιόκου**, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών - Πρόγραμμα ένανα της σεξουαλικής εμπορίας παιδιών [ecpat – the Body Shop - obrela] **Alessia Altamura**, ECPAT - End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes-, www.ecpat.net, alessia@ecpat.net

The image of children being held as chattels controlled and exploited to meet adult demand for commercial sex is deeply troubling for many people, yet these and other forms of slavery-like conditions effect and persist effecting many children and young people today, in the twenty first century. The gathering of 122 governments in Stockholm at the First World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children in 1996 unveiled the broad scale and thereto unrecognized commercialization of the sexual abuse of children, occurring across the world. Fifteen years have passed since then and many advances have been made to counter these violations, yet the powerful interests at all levels that profit from these criminal activities has allowed commercial sexual exploitation of children to flourish and extend its reach everywhere. An imprecise number of children continue to be trafficked internally or across borders for sexual purposes while others are being sexually exploited in prostitution or for the making of pornography. Adults that pay for sex with children in their country or during their trips abroad constitute the major driving force fuelling these heinous violations against children in our societies. The multi-faceted nature of commercial sexual exploitation of children requires targeted action directed to reach the different actors and levels involved, including the victims, perpetrators and profiteers. As experience accumulated by the ECPAT network clearly show, such measures should be carried out in collaboration and with the contribution of numerous types of allies. The presentation illustrates the progress made by ECPAT and other stakeholders in counteracting and preventing the different manifestations of commercial sexual exploitation of children at global level, highlighting the remaining areas of concern and the role that each of us can play to stop this violation of the human rights and dignity of children.

11.30 – 13.00 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Προεδρείο: **Ελένη Παπαδομαρκάκη**, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος

> **Μελέτη περίπτωσης παιδιού με σχολική φοβία που υπέστη bullying στο εκπαιδευτικό πλαίσιο**

Ανδρεοπούλου Σωτηρία, Σχολική Ψυχολόγος, ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Ν. Αιτωλοακαρνανίας, Sotiria_Andreopoulou@yahoo.gr

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να παρουσιαστεί η περίπτωση ενός εφήβου που υπέστη σωματική και ψυχολογική κακοποίηση στο εκπαιδευτικό πλαίσιο και έκτοτε αρνούνταν να επιστρέψει στο σχολείο με αποτέλεσμα να υπερβεί το όριο απουσιών. Αρχικά πραγματοποιήθηκε διάγνωση των δυσκολιών και προτάθηκε συμβουλευτική υποστήριξη του εφήβου από ψυχολόγο, παράλληλη παρακολούθηση από παιδοψυχίατρο καθώς και συμβουλευτική γονέων. Η μέθοδος που εφαρμόστηκε προκειμένου ο έφηβος να ξεπεράσει τη σχολική φοβία και το μετατραυματικό στρες ήταν γνωσιακή και συμπεριφοριστική ενώ ακολουθήθηκε παράλληλα φαρμακευτική αγωγή. Στην πορεία των συνεδριών αναδύθηκαν σοβαρά θέματα πρότερης χρόνιας κακοποίησης του παιδιού από το ενδοοικογενειακό περιβάλλον καθώς και απόπειρα αυτοκτονίας ενώ γνωστοποιήθηκε στους γονείς το νομικό πλαίσιο που αφορά στην ενδοοικογενειακή βία. Ακολούθησε συνάντηση με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου καθώς και τους συμμαθητές του παιδιού για την περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού, το οποίο ήταν διαδομένο και το εκλάμβαναν ως τρόπο επικοινωνίας ενώ πραγματοποιήθηκε συνεργασία με το κέντρο πρόληψης προκειμένου να διεξαχθεί συστηματικά ομάδες εφήβων για την άμβλυνση του bullying στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Ο έφηβος στο διάστημα αυτό προχώρησε σημαντικά βήματα στην αναδόμηση των δυσλειτουργικών γνωστικών σχημάτων, την υιοθέτηση υγιών συμπεριφορών και τη συγκρότηση αυτοδύναμης προσωπικότητας. Ταυτόχρονα, ως αποτέλεσμα των χειρισμών αυτών στάθηκε η ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας ομιλίες συλλόγων, ομάδες γονέων) ενώ αναδύθηκε για πολλοστή φορά η ανάγκη πρόληψης των φαινομένων κακοποίησης, για τα οποία πρέπει να επιληφθούν συστηματικά και σταθερά οι πολιτικοί φορείς.

> **Εικόνα σώματος σε λιποβαρείς Έλληνες εφήβους**

Τσίτσικα Άρτεμις¹, **Δημητρακοπούλου Βασιλική**¹, **Κοτσιά Ιωάννα**¹, **Κάνδυλα Μπετίνα**¹, **Αθανασίου Καλλιόπη**¹, **Πατριού Φωτεινή**¹, **Τζαβέλα Ελένη**¹, **Πλαστήρας Άρης**¹, **Κριστέλη Έλενα**¹, **Καβαβιδιάς Γεώργιος**¹, **Καφετζής Δημήτριος**², **Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ)**, **Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών <Π. & Α. Κυριακού>**

² **Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών <Π & Α Κυριακού>** info@youth-health.gr

Εισαγωγή: Στην εφηβεία, η εικόνα σώματος (ΕΣ) αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Διαταραχές της ΕΣ μπορεί να έχουν επιπτώσεις τόσο στην πορεία φυσιολογικής ανάπτυξης όσο και στην οργανική και ψυχοκοινωνική υγεία. **Σκοπός:** Η διερεύνηση πιθανής συσχέτισης μεταξύ ΕΣ, φύλου, και πρόθεσης για επιπλέον απώλεια βάρους, σε λιποβαρείς εφήβους.

Υλικό-Μέθοδος: Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το 2010 σε πανελλαδικό επίπεδο. Συμμετείχαν 912 έφηβοι (421 αγόρια, 491 κορίτσια), μαθητές της Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου. Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια με σκοπό τη συλλογή δημογραφικών στοιχείων και αυτοαναφερόμενες πληροφορίες σχετικά με τις διαστάσεις (ύψος και βάρος σώματος) των εφήβων, την αντίληψη για την εικόνα σώματος και την πρόθεση επιπλέον απώλειας βάρους. Για τη στατιστική ανάλυση των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε το πακέτο SPSS.

Αποτελέσματα: Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, 13.6% των εφήβων κοριτσιών έχουν πολύ χαμηλό βάρος (ΔΜΣ<18), σε σύγκριση με το 9.3% των αγοριών (11.6% του συνόλου των εφήβων). Από τους λιποβαρείς εφήβους 14.4% δεν είναι ευχαριστημένοι με την εικόνα σώματος και επιθυμούν να χάσουν επιπλέον βάρος (1.6% του συνόλου). Η αντιστοιχία αγοριών/κοριτσιών είναι 1:6. Η εικόνα σώματος μπορεί να είναι αρνητική ακόμα και σε εφήβους με φυσιολογικό βάρος, καθώς 22.3% δήλωσαν δυσαρεστημένοι με την εικόνα σώματός τους. Σχεδόν οι μισοί εξ' αυτών (46.1%) έχουν την πρόθεση να επιτύχουν απώλεια βάρους.

Συμπεράσματα: Σημειώνεται αριθμός εφήβων στη χώρα μας με φυσιολογικό ή πολύ χαμηλό βάρος σώματος και διαταραχή εικόνας σώματος, καθώς και

πρόθεση απώλειας βάρους. Λόγω του κινδύνου ανάπτυξης διατροφικών παρεκτροπών ή και διαταραχών πρόσληψης τροφής είναι σημαντική η ενίσχυση της γνώσης σχετικά με την διατροφική ισορροπία στην ηλικία αυτή, αλλά και η δυνατότητα ατομικής συμβουλευτικής σε περίπτωση που χρειάζεται.

> Συμπεριφορές εξάρτησης («εθισμός») στο Διαδίκτυο στους Έλληνες εφήβους: Εξέλιξη του φαινομένου στην τελευταία τριετία

Τσίτσικα Άρτεμις¹, Κορμάς Γεώργιος¹, Δημητρακοπούλου Βασιλική¹, Μπικούλη Δανάη¹, Αθανασίου Καλλιόπη¹, Κριστέλη Έλενα², Τζανικιάν Μαρί¹, Τζαβέλα Ελένη¹, Αντωνογεώργος Γεώργιος¹, Καββαδίας Γεώργιος¹, Καφετζής Δημήτριος²
¹Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.), Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», ² Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», info@youth-health.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Το διαδίκτυο αποτελεί ένα συναρπαστικό μέσο που προσφέρει στους νέους απεριόριστες δυνατότητες ενημέρωσης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας. Ωστόσο, ήδη έχουν καταγραφεί συμπεριφορές εξάρτησης («εθισμός») με πολλαπλούς κινδύνους για την ψυχοσωματική υγεία των Ελλήνων εφήβων στην Αττική το 2007. **ΣΚΟΠΟΣ:** Η μελέτη της εξέλιξης του φαινομένου συμπεριφορών εξάρτησης (ΣΕ) σε Πανελλήνιο επίπεδο και η συσχέτιση της ύπαρξης αυτών με άλλες συμπεριφορές υψηλού κινδύνου στο διαδίκτυο στον εφηβικό πληθυσμό. **ΥΛΙΚΟ-ΜΕΘΟΔΟΣ:** Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε το 2010 σε πανελλαδικό δείγμα μαθητών της Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου (1007 έφηβοι: 414 αγόρια και 464 κορίτσια). Χρησιμοποιήθηκαν τα παρακάτω εργαλεία: α.ερωτηματολόγιο διάγνωσης της συμπεριφοράς εξάρτησης (Young's Internet Addiction Test) β.ερωτηματολόγιο για εφήβους (Achenbach). Η στατιστική επεξεργασία έγινε με τη χρήση του πακέτου SPSS. **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ:** Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 2010, 2.4% των εφήβων παρουσίαζαν ΣΕ (Young score>70) και 19.1% οριακή χρήση (Young score>40) που δυνητικά στο μέλλον μπορεί να οδηγήσει σε ΣΕ. Τα αντίστοιχα ποσοστά το 2007 στην Αττική ήταν 1% και 12.8%. Το ποσοστό των εφήβων με ΣΕ ήταν μεγαλύτερο στις επαρχιακές πόλεις σε σύγκριση με την Αττική (3.4% έναντι 1.3%). Δεν διαπιστώθηκε διαφοροποίηση που να σχετίζεται με το φύλο, ωστόσο, το 2007 τα αγόρια ανάφεραν περισσότερες ώρες χρήσης συγκριτικά με τα κορίτσια (p<0.05). Τα παιδιά με ΣΕ παρουσίαζαν χαμηλότερη σχολική βαθμολογία<12 από αυτά που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο σε λογικά πλαίσια. Τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν τον πρώτο σε συχνότητα λόγο που οι έφηβοι με ΣΕ χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, ενώ ακολουθούν τα online παιχνίδια. Από το σύνολο των εφήβων 63.7% θα δημοσιοποιούσαν προσωπικά τους δεδομένα (100% των εφήβων με ΣΕ), ενώ 18.5% θα συναντούσαν κάποιον διαδικτυακό φίλο στο φυσικό κόσμο (74% των εφήβων με ΣΕ). Οι έφηβοι με ΣΕ επιδίδονται σε παιχνίδια τύχης και χρησιμοποιούν υλικό με σεξουαλικό περιεχόμενο σημαντικά συχνότερα από τον υπόλοιπο πληθυσμό. **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Οι έφηβοι με ΣΕ φαίνεται να αποκτούν μία κακώς εννοούμενη «άνεση» με το διαδίκτυο καταργώντας όρια και παρουσιάζοντας διαδικτυακές συμπεριφορές υψηλού κινδύνου.

> Ερμηνευτική προσέγγιση και αντιμετώπιση του «cyberstalking»

Εμμανουήλ Μ. Τεχνίτης, Τελεόφοιτος Φοιτητής Νομικής Α.Π.Θ, etechnit@law.auth.gr, Ραφαήλ Ε. Κουδούνης, Τεχνικός Ηθ. Υπολογιστών και Τεχνολογίας Internet IIEK Δέλτα – Υποψήφιος Πιστοποιημένος Συνεργάτης CISCO Systems Inc. (Επίπεδο CCNA), social@dingo.gr

Η σύγχρονη τεχνολογική πρόοδος και η συνεχής εξάπλωση της διαδικτυακής κουλτούρας, καθιστούν αναγκαία την επανεξέταση φαινομένων παραβατικών συμπεριφορών, όπως αυτό του «stalking», αυτή τη φορά όμως στην ηλεκτρονική τους μορφή. Στο πρώτο της μέρος η εισήγηση περιγράφει τον ορισμό του «cyberstalking»¹, διαχωρίζοντας του απο συναφείς έννοιες όπως το «cyberbullying» και το «online harassment», με σκοπό να δοθεί μία πρώτη εικόνα για το ζήτημα. Στη συνέχεια, κύριο άξονα της εισήγησης θα αποτελέσει ο τρόπος τέλεσης και τα μέσα που χρησιμοποιούν οι «cyberstalkers» έναντι των παραδοσιακών «stalkers» και ταξινόμηση τους ανάλογα με το ψυχολογικό τους προφίλ (profile²), ενώ έπειτα θα γίνει μία αναφορά στη νομοθετική αντιμετώπιση του θέματος από την ελληνική έννομη τάξη και η εισήγηση θα κλείσει με μία ζωντανή παρουσίαση υποθετικού περιστατικού «cyberstalking»

προκειμένου να γίνει συνοπτική αναφορά σε πρακτικές πρόληψης και αντιμετώπισης τέτοιων επιθέσεων από τον χρήστη. <http://www.usdoj.gov.criminal/cybercrime/cyberstalking.html> http://searchsecurity.techtarget.com/sDefinition/0,,sid14_gci865159,00.html http://www.trutv.com/library/crime/criminal_mind/psychology/cyberstalking/1.html

13.00 – 14.30 ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΒΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Προεδρείο: **Φώτιος Χ. Σπυρόπουλος, Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου, ΜΔΕ Ξγκληματολογίας Ελένη Παπαδομαρκάκη, MSc, PhD, Κλινική Ψυχολόγος**

> Στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών για τη σχολική βία και την κακοποίηση τους στο σύγχρονο σχολείο

Δημήτρης Γεωργιάδης, Ψυχοπαιδαγωγός, PhD, Κέντρο Ψυχικής Υγείας Χαλανδρίου, Θεόδωρος Ρηγόπουλος, Εκπαιδευτικός, ΚΕ.ΣΥ.Π. Αχαρνών, Αναστασία Μιχοπούλου, Ψυχίατρος, Κέντρο Ψυχικής Υγείας Χαλανδρίου

Η σχολική βία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο, χωρίς να είναι νέο, σήμερα έχει πάρει μεγάλη έκταση και εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους. Επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων ασχολούνται με την σχολική βία και την κακοποίηση των μαθητών προσεγγίζοντας το θέμα τόσο θεωρητικά και ερευνητικά όσο και στο πλαίσιο διαμόρφωσης πολιτικών. Το θέμα της σχολικής κακοποίησης παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσχέρειες και γεννά ορισμένους προβληματισμούς. Στα πλαίσια αυτών των προβληματισμών βασίζεται και η έρευνά μας, η οποία έχει ως σκοπό να ανιχνεύσει, κατά το δυνατόν, τις στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών Λυκείου σχετικά με το θέμα της σχολικής βίας και της κακοποίησης τους. Το δείγμα μας αποτελείται από μαθητές Λυκείων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν μια έντονη συσχέτιση παραγόντων όπως το φύλο, η οικογένεια, η οικονομική κατάσταση αλλά και η ίδια η προσωπικότητα του μαθητή. Τέλος θεωρούμε ότι τα ευρήματα της έρευνάς μας θα συμβάλουν στην αναγνώριση της ύπαρξης του φαινομένου και θα εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την πιθανή αντιμετώπισή του από όλους τους φορείς της σχολικής κοινότητας.

> Πρόληψη της κακοποίησης και προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών: Αποτελεσματικά προγράμματα παρέμβασης στο πλαίσιο τους σχολείου

Αγαπηδάκη Ειρήνη, Οικονομίδου Δέσποινα, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Προαγωγή και Αγωγή Υγείας», Ιατρική Σχολή, ΕΚΠΑ, desoik@gmail.com

Το σχολείο είναι ένα πλεονεκτικό πεδίο παρέμβασης για την πρόληψη και την πρώιμη ανίχνευση της παιδικής κακοποίησης καθώς και για την προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών. Πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση της επιστημονικής βιβλιογραφίας (2000 έως 2010) στις ηλεκτρονικές βάσεις Medline, Scopus και PsycINFO με στόχο να καταγραφούν τα χαρακτηριστικά των αποτελεσματικών παρεμβάσεων στο σχολείο σχετικά με το πρόβλημα της παιδικής κακοποίησης. Χρησιμοποιήθηκαν όροι αναζήτησης όπως «παιδική κακοποίηση» «πρόληψη» «παρεμβάσεις προαγωγής υγείας στο σχολείο» και συνδυασμοί τους. Εικοσι έξι μελέτες βρέθηκε να πληρούν τα κριτήρια της παρούσας έρευνας. Τα προληπτικά εκπαιδευτικά προγράμματα που εστιάζουν στην εκμάθηση μεθόδων προστασίας και την αναφορά των περιπτώσεων κακοποίησης έχουν φανεί αποτελεσματικά στη βελτίωση των γνώσεων και των συμπεριφορών αυτοπροστασίας των παιδιών. Παρεμβάσεις για την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών συντελούν στην ευαισθητοποίηση και την έγκαιρη αναγνώριση της κακοποίησης και παραπομπή σε αρμόδιες υπηρεσίες. Πολυμεπίεδα (multi-modal) προγράμματα που εφαρμόζονται σε όλο το σχολείο (whole school approach) και στοχεύουν στην προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών και όχι απλά στην πρόληψη συγκεκριμένων προβλημάτων φαίνεται να έχουν τα θετικότερα αποτελέσματα. Τα επιτυχημένα προγράμματα για την παιδική κακοποίηση στοχεύουν συνολικά στην προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών, είναι συνεχιζόμενα, περιλαμβάνουν αλλαγές στο επίπεδο του σχολείου (school climate), απευθύνονται σε όλα τα παιδιά, ενώ εστιάζουν σε παιδιά με αυξημένο κίνδυνο για κακοποίηση. Βελτιώνουν -

αναπτύσσουν τις κοινωνικές και τις δεξιότητες coping, εστιάζουν στη βελτίωση της αυτοεκτίμησης, της αυτοαντίληψης και των coping skills ως γενική προσέγγιση, ενώ επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση της κακοποίησης.

> Ο σχολικός εκφοβισμός σε μαθητές Δημοτικού Σχολείου: Η συσχέτιση με το υποστηρικτικό δίκτυο φίλων και η αντίληψη της έννοιας της συγγνώμης

Γκουγκούμη Μ.¹, Κοκκώση Μ.², Παναγοπούλου Δ.³, Κολλάτης Γ.⁴, Παπαδημητρίου Γ.Ν.⁵ ¹ Υποψήφια Μεταπτυχιακού τίτλου «Προαγωγή Ψυχικής Υγείας – Πρόληψη Ψυχικών Διαταραχών» Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών., mariaougoumiti@hotmail.com ² Επίκουρη Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών. ³ Κλινική Παιδοψυχολόγος., ⁴ Επίκουρος Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών., ⁵ Καθηγητής Ψυχιατρικής της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η ενδοσχολική βία κλιμακώνει επικίνδυνα την παρουσία της. Σε σημείο που να μην μπορούμε άλλο να της γυρνάμε την πλάτη. Για να προσεγγίσουμε την ενδοσχολική βία δεν θα πρέπει να την εξετάσουμε μεμονωμένα και ανεξάρτητα από τον κοινωνικό μας περίγυρο, την οικογένεια και το ίδιο το εκπαιδευτικό μας σύστημα. Τα παιδιά αναπαράγουν την ενδοοικογενειακή βία, τα κοινωνικά αδιέξοδα και τις ανεπάρκειες του εκπαιδευτικού μας συστήματος μέσα στο ίδιο το σχολικό περιβάλλον. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει ένα πρόγραμμα πρόληψης του εκφοβισμού που στοχεύει στην έγκαιρη αναγνώριση συμπεριφορών εκφοβισμού με την προώθηση της γνώσης σχετικά με το πρόβλημα αυτό μέσω της προαγωγής της φιλίας, ως σημαντικό δεσμό για τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και την αντίληψη της έννοιας της συγγνώμης, ως ψυχολογική και ηθική διάσταση και διαδικασία. Μέθοδος: Για τη διεξαγωγή της έρευνας, χρειάστηκε η συμμετοχή 92 μαθητών Δ', Ε', ΣΤ' τάξεων Δημοτικού Σχολείου, από τους οποίους οι 45 μαθητές αποτέλεσαν την ομάδα παρέμβασης και οι 47 την ομάδα ελέγχου. Για τη μέτρηση των επιδράσεων του προγράμματος πρόληψης χρησιμοποιήθηκαν οι εξής κλίμακες: Ερωτηματολόγιο Βιωμάτων με τους Συνομήλικους, Ερωτηματολόγιο Μοναξιάς ως προς την Επάρκεια Σχέσεων, Η κλίμακα HEARTLAND για τη συγκόρηση. Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν πως η θυματοποίηση είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα στο ελληνικό σχολείο. Οι μαθητές συνειδητοποιούν τον ορισμό του εκφοβισμού και κατανοούν την έννοια της συγγνώμης. Συζητείται η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων πρόληψης και η συμβολή της οικογένειας και των φίλων στο φαινόμενο του εκφοβισμού.

> Σχολική Διαμεσολάβηση: Η εφαρμογή στο 5^ο Γυμνάσιο Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης

Πασαλάης Στέφανος¹, Στυλιανή Κιντάογλου² ¹ Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, passenter@sch.gr ² Ψυχολόγος, stelakappa@hotmail.com

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία διάχυτη αίσθηση ανάμεσα στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας ότι οι συγκρούσεις ανάμεσα στους μαθητές των σχολείων έχουν ενταθεί. Πολλές από αυτές τις συγκρούσεις καταλήγουν να αντιμετωπίζονται - όχι πάντα αποτελεσματικά - με αυστηρές τιμωρίες. Παρατηρείται μάλιστα το φαινόμενο οι μαθητές που τιμωρήθηκαν να επαναλαμβάνουν την επιθετική συμπεριφορά τους σύντομα μετά την τιμωρία. Σε πολλά σχολεία επιβάλλεται και η ποινή της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση των παραβατικών συμπεριφορών των μαθητών του σχολείου – αποδέκτη [σύμφωνα με τις μαρτυρίες των διευθυντών των σχολείων της Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης], μια και οι τιμωρημένοι μαθητές δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον τους και εκτονούν την οργή, που ενδεχομένως οφείλεται στην αλλαγή και στην ανάγκη γρήγορης προσαρμογής στο νέο περιβάλλον, με βία. Κατά το σχολικό έτος 2009 – 2010 στο 5ο Γυμνάσιο Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης διερευνήθηκε η δυνατότητα αντιμετώπισης των παραπάνω φαινομένων από τους ίδιους τους μαθητές. Η ομάδα των συμμετεχόντων μαθητών ευαισθητοποιήθηκε πάνω στα φαινόμενα των ενδοσχολικών συγκρούσεων, του σχολικού εκφοβισμού και της σεξουαλικής παρενόχλησης, εκπαιδεύτηκαν για αρκετούς μήνες ώστε να μπορέσουν να βοηθήσουν τους εμπλεκόμενους σε μία σύγκρουση μαθητές να επιλύσουν τις διαφορές τους και να προσπαθήσουν να συμβιώσουν αρμονικά. Η εκπαίδευσή τους περιλάμβανε αναγνώριση των αιτιών και των συναισθημάτων των εμπλεκόμενων καθώς και απλές τεχνικές διαχείρισης της σύγκρουσης. Μερικοί μαθητές της ομάδας μπόρεσαν να λειτουργήσουν με εντυπωσιακή αποτελεσματικότητα ως διαμεσολαβητές ενώ οι εμπλεκόμενοι μαθητές

εκδήλωσαν την ικανοποίησή τους για το αποτέλεσμα. Τέλος, διενεργήθηκε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου για να διερευνηθεί η έκταση των παραβατικών φαινομένων στο σχολείο. Η διαμεσολάβηση συνεχίζεται και τη φετινή σχολική χρονιά με – μέχρι τώρα – ιδιαίτερα ενθαρρυντικά αποτελέσματα.

> Πολιτικές ευρωπαϊκών χωρών για την αντιμετώπιση του σχολικού

τραμπουκισμού (bullying) και εφαρμογή τους στην ελληνική πραγματικότητα Φώτιος Χ. Σπυρόπουλος, Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου, ΜΔΕ Εγκληματολογίας Υπ. Διδάκτωρ Ποινικού Δικαίου-Εγκληματολογίας τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Αρχισυντάκτης www.theartofcrime.gr, fspyropoulos@gmail.com

Η Επιτροπή Μελέτης των Ομάδων Σχολικής Βίας (bullying at school) η οποία συστάθηκε στο πλαίσιο της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με Πρόεδρο την Ομ. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας κα. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου αποφάσισε, προκειμένου να λάβει μια επιστημονική θέση σε ακολουθία με ό,τι ισχύει σήμερα σε αντίστοιχα ευρωπαϊκά κράτη, να απευθυνθεί σε πρεσβείες ευρωπαϊκών χωρών και να ζητήσει πληροφορίες σχετικά με τις καλές πρακτικές που εφαρμόζονται στις εν λόγω χώρες για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Οι απαντήσεις οι οποίες ελήφθησαν αποτέλεσαν ένα αξιόλογο σύνολο πληροφοριών. Το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών (Ε.Π. & Ε.Ε.) του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με την Επιτροπή συνέστησε ad hoc ερευνητική ομάδα με επιστημονικό υπεύθυνο τον γράφοντα για τη μετάφραση και επεξεργασία αυτού του πολύτιμου επιστημονικού υλικού. Οι πρακτικές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα ήδη παρουσιάζονται αναλυτικά στον συλλογικό τόμο «Ομαδική βία και επιθετικότητα στα σχολεία», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, με διευθύντρια έκδοσης την Ομ. Καθηγήτρια κα. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, στον οποίο έχει συμπεριληφθεί σχεδόν το σύνολο του έργου της ως άνω επιτροπής. Η παρούσα εισήγηση στοχεύει στην διατύπωση συγκεκριμένων –εφαρμοσμένων στο εξωτερικό και εφαρμόσιμων και στην Ελλάδα – προτάσεων για την αντιμετώπιση του σχολικού τραμπουκισμού (bullying στο σχολείο). Προς την κατεύθυνση αυτή κατηγοριοποιούνται σχεδόν όλες οι πρακτικές, που διαπιστώθηκε ως ανωτέρω ότι εφαρμόζονται σε χώρες της Ευρώπης, και παρουσιάζονται με τη μορφή δράσεων, οι οποίες πρέπει να αναληφθούν στην σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Οι προτάσεις της εισήγησης παραπέμπουν ευθέως στην χώρα εφαρμογής κάθε καλής πρακτικής – ωστόσο, διατυπώνονται λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και της ελληνικής κοινωνίας καθώς και την συστηματική ένταξή τους στο ελληνικό θεσμικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο.

14.30 – 16.00 ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Προεδρείο: **Θεώνη-Φανή Τριανταφύλλου, Κλινικός Ψυχολόγος, Ψυχιατρική Κλινική 414 ΣΝΕΝ, Διδάκτωρ Γενικής Ψυχολογίας Παν/μίου Κρήτης, Γιώργος Τσουβέλλας, MSc, MPH, Ελληνική Έταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης**

> Ένα περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης από μητέρα προς κόρη

Θεώνη-Φανή Τριανταφύλλου, Κλινικός Ψυχολόγος, Ψυχιατρική Κλινική 414 ΣΝΕΝ, Διδάκτωρ Γενικής Ψυχολογίας Παν/μίου Κρήτης.

«...υποτίθεται ότι για αυτά τα πράγματα μπορείς να μιλήσεις μόνο στη μαμά σου. Παύ θα μπορούσα να τρέξω να μιλήσω εγώ;...»

Όπως προκύπτει από εγκληματολογικές έρευνες, σε ό,τι αφορά το φαινόμενο της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης εμφανίζεται μεγάλη στατιστική απόκλιση μεταξύ πραγματικής και εμφανούς εγκληματικότητας. Πολύ περισσότερο δε, η παιδική σεξουαλική κακοποίηση με δράστη την μητέρα αποτελεί ένα φαινόμενο με κατεξοχήν «σκοτεινό» αριθμό εγκληματικότητας. Η ανακοίνωση εστιάζεται α) στους παράγοντες που συντελούν στη «σκοτεινή» πλευρά της σεξουαλικής κακοποίησης από τη μητέρα, β) στην ιδιαίτερη σημασία του φαινομένου στα πλαίσια της αναπαράστασης για την μητρότητα και τη μητρική φιγούρα, γ) στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μητέρας δράστη και της φύσης της κακοποίησης, δ) στις επιπτώσεις στο παιδί και ε) στις ιδιαίτερες επιπτώσεις όταν το θύμα είναι κόρη. Τέλος, παρουσιάζεται η ιστορία μιας γυναίκας που έπεσε θύμα σεξουαλικής κακοποίησης από τη μητέρα της. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται

το ιστορικό εξέλιξης της μέσα από το φίλτρο της άρνησης, της ενοχής και της σιωπής της, η εκμυστήρευση της μέσα από το φίλτρο του πραγματικού και του συμβολικού παιδιού μέσα της, οι διεργασίες του πένθους και του θυμού όπως και η αγωνία ανάκτησης της εμπιστοσύνης της προς τους άλλους και προς τον εαυτό της μέσα από τη θεραπεία.

> Η γυναικεία παιδραστία μέσα από διεθνείς έρευνες

Πρόδρομος Τζανετάκος, University of Essex, tzanetakosm@gmail.com

Η γυναικεία παιδραστία είναι ένα φαινόμενο του οποίου η ύπαρξη αγνοείται σε επίπεδο κοινωνικό και ως ένα βαθμό και επιστημονικό. Οι χώρες που έχουν να παρουσιάσουν ολοκληρωμένες έρευνες πάνω στο θέμα είναι ελάχιστες (Η.Β., Η.Π.Α., Καναδάς, Αυστραλία). Η παρούσα εργασία προσπαθεί να εξηγήσει γιατί αυτό το φαινόμενο παραμένει αόρατο και ποιοι παράγοντες συνδράμουν προς αυτή την κατάσταση. Βασικοί όροι που χρειάζονται αποσαφήνιση για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου είναι η 'παιδοφιλία' (το θετικό συναίσθημα απέναντι στο παιδί) και η διαφορά με τη σεξουαλική κακοποίηση ανηλικού (η σεξουαλική πράξη), τα ταμπού της αιμομιξίας (ποινοκοποίηση και βιολογική ερμηνεία), της συνάρτησης ηλικίας- συναίνεσης και τέλος τι είναι 'παιδί', όπου όλα αυτά επηρεάζουν τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου στο Η.Β. Δεν υπάρχει συγκεκριμένο προφίλ γυναίκας παιδραστή. Επίσης υπάρχουν διάφορες κατηγορίες κακοποίησης από γυναίκες, δηλαδή από ήπια έως σοβαρή κακοποίηση. Η κοινωνική τάξη δεν είναι σημαντικός παράγοντας ως προς τη διάπραξη της κακοποίησης, οι γυναίκες χρησιμοποιούν παρόμοιες μεθόδους αποπλήνωσης με τους άντρες και είναι πιο πιθανό να εστιάζουν σε θύματα με τα οποία έχουν κάποια μητρική σχέση. Βασικά αίτια της αφάνειας του φαινομένου είναι α) η θυματοποίηση (π.χ. το αίσθημα ντροπής του θύματος επειδή ο θύτης είναι γυναίκα) β) η άρνηση της θυματοποίησης από την κοινωνία, γ) τα στερεότυπα πάνω στη γυναικεία σεξουαλικότητα, δ) το στερεότυπο της μητρότητας, ε) η άρνηση του φαινομένου από ομάδες επαγγελματιών (π.χ. δικαστές). Η παραπάνω επιχειρηματολογία ενισχύεται από τα παρόμοια – και κατά περίπτωση ίδια – στερεότυπα απέναντι στη γυναικεία εγκληματικότητα γενικότερα, της οποίας είναι μέρος και η γυναικεία παιδραστία.

> Προσεγγίζοντας το φαινόμενο της παιδικής εργασίας

Γιώργος Π. Τσουβέλλας^{1,2} Ψυχολόγος, MSc, MPh, Ομηρέλα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής κακοποίησης www.obrela.gr, ² Προσαρμογή: Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής Παρέμβασης www.prosarmogi.gr tsovelasgiorgos@gmail.com

Οι περισσότερες μελέτες που εξετάζουν το φαινόμενο της παιδικής εργασίας προσεγγίζουν το θέμα μέσα από το «παράδειγμα» της κάθε επιστημονικής προσέγγισης (π.χ. κοινωνιολογία, νομική, ανθρώπινα δικαιώματα, ψυχολογία, πολιτική επιστήμη) χωρίς να προβαίνουν σε ένα δημιουργικό διάλογο ανάμεσα στα διαφορετικά «παράδειγματα» των επιστημών. Μέσα από αυτή την εργασία θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια παράθεση διαφόρων προσεγγίσεων για το ζήτημα της παιδικής εργασίας μέσα από ανασκόπηση διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση έγινε με τη χρήση ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών του διαδικτύου (Heal-link, Pubmed, SCIRUS, psychINFO), με έρευνα στις βιβλιοθήκες της ΕΣΔΥ και του Πανεπιστημίου Κρήτης, και με εντοπισμό ΦΕΚ που αφορούσαν τη σχετική νομοθεσία. Στον λειτούργηχο ορισμό της «παιδικότητας», στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, εντάσσεται κάθε άτομο κάτω των 18 ετών, όπως ορίζεται από τη Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας. Γίνεται ανασκόπηση ευρημάτων της αναπτυξιακής ψυχολογίας αναφορικά με τα οφέλη και τους κινδύνους της εργασίας παιδιών και εφήβων. Ακολουθεί κατηγοριοποίηση βασικών τύπων παιδικής εργασίας με αναφορές παραδειγμάτων από τον ελληνικό χώρο. Γίνεται ειδική μνεία στους κινδύνους-ατυχήματα, σε θέματα ψυχικής υγείας και επιχειρείται η εκτίμηση του επιπολασμού της παιδικής εργασίας στην Ελλάδα. Για να προσεγγιστεί το πρόβλημα της παιδικής εργασίας θα πρέπει να διερευνηθούν όλες οι σύνθετες και αλληλεπιδρούσες διαστάσεις του προβλήματος σε μικρο – μέσο και μακρο- επίπεδο.

> Παιδική εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα: «ανάγκη» ή εκμετάλλευση ;

Στέφη Θεοδότη, Κοινωνική Λειτουργός, Διερχμνέας Οθικής Επικουανιάς, Διευθύντρια Εργαστηρίου Διαπροσωπικών Σχέσεων και Επικουανιάς (Ε.Δι.Σ.Ε.), edise@otenet.gr, http://edise.weebly.com

Η παιδική εκμετάλλευση αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες μάστιγες της εποχής μας. Οι περιπτώσεις της είναι τόσες πολλές, που αποτελούν ένα σύγχρονο κοινωνικό πρόβλημα. Στη χώρα μας, η παιδική εκμετάλλευση συνδέεται άμεσα με την παιδική εργασία. Οι πιο ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες είναι οι μετανάστες, οι πρόσφυγες και οι άποροι. Αυτό παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια με το φαινόμενο «των παιδιών των φαναριών» και με τη συνεχώς αυξανόμενη επαιτεία. Η παρούσα εργασία συζητάει την παιδική εργασία και ειδικότερα το θέμα των «παιδιών των φαναριών». Επεκτείνεται στο πώς το συγκεκριμένο φαινόμενο γεννά δευτερεύοντα προβλήματα και ορίζει τη φύση των τελευταίων. Καταγράφει τις αντιφατικές γνώμες, ταξινομεί την πληθώρα αιτιών, μελετάει τη γνώμη και τη στάση του κράτους, των κοινωνικών υπηρεσιών αλλά και των ιδίων των γονέων των εργαζόμενων παιδιών απέναντι στις αιτίες που καλλιτεργούν το εν λόγω φαινόμενο. Δείχνει την αντίδραση της κοινής γνώμης απέναντι στην παιδική εργασία καθώς επίσης και τη συμμετοχή της στην ενίσχυση ή στην εξάλειψή της. Αξιολογεί την ποιότητα της ενημέρωσης και την προκατάληψη της κοινωνίας γύρω από αυτό το θέμα. Στα συμπεράσματα προτείνεται ότι η διάκριση των ευάλωτων αυτών πληθυσμιακών ομάδων καθιστά την αιτία για μία επιπλέον μορφή κακοποίησής τους. Παράλληλα, αν και η κακοποίηση μοιάζει να είναι γι' αυτά τα παιδιά μονόδρομος, προτείνονται πρακτικές λύσεις, που συντελούν στην αποτελεσματική και αποδοτική αντιμετώπιση του προβλήματος.

16.00 – 17.30 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Προεδρείο: Γιώργος Νικολαΐδης Ψυχίατρος, MA, MSc PhD, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Γιώργος Τσουβέλλας, MSc, MPh, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης

> Η Παιδική Κακοποίηση ως Κοινωνική Στάση

Βαρβάρα Νίκα [Δασκάλα -τέως Σχολική Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης. Δρ. Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Cardiff Βρετανίας., nikavarvara@gmail.com

Στην κοινωνική διαδρομή τα παιδιά έχουν γίνει αποδέκτες μορφών συμπεριφοράς τις οποίες σήμερα θα ονομάζαμε 'κακοποίηση'. Αυτές μπορεί να είναι ενσυνείδητες σωματικές τιμωρίες, παραμέληση λεκτική και ψυχολογική βία ή ακόμα και άμεση εκμετάλλευση (π.χ. παιδιά φαναριών). Αν και μπορούν να λησθούν ποικίλες ιστορίες για το τι συνιστά πράξη 'παιδικής κακοποίησης' οι ορισμοί της παιδικής κακοποίησης έχουν πάντα σχέση με τις επικρατούσες αντιλήψεις μιας ορισμένης κοινωνίας σε ότι αφορά στην έννοια της παιδικής ηλικίας. Από αυτή την έννοια πηγάζουν κοινωνικές και νομοθετικές ρυθμίσεις που ορίζουν τις ανάγκες των παιδιών και τους τρόπους που αυτές πρέπει να ικανοποιούνται. Στην πραγματικότητα όμως και πέρα από νομοθετικές ρυθμίσεις αυτό που ξεχωρίζει τις ενέργειες που αφορούν στην παιδική κακοποίηση από αυτές που αφορούν σε συνήθεις μορφές πειθαρχίας, αγωγής ή απλής κοινωνικής αλληλεπίδρασης αντανακλάται στα όρια της κοινωνικής ανοχής (societal permissiveness).

Η Besag (1989) Βρετανή ερευνήτρια του φαινομένου του 'μπούλινγκ' υποστηρίζει ότι ένα παιδί μπορεί να κακοποιείται συναισθηματικά μέσα από μία στάση –αντί για ενέργεια –κοινωνικά αποδεκτή. Είναι ακριβώς αυτή η στάση ως παράγοντας συναισθηματικής κακοποίησης στην οποίαν η παρούσα ανακοίνωση απευθύνεται. Συγκεκριμένα αναδεικνύει μέσα από το διήγημα του Π. Κοηλιάτσου «Ένα σasaki μαλλιά» που περιέχεται στο Ανθολόγιο του Δημοτικού Σχολείου για τις τάξεις Ε! & ΣΤ! μία ανάλογη στάση παρουσιάζοντας και τους τρόπους που μία ομάδα μαθητών ανέδρασε σε αυτήν. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να εστιάσει την προσοχή σε κοινωνικά στερεότυπα που εισέρχονται στο χώρο του Σχολείου και διατηρούν ή αναπαράγουν στάσεις που είναι αρωγοί συναισθηματικής κακοποίησης για όσους δεν συμφωνούν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με αυτά τα στερεότυπα.

> Οι επιδράσεις της ενδοοικογενειακής βίας σε πλευρές της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού

Π. Λυδάκη, υποψήφια διδάκτωρ, **Ε. Παπαδάκη-Μιχαηλίδη**, Αναπληρώτρια καθηγήτρια Εξελικτικής Ψυχολογίας, **Ε. Βασιλάκη**, Επίκουρος καθηγήτρια Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Lidaki_boula@yahoo.gr

Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στα παιδιά αποτελεί ένα από τα δυσκολότερα κοινωνικά προβλήματα, κυρίως διότι η προσπάθεια εξακρίβωσης της συναντά τις κλειστές πόρτες που προστατεύουν το ένοχο μυστικό των οικογενειών. Έτσι, τόσο η καταγραφή της έκτασης του φαινομένου, όσο και η μελέτη των συνεπειών της κακοποίησης των παιδιών καθίσταται ιδιαίτερα επίπονη. Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα ατόμων ειδικών κατηγοριών» που εφαρμόστηκε σε σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κρήτη. Το πρόγραμμα παρέχει συμβουλευτική και υποστηρικτική θεραπευτική παρέμβαση σε μαθητές και σε οικογένειες που το είχαν ανάγκη. Η επαφή με τα παιδιά και τις οικογένειες τους για έναν περίπου χρόνο έδωσε την ευκαιρία στο ψυχολόγο να εντοπίσει και να παρέμβει θεραπευτικά σε περιπτώσεις παιδιών που αντιμετώπιζαν την εκδήλωση της φυσικής βίας μέσα στα σπίτια τους. Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν δύο κατηγορίες παιδιών από έξι έως δώδεκα ετών: α) τα παιδιά που βίωναν τη σωματική βία στο σπίτι τους και β) τα παιδιά που ζούσαν σε οικογενειακό περιβάλλον, ελεύθερο από το συγκεκριμένο πρόβλημα. Ο κύριος στόχος της έρευνας ήταν η μελέτη των συνεπειών της σωματικής βίας στην εκδήλωση άγχους και κατάθλιψης και στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών. Η ανάλυση των στοιχείων έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS, ενώ εφαρμόστηκε η διπλή ανάλυση διακύμανσης (ANOVA). Διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά-θύματα της σωματικής βίας εκδήλωναν σημαντικά υψηλότερο επίπεδο άγχους ($p=0,024$) και κατάθλιψης ($p=0,005$). Αντίθετα, η ίδια έρευνα δεν διαπίστωσε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις κοινωνικές δεξιότητες ($p=0,804$) των κακοποιημένων και των μη κακοποιημένων παιδιών κατά τη διάρκεια των καθημερινών αλληλεπιδράσεών τους με τους συνομηλικούς τους. Συζητούνται τα αποτελέσματα της έρευνας καθώς και σημαντικές παρατηρήσεις που προέκυψαν από τη διαδικασία αναζήτησης και αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης των παιδιών μέσα από το εκπαιδευτικό τους περιβάλλον.

> Στάσεις και αναπαραστάσεις νέων για την εργασία, την διακίνηση και εμπορία παιδιών και νέων (trafficking).

Σοφία Κονδύλη¹, Γιώργος Τσουβέλης^{2,3}, Ορέστης Γιωτάκος^{2,3} Δρ. Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, ²Ομηρέλα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης www.obrela.gr, ³Προσαρμογή: Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής Παρέμβασης www.prosarmogi.gr, tsouvelasgiorgos@gmail.com

Σκοπός: Ο στόχος της μελέτης είναι να διερευνησουμε τις γνώσεις νέων για την διακίνηση και εμπορία παιδιών και νέων, τις στάσεις και αναπαραστάσεις τους απέναντι στα θύματα και τους θύτες, και την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τους πιθανούς κινδύνους θυματοποίησης.

Δείγμα - Μέσα μέτρησης: Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν μια προσαρμογή του ερωτηματολογίου των Zora & Lovorka (2005). Στη μελέτη μας συμμετείχαν 109 φοιτητές από το Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Αποτελέσματα - Συζήτηση: Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι η πλειοψηφία των φοιτητών (92,7%) αναφέρει ότι γνωρίζει για το πρόβλημα της διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, το αξιολογεί ως μεγάλο πρόβλημα, αλλά η πληροφόρηση που έχει για το θέμα είναι ελλιπής. Συχνότερες πηγές πληροφόρησης είναι η τηλεόραση και το διαδίκτυο. Οι νέοι εμφανίζουν μη ρεαλιστικές προσδοκίες για τη ζωή και την εργασία σε χώρα του εξωτερικού, καθώς επίσης τείνουν να αγνοούν κάποιους βασικούς κινδύνους. Ως την πιο αξιόπιστη πηγή στην αναζήτηση εργασίας αναφέρουν τους στενούς συγγενείς. Οι βασικοί παράγοντες που, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, ευθύνονται για την ύπαρξη και την συνέχιση της διακίνησης και εμπορίας παιδικής εργασίας είναι η άγνοια - έλλειψη πληροφοριών σχετικά με τους πραγματικούς κινδύνους (67%), αφενός για τα κορίτσια/γυναίκες γιατί εμπιστεύονται εύκολα και παρασύρονται από τους άλλους (56%) και οι διακινητές που «κάνουν τα

πάντα για τα χρήματα» (55%). Ως προς τα επαγγέλματα-πιθανότερες παγίδες διακίνησης και εμπορίας παιδικής εργασίας αναφέρθηκε το επάγγελμα του μοντέλου τόσο για τα κορίτσια, όσο και τα αγόρια. Τα ευρήματα της μελέτης μας παρέχουν ενδείξεις περί της αναγκαιότητας συστηματικής ενημέρωσης παιδιών και νέων αναφορικά με τους πιθανούς κινδύνους θυματοποίησης.

> Παιδική Σεξουαλική Κακοποίηση: Συγκρούσεις Αξιών και Δεοντολογικά Διλήμματα στην Κοινωνική Εργασία

Σοφία Δεδόση, Εργαστηριακός Συνεργάτης ΑΤΕΙ Πάτρας, MSc in Advanced Social Work, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ [University of Manchester] M. Βρετανία safia.dedotsi@gmail.com

Η κοινωνική εργασία είναι ένα επάγγελμα το οποίο έχει ως θεμέλια πληθώρα θεωριών και μελετών περι δεοντολογικής άσκησης του επαγγέλματος και λήψη αποφάσεων. Ζωντανός πυρήνας της ανα τον κόσμο είναι ο κώδικας δεοντολογίας που με μια σειρά από αρχές αποτελεί το φάρο στο χειρισμό καθημερινών σύνθετων και πολυσύνθετων υποθέσεων. Η άσκηση της κοινωνικής εργασίας συχνά έρχεται αντιμέτωπη με επίπονα θέματα/περιπτώσεις όπως π.χ. η παιδική σεξουαλική κακοποίηση και μπορεί να οδηγήσει σε αμφισβήτηση βαθιά ριζωμένες αξίες/στάσεις και αντιλήψεις του χρήστη υπηρεσιών, του επαγγελματία, της υπηρεσίας, του επαγγέλματος ακόμα και της ίδιας της κοινωνίας. Η ανακίνηση αυτή θα παρουσιάσει μια ερευνητική μελέτη που εκπονήθηκε στη Μ. Βρετανία στα πλαίσια μεταπτυχιακής δραστηριότητας το 2009 στο πανεπιστήμιο του Cardiff. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί τη σύγκρουση μεταξύ του κώδικα δεοντολογίας της κοινωνικής εργασίας και των προσωπικών αντιλήψεων και αξιών των κοινωνικών λειτουργών όταν αυτοί εργάζονται με υποθέσεις παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, χρησιμοποιώντας ένα καινοτομικό θεωρητικό μοντέλο αυτό της προσωπικής – επαγγελματικής διαλεκτικής (personal – professional dialectic). Τα αποτελέσματα της μελέτης ανέδειξαν πληθώρα συγκρούσεων αξιών που βιώνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί ανάμεσα στις προσωπικές τους αξίες/αντιλήψεις και σε εκείνες που απορρέουν από τον κώδικα δεοντολογίας. Οι συγκρούσεις αυτές έχουν επιπτώσεις όχι μόνο σε προσωπικό επίπεδο αλλά ακόμα περισσότερο εγείρουν ανησυχητικά ερωτήματα σχετικά με την δεοντολογική άσκηση του επαγγέλματος. Η μελέτη επισήμανε τρόπους με τους οποίους οι συγκρούσεις προσωπικών-επαγγελματικών αξιών μπορούν να επιλυθούν αποτελεσματικά και δημιουργικά τόσο στο μικρο αλλά όσο και στο μακρο –επίπεδο για την καλύτερη διαχείριση δεοντολογικών διλημάτων και την εφαρμογή πολιτικής που είναι ευαίσθητη στις προσωπικές και επαγγελματικές ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών.

> Νεότερα ερευνητικά δεδομένα για την κακοποίηση παιδιών στην Ελλάδα
Γιώργος Νικολαΐδης Ψυχίατρος, MA, MSc PhD, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. www.ich.gr**17.30 – 19.00 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ**

Προεδρείο: **Μαρία Τσιλιόκου**, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, **Γιώργος Ζώρζος**, Παιδοψυχίατρος

> Παρέμβαση στην κρίση: Το παράδειγμα της σεξουαλικής κακοποίησης
Μαρία Κουζούκα, **Αθανασία Μακρή**, **Ξανθή Σταχτέα**, **Δήμητρα Στρατήγη**, Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς, nasia_makri@yahoo.gr, stxanthi@yahoo.gr

Η σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται ως ο «εξανασμός του άλλου σε συνουσία εξώγαμη ή επικέρσηση σεξουαλικής πράξης». Προκαλεί ποικίλες επιπτώσεις στο άτομο (ιατρικές, κοινωνικές, ψυχολογικές- ψυχιατρικές). Η μετατραυματική διαταραχή του στρες (PTSD) φαίνεται να αποτελεί τη συχνότερη αναπτυσσόμενη διαταραχή στα θύματα κακοποίησης. Μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας παρουσιάζονται οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στην θεραπεία της κακοποίησης. Η ψυχοδυναμική, η ανθρωπιστική, η υπαρξιστική, η ΓΣΘ κ.α. έχουν χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση του PTSD, που εμφανίζεται μετά από σεξουαλική κακοποίηση. Η εστιασμένη στο τραύμα ΓΣΘ φάνηκε η πιο αποτελεσματική στις περιπτώσεις κακοποίησης. Βασικές ΓΣ τεχνικές όπως η ψυχοεκπαίδευση, η χαλάρωση, η έκθεση και η γνωσιακή αναδόμηση

έχουν θετικά αποτελέσματα σε περιπτώσεις κακοποίησης. Η εφαρμογή της εστιασμένης στο τραύμα ατομικής γνωσιακής-συμπεριφοριστικής θεραπείας, της ατομικής θεραπείας EMDR, της ατομικής θεραπείας με εστίαση στη διαχείριση του άγχους, και της ομαδικής εστιασμένης στο τραύμα γνωσιακής συμπεριφοριστικής θεραπείας, είναι αποτελεσματικές στη θεραπεία του PTSD, μετά από κακοποίηση. Άλλες ψυχολογικές θεραπείες μη εστιασμένες στο τραύμα δε μειώνουν τα συμπτώματα του PTSD το ίδιο αποτελεσματικά σε σύγκριση με τις παραπάνω τεχνικές-θεραπείες.

> Η Ψυχαναλυτική Προσέγγιση των Αναμνήσεων Παιδικής Σεξουαλικής Κακοποίησης

Ειρήνη Πική, BSc, MA, PHD (Cand.) eirini.piki@hotmail.com

Η θεραπευτική διαδικασία ενηλίκων που πιθανόν να έχουν υποστεί Παιδική Σεξουαλική Κακοποίηση (ΠΣΚ), παραπέμπει και στην πιθανότητα να επηρεαστούν οι αναμνήσεις των θεραπευόμενων από τους θεραπευτές τους. Το αντικείμενο της παρούσας έρευνας συμπεριλαμβάνει την ανάλυση της σημερινής ψυχαναλυτικής πρακτικής με ενήλικες στην Ελλάδα στον τομέα των αναμνήσεων ΠΣΚ. Η συγκεκριμένη θεραπευτική ομάδα, δηλαδή η ψυχαναλυτική, επιλέχθηκε με βάση ότι είναι η πιο αναγνωρισμένη και ευρέως χρησιμοποιούμενη θεραπευτική προσέγγιση³. Τουλάχιστον δέκα ψυχαναλυτικοί ψυχοθεραπευτές, που συνεργάζονται με ενήλικες στην Αθήνα, θα συμμετέχουν σε αυτήν την έρευνα. Ημιδομημένες συνεντεύξεις πρόκειται να διεξαχθούν με βάση το πλαίσιο 'σκόπιμων συζητήσεων'⁴ και θα παραχθούν δεδομένα μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ του συμμετέχοντα και του ατόμου που θα παίρνει τη συνέντευξη. Οι 11 βασικές ερωτήσεις αναφέρονται στον τρόπο που οι ψυχαναλυτές τείνουν να αντιλαμβάνονται και να διαχειρίζονται αναμνήσεις ΠΣΚ. Τα δεδομένα των συνεντεύξεων θα αναλυθούν με σύγχρονες μεθόδους ποιοτικής ανάλυσης (thematic/ discourse analysis). Ο σχολιασμός που θα επακολουθήσει θα αποκαλύψει αν τα αποτελέσματα της έρευνας φανερώνουν προτιμότερους τρόπους διαχείρισης περιστατικών με αναμνήσεις ΠΣΚ. Ο στόχος είναι η συμβολή σε μία καλύτερη κατανόηση των τραυματικών αναμνήσεων, όσον αφορά όχι μόνο εκείνους που υποφέρουν από αυτές αλλά και των θεραπευτών που ασχολούνται με τέτοια περιστατικά.

> Παιδική κακοποίηση. Μερικές αποτελεσματικές προσεγγίσεις πρόληψης

Έμμη Φρονίμου, Εγκληματολόγος, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.)

Λαμβάνοντας υπόψη τις διαστάσεις του φαινομένου της κακοποίησης-παραμέλησης των παιδιών διεθνώς αλλά και τις συνέπειες της βίας στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού καθώς και στην οικονομική επιβάρυνση των συστημάτων υγείας των διαφόρων χωρών (με στοιχεία του Π.Ο.Υ. και τεκμηριωμένων ερευνών), γίνεται φανερό η μεγάλη σημασία της πρόληψης σχετικά με το θέμα. Στην παρούσα εισήγηση εντοπίζονται μερικές αποτελεσματικές πρακτικές στα επίπεδα της πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς πρόληψης και διατυπώνονται κάποιες προτάσεις κοινωνικής πολιτικής.

> Η προσωρινή διακοπή επικοινωνίας με γονέα καταγγελλόμενο για σεξουαλική κακοποίηση παιδιού μετά τη διάσπαση της γονεϊκής συμβίωσης: Μία άλλη μορφή κακοποίησης; Η εμπειρία από παιδοψυχιατρικές πραγματογνωμοσύνες

Γιώργος Ζώρζος, Παιδοψυχίατρος, "ΑΝΑΔΥΣΗ-ΙΑΤΡΙΚΗ" ΕΠΕ, gkzorzos@anadyssi-medical.com

Όλο και συχνότερα ερχόμαστε αντιμέτωποι με υποψίες και καταγγελίες της μητέρας για σεξουαλική κακοποίηση παιδιού ή παιδιών από τον πατέρα κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας, μετά το χωρισμό των γονέων. Στις παιδοψυχιατρικές πραγματογνωμοσύνες προκύπτει συχνότατα, ότι μετά από μονόπλευρη κλινική αξιολόγηση και με μη τεκμηριωμένη παιδοψυχιατρική γνωμάτευση συστήνεται η "προσωρινή διακοπή επικοινωνίας πατέρα-παιδιών, μέχρι να ολοκληρωθεί η διερεύνηση". Η δικαστική διερεύνηση διαρκεί στις πιο ασιόδοξες και επείγουσες περιπτώσεις 1,5 με 2 χρόνια από τη χορήγηση της γνωμάτευσης, με αποτέλεσμα τα παιδιά να αποξενώνονται σχεδόν ολοκληρωτικά και ουσιαστικά δια παντός από τον καταγγελλόμενο πατέρα, με

σημαντικές επιπτώσεις για την ψυχική τους υγεία. Η συχνότητα των μη αληθών καταγγελιών, ιδιαίτερος όταν τα παιδιά διανύουν την προσχολική ηλικία είναι εξαιρετικά υψηλή, ώστε δεν έχουμε περιθώριο λανθασμένων συστάσεων για την προστασία τους, αφού η άδικη χρόνια αποξένωση από το γονέα μπορεί να αποβεί το ίδιο καταστρεπτική όσο άλλες μορφές κακοποίησης. Στην εργασία δικαστική διερεύνηση (διαδικασίες, διάρκεια) και στις επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών και στη σχέση παιδιών-πατέρα. Προτείνονται χειρισμοί από τις μονάδες και τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας, που μπορούν να συμβάλουν στην ασφαλή και δίκαιη προστασία της σχέσης παιδιού-γονιού.

> Ανήλικοι δράστες και επανορθωτική δικαιοσύνη

Μαρία Τσιλιάκου, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, tsiliakou@gmail.com, info@obrela.gr

Ανήλικοι κάτω των 18 ετών αντιπροσωπεύουν το 16% του συνόλου των συλληψέων για βιασμό και το 17% των συλληψέων για άλλα σεξουαλικά αδικήματα. Η νεανική σεξουαλική παραβατικότητα περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα πράξεων, συμπεριλαμβανομένων της επιδειξιμανίας, της ηθονοβληψίας, της κακοποίησης παιδιών (child molestation) και το βιασμό. Τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης ανηλίκων κάνουν ελάχιστα για να αντιμετωπίσουν το στιγματισμό και τον αντίκτυπο, που υφίστανται οι οικογένειες, όταν ένα μέλος είναι χαρακτηρισμένο ως δράστης σεξουαλικού εγκλήματος και αγνοείται η δυνατότητα των οικογενειών να επιλύσουν το πρόβλημα. Πολλά από τα θύματα της νεανικής εγκληματικότητας είναι δυσσαρεστημένα με την εμπειρία τους από το παραδοσιακό σύστημα. Σε αυτό κατέληξαν και τα αποτελέσματα μελετών που καταδεικνύουν ότι το 1/2 σχεδόν του συνόλου των θυμάτων, των οποίων οι υποθέσεις εκδικάστηκαν με τις παραδοσιακές μεθόδους δικαιοσύνης ανηλίκων, ανέφεραν, ότι η εμπειρία δεν τους ικανοποίησε και το σύστημα ήταν άδικο. Η επανορθωτική δικαιοσύνη επιτρέπει τη συμμετοχή του θύματος κατά τη διαδικασία, αποκτά «αξία» και ο δράστης αναλαμβάνει την ευθύνη καθώς έρχεται αντιμέτωπος με την πράξη του. Τελικός στόχος είναι η αποκατάσταση των σχέσεων - εφόσον αυτό είναι επιθυμητό αποτέλεσμα - «απομακρύνοντας» τη βία από τη σχέση δράστη και θύματος. Για την κοινότητα η επιτυχία αντικατοπτρίζεται στις αντιλήψεις, ότι η δικαιοσύνη έχει αποδοθεί, ότι οι παραβάτες έχουν καταγγελλθεί και τέθηκαν υπόλογοι και ότι το αίσθημα της «επούλωσης»-αποκατάστασης των πληγών της κοινότητας έχει τεθεί σε λειτουργία. Από ψυχολογική άποψη η συγγνώμη μπορεί να είναι η διαδικασία, που δημιουργεί η θεραπευτική προσέγγιση για το θύμα, το δράστη και την κοινότητα και ως αποτέλεσμα των μεθόδων αποκατάστασης. Τα προγράμματα αποκαταστατικής δικαιοσύνης αποσκοπούν στη βελτίωση της τραυματικής εμπειρίας του θύματος μέσω από συμμετοχικές μεθόδους, που χρησιμοποιούν, παρέχοντας την ευκαιρία στα θύματα να λάβουν απαντήσεις σε ερωτήματα, όπως γιατί επελέγησαν ή θυματοποιήθηκαν, προωθώντας την αποκατάσταση των υλικών ζημιών και συναισθηματικά, μειώνοντας το φόβο έναντι του δράστη και αυξάνοντας τις αντιλήψεις της δίκαιης διαδικασίας συμμετοχής. Επίσης όσον αφορά στον ανήλικο δράστη, φαίνεται - σύμφωνα με έρευνες - να υπάρχει μείωση της υποτροπής, αποφυγή του στιγματισμού για τον ίδιο και την οικογένεια του, συνειδητοποίηση της πράξης του και ανάληψη των ευθυνών του. Πολλοί μελετητές κρίνουν τη προσέγγιση των συνδριών και των συμβουλίων ως την πλέον προηγμένη μορφή αποκατάστασης της δικαιοσύνης και τον καλύτερο τρόπο εφαρμογής των αρχών, που την διέπουν.

19.00 – 21.00 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Διοργάνωση: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο

Προεδρείο: Κωνσταντίνος Ε. Σιώμος, Δρ. Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης της Διαταραχής Εθισμού στο Διαδίκτυο, ksiomos@med.uth.gr

Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στη καθημερινότητα των Ελληνικών οικογενειών έχει επιφέρει πρόβλημα για τα οποία δεν υπήρχε επαρκής προετοιμασία. Ο έφηβος κατέχει ειδική γνώση και ο γονέας αισθάνεται ανίσχυρος σε περιπτώσεις όπου η έλλειψη εκπαίδευσης και ωριμότητας οδηγούν στην εμπλοκή με ειδικά ψυχικά προβλήματα όπως η υπερνασχόληση και ο εθισμός στο Διαδίκτυο, ο διαδικτυακός τζόγος και ο διαδικτυακός εκφοβισμός. Οι παρουσιάσεις που ακολουθούν θα σκιαγραφήσουν τη φύση των προβλημάτων τόσο με κλινικές περιπτώσεις όσο και με ερευνητικά δεδομένα από την Ελλάδα, προτείνοντας τρόπους αντιμετώπισης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

> Διαδικτυακή παρενόχληση και μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος "Hippokrates".

Βάνια Φισούν, Κλινική Ψυχολόγος M.Sc, υποψήφια δρ. Πανεπιστημίου Αθηνών
vaniafisoun@yahoo.gr

Η εμπειρία διαδικτυακής παρενόχλησης (cyberbullying) μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές αρνητικές συνέπειες στη ψυχική διάθεση, κοινωνικοποίηση και γενική ευεξία των θυμάτων όπως και στην υιοθέτηση αντικοινωνικών μοτίβων συμπεριφοράς από τους θύτες. Σε προηγούμενη έρευνα της Ε.Ε.Μ.Δ.Ε.Δ στη νήσο Κω (2008) το ποσοστό διαδικτυακού εκφοβισμού ανήλθε στο 14,7%. Στην παρουσίαση θα αναλυθούν τα αποτελέσματα από τη διερεύνηση εμπειριών διαδικτυακού εκφοβισμού ως θύτη και ως θύματος στο σύνολο των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της νήσου Κω, στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος 'Hippokrates', 2 έτη μετά την αρχική έρευνα. Με τη συγκριτική παράθεση των αποτελεσμάτων θα γίνει εκτίμηση της πορείας του σημαντικού αυτού προβλήματος στο χρόνο ενώ θα αρθρωθούν προτάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης από την οργανωμένη Πολιτεία.

> Διαδικτυακός τζόγος και μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος "Hippokrates".

Γεώργιος Φλώρος, Ειδ. Ψυχίατρος, M.Sc, υποψήφιος δρ. ΑΠΘ gfloros@hasiad.gr

Ο επιπολασμός των εμπειριών διαδικτυακού τζόγου στην ηλικιακή ομάδα 12-18 ετών δεν έχει μελετηθεί στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς με αξιόπιστη μεθοδολογία. Στην παρουσίαση θα αναλυθούν τα αποτελέσματα από τη χορήγηση στο σύνολο των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της νήσου Κω, στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος 'Hippokrates', των τυποποιημένων ερευνητικών διαγνωστικών κριτηρίων κατά DSM-IV για ανηλίκους [DSM-IV-MR-J]. Παράλληλα θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι μοναδικές ιδιότητες του Διαδικτύου που το καθιστούν ελκυστικό μέσο προαγωγής του τζόγου με παραδείγματα από τις πλέον διαδεδομένες συναφείς εφαρμογές.

> Αντιμέτωπη γονέων παιδιών με προβλήματα σχετιζόμενα με Διαδικτυακές συμπεριφορές εκτός ελέγχου – παρουσίαση κλινικών περιστατικών

Βάιος Νταφούλης, Δρ. Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων vadafoulis@yahoo.gr

Οι μη-ελεγχόμενες διαδικτυακές συμπεριφορές παιδιών (υπερνασχόληση και εθισμός στο Διαδίκτυο, απώλεια ελέγχου των παρορμήσεων με ενασχόληση διαδικτυακού τζόγου και διαδικτυακών αγορών, διαδικτυακή συμπεριφορά παρενόχλησης τρίτων) επιφέρει ενδοοικογενειακές συγκρούσεις όπου σημειώνονται και περιπτώσεις όπου ο γονέας, ανίσχυρος να επιφέρει την αλλαγή και χωρίς επαρκή εκπαίδευση και γνώση, μπορεί να χάσει με τη σειρά του τον έλεγχο του εαυτού του και να καταφύγει στη χρήση αντιπαρωγαγικών, τιμωρικών μέτρων όπως και σωματικής βίας. Θα παρουσιαστούν συναφή περιστατικά από την εμπειρία του τακτικού εξωτερικού Ψυχιατρικού Ιατρείου παιδιών και εφήβων για την αντιμετώπιση του εθισμού στους Η.Υ. και το Διαδίκτυο του ΠΙΝΘ Ιπποκράτειου και θα προταθούν γενικές μέθοδοι διαχείρισης συναφών προβλημάτων.

9.00 – 10.30

Η ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΜΕΣΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Διοργάνωση: **Psychology Department, Hellenic American University**

Προεδρείο: **Αλέξανδρος Νικολάου**, Ph.D, Επίκουρος Καθηγητής Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Hellenic American University, **Ιωάννα Λανίτη**, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

> Γλωσσικές αναπαραστάσεις της βίας

Αλέξανδρος Νικολάου, Ph.D, Επίκουρος Καθηγητής Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Hellenic American University

Ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι να καταδείξει πως η κριτική ανάλυση λόγου (critical discourse analysis) μπορεί να συνεισφέρει στη προσέγγιση της σεξουαλικής βίας όχι μόνο ως φαινόμενο κοινωνικής παραβατικότητας αλλά και ως λόγου που διαμορφώνεται μέσα από συγκεκριμένες κειμενικές πρακτικές. Οι πρακτικές αυτές συχνά κατασκευάζουν αξιολογητικά πλαίσια που ενίοτε αμβλύνουν ή και νομιμοποιούν συμπεριφορές βίας.

> Αντικατοπτρισμοί της βίας στην Τέχνη

Τζένη Αρσένη, Σκηνοθέτις-Θεατρολόγος, Ph.D, Hellenic American University, earsenis@gmail.com, www.eugeniaarsenis.com

Η κακοποίηση και η βία σε όλες τις εκφάνσεις είναι αντικείμενα σοβαρού κοινωνικού προβληματισμού που απασχολούν και εκφράζονται μέσα από όλες τις μορφές Τέχνης. Στην ομιλία αυτή θα αναφερθούμε σε ενδεικτικά παραδείγματα μέσα από το θέατρο, τη μουσική, τη κινηματογράφο, τα εικαστικά και θα διερευνήσουμε το στόχο της προβολής πράξεων βίας, συχνά ακραίων. Ενημέρωση-ευσαιθητοποίηση-συνειδητοποίηση μίας τέτοιας πραγματικότητας ή άκριτη προβολή προς εντυπωσιασμό, πρόκληση σοκ και προσέληψη μαζικού κοινού? Η **Τζένη Αρσένη** Σπούδασε Θεατρολογία και Σκηνοθεσία στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Συνέχισε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στη Φιλοσοφία και τη διδακτορική της διατριβή στην Αισθητική Φιλοσοφία, την Όπερα και την Αρχαία Τραγωδία στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Μετέβη στις Ηνωμένες Πολιτείες, για επιστημονική έρευνα και Σκηνοθεσία Όπερας στο Τμήμα Μουσικολογίας του Πανεπιστημίου της Βοστώνης και έκανε σπουδές Σκηνοθεσίας Κινηματογράφου στη Νέα Υόρκη. Έχει κάνει σπουδές στα θεωρητικά της Μουσικής και στο πιάνο, έχει γράψει μουσική για το θέατρο και libretti για όπερες και έχει διασκευάσει και σκηνοθετήσει θεατρικά έργα στο Λονδίνο. Για την παράστασή της *Mendelssohn's Antigone*, την οποία σκηνοθέτησε στο Royal Albert Hall για το BBC Proms, τιμήθηκε από το Φεστιβάλ Αρχαίου Δράματος *Antikenfestspiele* στην Τριετία Γερμανίας. Έχει επίσης συνεργαστεί με την Εκπαιδευτική Τηλεόραση ως σεναριογράφος και επιστημονική σύμβουλος σε ντοκιμαντέρ καθώς και με άλλους καλλιτεχνικούς φορείς ως σκηνοθέτις (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Εθνικό Θέατρο, Ελληνοαμερικανική Ένωση, Ινστιτούτο Γκαίτε, Ελληνικό Συγκρότημα Σύγχρονης Μουσικής, Bios κ.α.). Στην Αμερική σκηνοθέτησε στην Όπερα του San Francisco την παράσταση και για την επέτειο των 50 χρόνων του San Francisco Opera Center και δύο χρόνια μετά την όπερα *Οι Γάμοι του Φίγκαρο* στην Καλιφόρνια. Διδάσκει Σκηνοθεσία στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Θέατρο στο Hellenic American University, έχει αναλάβει τη Μελοδραματική του Ωδείου Αθηνών, το θεατρικό και επίσης παραδίδει σεμινάρια Μελοδραματικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου.

> Οι Ιστορίες των Παιδικών Ζωγραφιών

Ζαφείρης Σκληριάδης, MA Clinical Psychology, Diploma in Counseling.
Βαρβάρα Κ. Κονδύλη, Master of Social Work (MSW) & Master of Public Health (MPH). Part-time Faculty at Hellenic American University

Η παιδική ζωγραφιά καθρεφτίζει τον εσωτερικό κόσμο ενός παιδιού, συναισθήματα και σκέψεις που αφορούν την αντίληψη για τον εαυτό και τις αસυνείδητες επιθυμίες του. Το παιδί, ζωγραφίζοντας πάνω σε ένα κομμάτι χαρτί που αποτελεί τον καμβά, αναπαριστά ασυνείδητα την επαφή με τη ζωή και το περιβάλλον του. Η παρουσίαση θα προσπαθήσει να καλύψει τους βασικούς τομείς ενός παιδικού ικονογράφηματος μαζί με την εμπειρία των ομιλητών, προσεγγίζοντας κάθε παιδική προσωπικότητα ξεχωριστά ανάλογα

με τις ιδιαιτερότητές της. Οι παιδικές ζωγραφιές εκφράζουν τις άφρονες κραυγές βόθειας που δεν έχουν ακουστεί μέχρι τώρα. Όνειρα, επιθυμίες και επιφάντες, βρίσκονται απεικονισμένα σε ένα κομμάτι χαρτί.

> Η Δραματοθεραπεία ως μέθοδος αντιμετώπισης της κακοποίησης σε εξαρτημένα από ουσίες άτομα

Ναταλί Ανέρ¹, Θεατρολόγος-Δραματοθεραπεύτρια, **Χριστιάνα Ιορδάνου** M.Sc, MBPsS, Αναπτυξιακή & Αθλητική Ψυχολόγος- Δραματοθεραπεύτρια, ¹Ψυχοθεραπευτικός και Δραματοθεραπευτικός Χώρος στον Πειραιά, ²Εξέλιξι-Χώρος Ψυχολογικής Υποστήριξης, Ψυχοθεραπείας-Δραματοθεραπείας και Δημιουργικής Εκφράσης, natalieapere@yahoo.gr, c.iordanou@ekselsis.gr

Έχει τεκμηριωθεί ερευνητικά ότι ένα υψηλό ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε θεραπεία κατά της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, έχει υποστεί κάποιες μορφές κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία. Μια ψυχοθεραπευτική μέθοδος παρέμβασης που εφαρμόζεται σε μονάδες απεξάρτησης είναι η δραματοθεραπεία. Συγκεκριμένα, η δραματοθεραπεία είναι μια θεραπευτική προσέγγιση που χρησιμοποιεί συμβολικές και δημιουργικές τεχνικές, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στο θεραπευόμενο να επεξεργαστεί τόσο την εξαρτητική του συμπεριφορά όσο και το ρόλο που έπαιξε η κακοποίηση που υπέστη στην εξέλιξη της. Η δραματοθεραπεία έχει ενταχθεί επιτυχώς σε προγράμματα απεξάρτησης επειδή δίνει τη δυνατότητα στους θεραπευόμενους να προσεγγίσουν τους δυσλειτουργικούς ρόλους που έχουν υιοθετήσει έως τώρα. Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας επεξεργάζονται και το ρόλο του θύματος, στον οποίο είχαν εισέλθει εξαιτίας της παιδικής κακοποίησης. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η παρουσίαση των βημάτων που ακολουθούνται σε μια ομάδα δραματοθεραπείας εξαρτημένων ατόμων, με σκοπό να συνειδητοποιήσουν πώς η κακοποίηση συνδέεται με την εξάρτηση. Μέσα από τη συγκεκριμένη διαδικασία μαθαίνουν να αναλαμβάνουν νέους, πιο λειτουργικούς ρόλους, ανακάμποντας έτσι τον κύκλο της κακοποίησης.

10.30 – 12.00 ΑΝΕΞΕΡΕΥΝΗΤΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Διοργάνωση: **Psychology Department, Hellenic American University**

Προεδρείο: **Ιωάννα Λανίτη**, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University, **Τίνα Σταθοπούλου**, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

> Παιδιά κατά παραγγελία: Βίαιη επέμβαση στη φύση ή δικαίωμα ζωής; Μαρία Πανάγου, Ψυχολόγος – Κοινωνιολόγος, Ph.D, Σύμβουλος Υπογονιμότητας και Αναπαραγωγής, EMBRYO ART Μονάδα Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, Adjunct Professor, Hellenic American University

Η επιθυμία για την απόκτηση ενός παιδιού είναι απόρροια της προσωπικής μας εξέλιξης που ενδυναμώνει με το πέρασμα του χρόνου για λόγους βιολογικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς. Η προσωπικότητα όμως του καθενός μας, ως συνδυασμός γενετικού υλικού, οικογενειακής δυναμικής και κοινωνικής δομής, αποτελεί τον κύριο παράγοντα στην αναπαραγωγική μας ζωή (ταυτότητα, σεξουαλικότητα και σεξουαλική συμπεριφορά, επιθυμία και προγραμματισμός για παιδί/ιά). Η δυσκολία δυνατότητας σύλληψης στις μέρες μας είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο. Παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα τη γονιμότητα είναι κατά κύριο λόγο η ηλικία, ο δείκτης του σωματικού βάρους, το κάπνισμα, καθώς και διαταραχές του γεννητικού συστήματος. Οι συνέπειες αυτών σε συνδυασμό με ψυχογενή αιτιολογία όπως η συναισθηματική φόρτιση (stress) μπορεί να φέρει πρόσθετες επιπλοκές. Η ανθρώπινη αναπαραγωγή έχει διαφοροποιηθεί τα τελευταία πενήντα χρόνια. Η γονιμότητα, τόσο σε γυναίκες όσο και σε άνδρες, είναι χαμηλότερη και έρευνες πιστώνουν πως αυτό συμβαίνει σήμερα σε αρκετές χώρες του Δυτικού κόσμου. Τι γίνεται όμως όταν μεμονωμένα άτομα γυναίκες, άνδρες ή/και ζευγάρια επιθυμούν να τεκνοποιήσουν μέσω υποβοηθούμενης αναπαραγωγής - δίχως να αντιμετωπίζουν ζήτημα υπογονιμότητας - και απλά επιθυμούν παιδί/ιά κατά παραγγελία; Η παρούσα εισήγηση θα αναφερθεί στον καλούμενο τουρισμό (υπο)γονιμότητας μιλώντας για τις ηθικές, νομικές, κοινωνικές και ψυχολογικές υποστάσεις της βιομηχανικής αναπαραγωγής.

> Teen Relationship Abuse

Despina D. Konstas, Ph.D., Doctorate in Clinical and School Psychology, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

The statistics on teen relationship abuse are astonishing, as it is not expected that abuse would exist within a teen relationship. However, the statistics show that teen relationship abuse is quite common and it includes all types of abuse such as emotional or mental abuse, sexual abuse and physical abuse. A study published in The Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine (2009) found that 33% of the students endorsed being victims of emotional and physical abuse by romantic partners. According to the Center of Disease Control and Prevention survey (2007), 10% of teenagers reported physical abuse, and 8% reported being forced to have sexual intercourse. The discussion will include a description of the pattern of abuse within teen relationships, what type of teen is more likely to engage in such a relationship [demographic background and gender], provide a rationale as to why the teen may remain in the relationship, describe the consequences of abuse, and describe a healthy relationship.

> Η κακοποίηση παιδιών σε περιόδους οικονομικής κρίσης

Ιωάννα Λανίτη, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

Εμπειρία από περασμένες περιόδους οικονομικής κρίσης δείχνει ότι όλα τα κράτη πρέπει να αξιολογήσουν τις σχετικές επιπτώσεις στα παιδιά. Αύξηση σε δείκτες θνησιμότητας, νοσηρότητας, παιδικής εργασίας, εκμετάλλευσης παιδιών, σχολικών απουσιών, παιδικής βίας και άλλων μορφών παιδικής κακοποίησης, μαζί με πτώση στη ποιότητα παιδείας, περίθαλψης και συναισθηματικής ευεξίας εντοπίζονται σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Έχει επίσης παρατηρηθεί ότι η συναισθηματική κατάσταση και γενικότερα η ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζονται από κατάθλιψη και βία στο άμεσο οικογενειακό περιβάλλον, φαινόμενα τα οποία - αν και δύσκολο να μετρηθούν, έχει παρατηρηθεί πως αυξάνονται σε συνθήκες οικονομικής πίεσης. Έρευνες έχουν επίσης δείξει στο παρελθόν, πόσο σημαντική είναι ο ρόλος των γονιών για την προστασία των παιδιών από τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Η ικανότητα των παιδιών να καταλαβαίνουν, να προσαρμόζονται και να αντεπεξέρχονται σε περιόδους κρίσης εξαρτάται άμεσα από την ποιότητα ανατροφής τους, η οποία, με τη σειρά της, εξαρτάται άμεσα από τους διαθέσιμους πόρους και τις συνθήκες διαβίωσης. Οι γονείς μπορεί να μην έχουν το χρόνο ή την ψυχική υγεία να αναθρέψουν και να καθοδηγήσουν τα παιδιά τους με τέτοιο τρόπο ώστε να τους ορίσουν σαφή όρια, να προσφέρουν καθοδήγηση και να ενισχύσουν τη πρόοδο τους. Ως αποτέλεσμα διαταράσσεται η αυτοεκτίμησή και η ταυτότητά τους ως άτομα. Η παρούσα εισήγηση σκοπό έχει να δείξει πως ένα κοινωνικό φαινόμενο επηρεάζει τη λειτουργία της οικογένειας. Πως, πιο συγκεκριμένα, η οικονομική κρίση συμβάλλει άμεσα ή έμμεσα στην κακοποίηση παιδιών. Θα συζητηθούν τρόποι πιθανής αντιμετώπισης.

Ανοχή σε εμφανείς και μη εμφανείς μορφές κακοποίησης: κοινωνικά και φιλοσοφικά ερωτήματα

Τίνα Σταθοπούλου, Ph.D, Επίκουρη καθηγήτρια ψυχολογίας (Assistant Professor of psychology), Hellenic American University

Εμφανείς και μη εμφανείς μορφές βίας υπάρχουν στην καθημερινότητά μας. Κατά πόσο ο άνθρωπος αναγνωρίζει κάποιες πράξεις και στάσεις ζωής ως μορφές βίας; Κατά πόσο οι διαφορετικές αυτές μορφές βίας μπορούν να συνδέονται μεταξύ τους ή να δημιουργούν προϋποθέσεις για την αποδοχή της σεξουαλικής βίας; Είναι καταδικαστέα η πράξη της βίας αυτή καθέ αυτή ή οι συνέπειές της; Τέλος ποιοι ενδέχεται να είναι οι λόγοι που να οδηγούν τον άνθρωπο να μην αντιδράει σε καθημερινές εμφανείς ή λιγότερο εμφανείς μορφές βίας; Κοινωνικά και φιλοσοφικά θέματα και ερωτήματα θα τεθούν στο τραπέζι για παρουσίαση και συζήτηση.

12.00 – 13.00 ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ: ΑΜΕΣΣΕΣ ΚΑΙ ΑΠΩΤΕΡΕΣ ΨΥΧΟΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Προεδρείο: **Ευγενία Σαββίδου**, Ψυχολόγος, MSc «Εγκέφαλος και Νους», Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παιδική κακοποίηση, όποια μορφή και αν λαμβάνει, έχει σημαντικό αντίκτυπο σε πολλαπλά επίπεδα λειτουργίας του ατόμου, εκτεινόμενα από την ψυχολογική σφαίρα έως και τη γνωστική και συναισθηματική λειτουργικότητα, και τα οποία δεν αφορούν μόνο το εδώ και τώρα της κακοποίησης· αντίθετα, έχουν και μακροχρόνιες επιπτώσεις. Πράγματι, αποτελέσματα ερευνών καταδεικνύουν ότι η τραυματική εμπειρία της κακοποίησης είναι ικανή να επηρεάσει το άτομο σε επίπεδο βιολογικό πέρα από ψυχολογικό. Το βίωμα μίας κακοποιητικής κατάστασης μπορεί να είναι τέτοιο ώστε να προκαλέσει αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του εγκεφάλου μέσα από μεταβολές στη νευροχημεία του. Εξ άλλου, είναι πλέον κοινή γνώση ότι το μετατραυματικό στρες, που συνδέεται άμεσα με την εμπειρία μίας κακοποιητικής εμπειρίας, όσο και η εμπειρία *per se*, ενδέχεται να έχουν ποικίλες επιπτώσεις στην γνωστική λειτουργία του ατόμου (μειωμένη ταχύτητα επεξεργασίας, ελλείμματα μνήμης, δυσκολία συγκέντρωσης, κ. α.). Τα ελλείμματα αυτά, στην περίπτωση που η κακοποίηση αφορά τα παιδιά, έχουν άμεσο αντίκτυπο στην σχολική προσαρμογή, στις ακαδημαϊκές επιδόσεις, αλλά και στη συναισθηματική λειτουργικότητά του (έκφραση, απόκριση). Μάλιστα, δεδομένα από πρόσφατες μελέτες υποστηρίζουν ότι τόσο διαβρωτικός είναι ο χαρακτήρας της κακοποιητικής εμπειρίας για τη γνωστική λειτουργία του ατόμου που δυσκολίες και ελλείμματα μπορούν να εμφανιστούν και μακροπρόθεσμα κατά την ενήλικη ζωή. Στο πλαίσιο αυτό, οι ομιλίες που θα πραγματοποιηθούν θα επιχειρήσουν να καλύψουν όσο καλύτερα γίνεται τις διαχρονικές επιπτώσεις της κακοποίησης σε επίπεδο νευροψυχολογικό. Για το σκοπό αυτό, η πρώτη ομιλία θα αναφερθεί στα γνωστικά ελλείμματα που προκύπτουν μετά από κακοποίηση, ενώ θα ακολουθήσει μία δεύτερη, πιο ειδική, που θα περιγράψει τα ελλείμματα αυτά με όρους μαθησιακών δυσκολιών και σχολικής προσαρμογής. Τέλος, θα περιγραφούν οι μακροχρόνιες συνέπειες που μπορεί να έχει η κακοποίηση στις γνωστικές λειτουργίες του ενήλικου, πλέον, ατόμου.

> Γνωστικά Ελλείμματα και Κακοποίηση

Θεόδωρος Μεσσαριτάκης, Ψυχολόγος, MSc Πραγωγή Ψυχικής Υγείας - Πρόληψη Ψυχιατρικών Διαταραχών, ΕΚΠΑ

Οι ψυχοτραυματικές εμπειρίες που συνθέτουν την έννοια της κακοποίησης του ατόμου, κυρίως όταν αυτό βρίσκεται στην ευάλωτη φάση της παιδικής ηλικίας και οι αλλαγές που εν δυνάμει αυτές επιφέρουν στις γνωστικές λειτουργίες του είναι το αντικείμενο αυτής της παρουσίασης. Αρχικά περιγράφεται ο όρος κακοποίηση και οι διάφορες μορφές που μπορεί να λάβει ως τραυματικό γεγονός. Στη συνέχεια αναλύονται οι ψυχοφisiολογικοί μηχανισμοί που εμπλέκονται τόσο κατά το χρονικό διάστημα που υφίσταται κακοποιητική συμπεριφορά το άτομο όσο και οι μακροχρόνιες συνέπειες αυτής. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται τα επιστημονικά ευρήματα που συνδέουν τις συνέπειες της κακοποίησης με τους μηχανισμούς φυσιολογικής ανάπτυξης των γνωστικών λειτουργιών, αλλά και το πώς αυτές οι συνέπειες εκφράζονται τόσο σε επίπεδο λήψης εξωτερικών και εσωτερικών ερεθισμάτων και επεξεργασίας των ερεθισμάτων αυτών όσο και βαθύτερα σε επίπεδο γονότυπου των νευρικών κυττάρων. Όπως αναφέρουν πρόσφατα ερευνητικά αποτελέσματα, οι συνέπειες της κακοποίησης μπορεί να προκαλέσουν μακροχρόνιες βλάβες στο άτομο, σε βιολογικό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο. Η διαπίστωση ότι τα γνωστικά ελλείμματα είναι η βασική έκφραση των συνεπειών της κακοποίησης θα μπορούσε να αποτελέσει τον πυρήνα καλύτερης διάγνωσης, θεραπείας αλλά και σχεδιασμού πολιτικών πρόληψης της κακοποίησης.

> Σχολική Προσαρμογή σε Κακοποιημένα Παιδιά

Παρασκευή Αθανασούλη, Ψυχολόγος, MSc Κλινικής Νευροψυχολογίας, ΕΚΠΑ

Η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να συνοδεύεται από δυσκολίες στη σχολική προσαρμογή, καθώς και από χαμηλή επίδοση στα μαθήματα. Τα κακοποιημένα παιδιά μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον φτωχό σε εκείνες τις συνθήκες, που είναι απαραίτητες για μία επιτυχημένη σχολική προσαρμογή. Δύο περιβαλλοντικοί παράγοντες που δείχνουν να επηρεάζουν την σχολική προσαρμογή και την σχολική επίδοση είναι η έλλειψη της εκμάθησης του

ελέγχου αναστολής από την πρώτη χρόνια της σχολικής ηλικίας, καθώς και η ενασχόληση του φροντιστή με την ακαδημαϊκή πορεία του παιδιού, είτε αυτός είναι ο φυσικός γονέας είτε μετέπειτα ο ανάδοχος. Άλλοι παράγοντες που παίζουν ρόλο είναι οι φτωχές κοινωνικές δεξιότητες των κακοποιημένων παιδιών, καθώς και η ίδια η συναισθηματική τους κατάσταση, η οποία μπορεί να χαρακτηρίζεται από θυμό, δυσκολία συγκέντρωσης, άγχος και δυσκολία στον έλεγχο της συμπεριφοράς τους.

> Γνωστικά Ελλείμματα σε Ενήλικους – Θύματα παιδικής κακοποίησης: Μακροχρόνιες Επιπτώσεις της Παιδικής Κακοποίησης

Ευγενία Σαββίδου, Ψυχολόγος, MSc «Εγκέφαλος και Νους», Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παιδική κακοποίηση αποτελεί ένα κομβικό σημείο της πορείας του ατόμου σηματοδοτώντας το σε όλα τα επίπεδα της λειτουργικότητάς του, τόσο της συναισθηματικής όσο και της γνωστικής. Τα αποτελέσματα πηλιάδας ερευνών καταδεικνύουν ότι τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση εμφανίζουν ελλειμματικές επιδόσεις στις σχολικές τάξεις με συνακόλουθες μαθησιακές δυσκολίες και συμπεριφορικές διαταραχές. Μάλιστα, δεδομένα από μελέτες φαίνεται να συνδέουν αυτήν την ακαδημαϊκή εικόνα των κακοποιημένων παιδιών με μετέπειτα δυσκολίες στην γνωστική τους λειτουργικότητα ως ενήλικοι. Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με ενήλικους που ήταν θύματα κακοποίησης ως παιδιά, παρά την ανομοιογένειά της, φαίνεται να επιβεβαιώνει τις υποθέσεις σχετικά με την παρουσία γνωστικών ελλειμμάτων στην ενήλικη ζωή των κακοποιημένων παιδιών, αλλά και να υπογραμμίζει τη συμμετοχή του τραυματικού στρες στην λειτουργικότητα του κακοποιημένου ατόμου. Τα αποτελέσματα των ερευνών συμφωνούν ότι παρουσιάζονται ελλείμματα σχεδόν σε κάθε γνωστικό πεδίο, από την προσοχή και τη μνήμη έως και τις εκτελεστικές λειτουργίες. Πράγματι, οι ενήλικες που κακοποιήθηκαν ως παιδιά φέρονται να έχουν χαμηλές επιδόσεις στην ταχύτητα επεξεργασίας των πληροφοριών, στη μάθηση, στη μνήμη, αλλά και σε κάποιες από τις εκτελεστικές λειτουργίες. Η παιδική κακοποίηση δεν αφορά μόνο άμεσες επιπτώσεις στη συναισθηματική, ψυχολογική και γνωστική λειτουργικότητα του ατόμου – αντίθετα, είναι ένα γεγονός με μακροχρόνιες συνέπειες για το άτομο. Πιθανόν, τα ελλείμματα που εμφανίζουν ως ενήλικες τα κακοποιημένα παιδιά να είναι απόρροια και της χαμηλής ακαδημαϊκής τους επίδοσης, ωστόσο, σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι η παιδική κακοποίηση και το τραύμα συνδέονται στενά με την γνωστική δυσλειτουργία, και κατ' επέκταση με ελλείμματα στην καθημερινότητα του ατόμου.

13.00 - 14.30 ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΒΙΑ, ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Πρόεδρος: Μ. Χαρίτου – Φατούρου, Ομότιμη Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, **Κατερίνα Φλωρά**, PhD, Επιστημονικός Συνεργάτης Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης

> Εισαγωγή στο Πιλοτικό Πρόγραμμα Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης

Μ. Χαρίτου – Φατούρου, Ομότιμη Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Επιστημονικά Υπεύθυνη Προγράμματος: Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης mikahar@otenet.gr

Το σχολείο στις σύγχρονες κοινωνίες παρουσιάζει ένα ολοένα αυξανόμενο αριθμό ψυχοκοινωνικών προβλημάτων, όπως η θυματοποίηση και ο σχολικός εκφοβισμός με έντονο το στοιχείο της λεκτικής και σωματικής κακοποίησης. Έχει παιδιά και εφήβους κακοποιημένους στο ρόλο θύτη ή θύματος. Η κοινωνία, η οικογένεια, το φύλο αποτελούν κομβικούς παράγοντες στην εκδήλωση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά ενισχύονται με τη σιωπηρή συμμετοχή του κοινωνικού περίγυρου (εκπαιδευτικοί, γονείς). Παρουσιάζεται το Πιλοτικό Πρόγραμμα Παρέμβασης, «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης

και Πρόληψης» στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Το πρόγραμμα αυτό προτείνει αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας και όχι στο τι διδάσκονται τα παιδιά. Η μεθοδολογία διδασκαλίας βασίζεται στις εξής αρχές: την ισότητα, την συλλογικότητα, την συντροφικότητα, την αλληλεγγύη και τις ανθρωπιστικές αξίες της κοινότητας στην οποία παίρνουν μέρος τρεις ομάδες: τα παιδιά, οι γονείς και οι δάσκαλοι (βλ. Celestin Freinet, Μίλτο Κουντουρά)

> Η Εφαρμογή της Συνεργατικής Μάθησης στην τάξη στα πλαίσια του Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης.

Στέλλα Μπαδικιάν, Εκπαιδευτικός, Επιστημονική Συνεργάτης Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης, stella.badikian@hotmail.com

Η εκπαιδευτική έρευνα έχει αναδείξει ότι όταν η τάξη οργανωθεί σε μικρές ομάδες μαθητών προωθούνται πιο αποτελεσματικά οι μαθησιακοί και κοινωνικοί στόχοι (σχολική επίδοση, αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση και παράτρηση για μάθηση). Οι μαθητές αποδίδουν καλύτερα σε ένα συνεργατικό παρά σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον γιατί αξιοποιούνται οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, στα πλαίσια εφαρμογής του Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης, όπου η ατομική η επιτυχία εξαρτάται από την επιτυχία της ομάδας όλα τα μέλη της ομάδας παρακινούνται να δείξουν ενδιαφέρον, να συμμετάσχουν και να είναι παραγωγικά μέσα στην τάξη.

> Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης: η επιθετικότητα προς τα έσω
Κατερίνα Φλωρά, PhD, Επιστημονικός Συνεργάτης Προγράμματος Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης, katerinaflora@hotmail.com

Ως επιθετικότητα προς τα έσω εννοούμε την κατάσταση, βασική εκδήλωση της οποίας είναι η χρήση ναρκωτικών ουσιών αλλά και κάθε άλλη ενέργεια όπου η επιθετικότητα στρέφεται προς τον ίδιο τον εαυτό. Τα προγράμματα πρόληψης στα σχολεία εστιάζονται στις κοινωνικές και σχολικές δεξιότητες των παιδιών, όπως είναι η βελτίωση των σχέσεων με συνομηθικούς, ο αυτό-έλεγχος, η αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων. Το ιδανικό πλαίσιο εφαρμογής είναι η ενσωμάτωση των προγραμμάτων αυτών στο σχολικό πρόγραμμα, επειδή παράγοντες όπως η σχολική αποτυχία συχνά σχετίζονται με την χρήση ουσιών. Τα προγράμματα αυτά ενισχύουν τους δεσμούς των μαθητών με το σχολείο και μειώνουν την πιθανότητα διακοπής της σχολικής εκπαίδευσης. Η τελευταία γενιά προγραμμάτων περιλαμβάνει παρεμβάσεις που επηρεάζουν συνοδικά το σχολικό περιβάλλον κα στόχο έχουν όχι τόσο την μείωση των παραγόντων επικινδυνότητας όσο την ενίσχυση των προστατευτικών παραγόντων δηλ. των θετικών χαρακτηριστικών που έχουν συνδεθεί με την πρόληψη της χρήσης ουσιών. Η ιδέα ότι μπορεί να αλλάξει ο τρόπος που αντιλαμβάνονται και βιώνουν δάσκαλοι και μαθητές την σχολική κοινότητα έχει κερδίσει έδαφος τα τελευταία χρόνια. Η εφαρμογή προγραμμάτων τα 15 τελευταία χρόνια, όπως το Caring School Communities σε μεγάλο εύρος δημοτικών σχολείων των ΗΠΑ είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Τα προγράμματα αυτά είναι αρκετά κοντά στη μεθοδολογία που χρησιμοποιούμε στο Πιλοτικό Πρόγραμμα μας, στα «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης»

> Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης: Ο ρόλος των κανόνων του σχολείου στην επιθετικότητα των μαθητών

Στέλλα Χαλιμουρδα, Επιστημονική Συνεργάτης Προγράμματος «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», stellahalimourda@yahoo.gr, **Μαρία Ζαφειροπούλου**, Αν. Καθηγήτρια Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Επιστημονική Συνεργάτης Προγράμματος «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης»

Η αύξηση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων φαίνεται να συμβαδίζει με την αύξηση της βίας σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ, 2001). Το σχολείο παράλληλα εμφανίζει έναν αυξανόμενο αριθμό ψυχοκοινωνικών προβλημάτων. Ειδικότερα στο σχολικό περιβάλλον, που ο στόχος δεν είναι η απόκτηση ξερών γνώσεων αλλά η διαμόρφωση κοινωνικής ταυτότητας του μαθητή, παρατηρούνται έντονα φαινόμενα επιθετικότητας. Αναλυτικότερα, η συμμετοχή των μαθητών στους κανόνες του σχολείου για την οργάνωση της σχολικής τους ζωής έρχεται αντιμετώπιση με τα φαινόμενα βίας που εκδηλώνονται σε αυτή. (J.-C. Filloux, 2000) Αυτό επηρεάζεται από τον ρόλο του μαθητή στο σχολείο ως κοινότητα, την εικόνα

(θετική ή αρνητική) που έχει ο μαθητής για τον σχολικό κανονισμό, για την λειτουργικότητά του, για τις συνθήκες κατασκευής του (από ποιον έγινε) και για τις δυνατότες εξέλιξης (Μ. Pagoni, 2005). Η επίδραση διαμόρφωσης και χρήσης του σχολικού κανονισμού είναι σημαντική στην εκδήλωση ή μη, των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων στο σχολείο. Το Πρόγραμμα «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», το οποίο εφαρμόζει την παιδαγωγική Freinet και Μίλτο Κουντουρά, βοηθά τους μαθητές να οικοδομήσουν μια ιδιαίτερη σχέση με το σχολικό σύνολο και την συλλογική διαμόρφωση κανόνων σε αυτό. Με στόχο την εφαρμογή νέων αρχών όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη και η λειτουργία του σχολείου ως «κοινότητα» με πρωταγωνιστές τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς.

> Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης ενάντια στην ενδοσχολική βία και επιθετικότητα: Ο ρόλος των γονέων.

Μαρίλινα Μπαδικιάν, Επιστημονική Συνεργάτης του Πιλοτικού Προγράμματος «Σχολεία Πρόληψης και Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», marilina.badikian@yahoo.gr, **Μίκα –Χαρίτου Φατούρου**, Ομότιμη Καθηγήτρια Ψυχολογίας Α.Π.Θ, Επιστημονική Υπεύθυνη του Πιλοτικού Προγράμματος «Σχολεία Πρόληψης και Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης», mikahar@otenet.gr

Συζητείται ότι η ενδοσχολική βία ή ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί μορφή επιθετικής συμπεριφοράς κατά την οποία ένα ή περισσότερα παιδιά εκφοβίζουν ή παρενοχλούν ή ασκούν σωματική βία κατ' εξακολούθηση σε συνομήλικους που θεωρούνται αδύναμοι να υπερασπιστούν τον εαυτό τους (Olweus, 1978). Στις μέρες μας, η ανάγκη θεσμοθέτησης προγραμμάτων και στρατηγικών που στοχεύουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση φαινόμενων βίας και επιθετικότητας στο χώρο του σχολείου κρίνεται επιτακτική, αφού το 1/3 περίπου των παιδιών σχολικής και εφηβικής ηλικίας συμμετέχει σε επεισόδια ενδοσχολικής βίας ως θύτες, θύματα ή θύτες-θύματα (Boulton & Underwood, 1992; Forero, McLellan, Rissel, & Bauman, 1999; HBSC-WHO, 2001; Nansel, Pilla, Ruan, Simmons-Morton, Schmidt, 2001; Nordhagen, Neilsen, Stigum, & Kohler, 2005; Πατεράκη & Χουτουμούδη, 2001; Zaborskis, Cirtautiene, Zemaitiene, 2005). Στα πλαίσια της εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος «Σχολεία Συνεργατικής Μάθησης και Πρόληψης» παρουσιάζονται και αναλύονται οι διάφοροι τρόποι ενεργής γονεϊκής εμπλοκής στη διαχείριση και οργάνωση της σχολικής ζωής, καθώς επίσης και οι στρατηγικές οικοδόμησης ισχυρών σχέσεων και ενδυνάμωσης της επικοινωνίας μεταξύ οικογένειας και σχολείου λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι οικογενειακοί παράγοντες συμβάλλουν σημαντικά στην εμφάνιση φαινομένων ενδοσχολικής βίας και επιθετικότητας (Bender, Shubert, & McLaughlin, 2001; Osborne, 2001; Fryxell, 2000; Hope & Bierman, 1998).

14.30 – 16.00 ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ: ΤΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Διοργάνωση: Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παίδων «Η Αγία Σοφία»

Προεδρείο: **Γεράσιμος Κολλαΐτης**, Επίκουρος Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής, Δευθυντής, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παίδων «Η Αγία Σοφία», gkolaitis@med.uoa.gr

Σκοπός της στοργυλλής τράπεζας είναι να ενημερώσει σχετικά με πλευρές της παιδικής κακομεταχείρισης, πραγματικής ή μη, σε διάφορες μορφές σήμερα, κυρίως στα πλαίσια λειτουργίας του παιδιατρικού νοσοκομείου, και να μοιραστεί προβληματισμούς σε θέματα ηθικής, δεοντολογίας και δικαιωμάτων του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα ακόλουθα. α) νεότερα επιδημιολογικά στοιχεία, μορφές, παράγοντες που συνδέονται με την εμφάνιση της παιδικής κακομεταχείρισης, καθώς και επιπτώσεις του μείζονος αυτού θέματος δημόσιας υγείας (Γ. Κολλαΐτης), β) Ο ρόλος των διαφόρων επαγγελματιών υγείας και των λειτουργών του διοικητικού και δικαστικού συστήματος, που είναι διακριτός και ασκείται στα πλαίσια δεοντολογίας του κάθε επαγγέλματος, όλοι όμως πρέπει να συνεργασθούν για να επιτευχθεί η κατά το δυνατόν αντικειμενικότερη εξέταση του ανήλικου, η ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών της καταγγελίας κακοποίησης στοιχείων, η προς το συμφέρον του ανήλικου αντιμετώπιση της ψυχικής υγείας και

φυσικής του ακεραιότητας, η διενέργεια διαγνωστικής εξέτασης της ψυχογενετικής κατάστασης του θύτη, και η υποβολή σε θεραπεία του θύτη και η τιμωρία ή μη αυτού (Ε. Πανταζή-Μελίστα), γ) το φαινόμενο της αναφερόμενης κακοποίησης στα επείγοντα παιδοψυχιατρικά ιατρεία γενικού παιδιατρικού νοσοκομείου, συχνά σε πλαίσια συγκρουσιακών διαζυγίων και διαφόρων διεκδικήσεων από τους γονείς (Σ. Χαριτάκη), δ) το φαινόμενο της ολόενα αυξανόμενης εισαγωγής και νοσηλείας παιδιών στο νοσοκομείο, μετά την απομάκρυνση από την οικογένεια λόγω κακομεταχείρισης, συχνά για πολλούς μήνες, με πιθανές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία τους. Από τη συγκριτική μελέτη των στοιχείων των τελευταίων ετών προκύπτει ένας επιπλέον συναισθηματικά επιβαρυντικός μηχανισμός τόσο για τα ίδια τα παιδιά και τις οικογένειες εξαιτίας των ελλείψεων της προνοιακής πολιτικής και των κενών του νόμου, όσο και για τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας που συχνά αντιμετωπίζουν σοβαρή εμπλοκή με το νομικό σύστημα (Α. Καητσά), και ε) το σχετικά πρόσφατο φαινόμενο της νοσηλείας παιδιών μεταναστών και προσφύγων, μετά την απομάκρυνσή τους από την οικογένεια λόγω παραμέλησης. Η πληθυσμιακή αυτή ομάδα παρουσιάζει ιδιαίτερες ανάγκες, προβλήματα γλωσσας και επικοινωνίας, κοινωνικο-πολιτισμικές δυσκολίες προσαρμογής, θέματα που θα φανούν και μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα/περιστάτικα (Α. Σωτηροπούλου).

> **Ρόλος και χαρακτηριστικά των επαγγελματιών υγείας και λειτουργών και λειτουργών του δικαστικού και δικαστικού συστήματος που επιλαμβάνονται καταγγελιών σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων**

Ειρήνη Πανταζή-Μελίστα, Εισαγγελέας Εφετών

> **Κακοποίηση ή «κακοποίηση» παιδιών στα Επείγοντα Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής Κλινικής Γενικού Παιδιατρικού Νοσοκομείου**

Στέλλα Χαριτάκη, Παιδοψυχίατρος, Επιμελήτρια Β΄ ΕΣΥ, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παιδων «Η Αγία Σοφία»

> **Παράμεληση – Κακοποίηση ανηλίκων: Η παραμονή στο Γενικό Νοσοκομείο προστατεύει ή «κακοποιεί» περαιτέρω;**

Αργυρώ Καητσά, Παιδοψυχίατρος, Επιμελήτρια Β΄ ΕΣΥ, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παιδων «Η Αγία Σοφία»

> **Κοινωνικές ομάδες με ιδιαίτερες ανάγκες: Παιδιά μεταναστών και προσφύγων που απομακρύνονται από την οικογένειά τους**

Αργυρώ Σωτηροπούλου, Κοινωνική λειτουργός, Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεν. Νοσοκομείο Παιδων «Η Αγία Σοφία»

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

> **Ο ρόλος του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων Α΄ Αθήνας στην πρόληψη**

Φωτεινή Μαρκάκη - Μαριλένα Μαυρογεννή

Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας, Συμβουλευτικός Σταθμός Νέων Α΄ Αθήνας mail@1ssn.att.sch.gr

Ο **Συμβουλευτικός Σταθμός Νέων (Σ.Σ.Ν.)** της Διεύθυνσης Δ.Ε. Α΄ Αθήνας είναι συμβουλευτική υπηρεσία του ΥΠΔΒΜΘ με σκοπό την υποστήριξη του σχολείου και της οικογένειας σε θέματα ψυχοκοινωνικά. Έργο του Σ.Σ.Ν. είναι η ευαισθητοποίηση συλλόγων γονέων-κηδεμόνων, οι παρεμβάσεις πρόληψης, οι επισκέψεις σε σχολικές μονάδες, η εκπαίδευση-επιμόρφωση εκπαιδευτικών, η συμβουλευτική, οι συνεργασίες με δημόσιους φορείς με στόχο την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα ψυχικής υγείας, και τα προγράμματα προαγωγής και αγωγής υγείας του ΥΠ.Ε.Π.Θ. **Δράσεις** του ΣΣΝ ως προς την πρόληψη της κακοποίησης: Αγωγή κοινότητας – Διασύνδεση με φορείς: Μονάδα Εφηβικής Υγείας, Συνήγορος του Παιδιού, Εταιρεία Ψυχικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγωγή Υγείας, Εισαγγελία Ανηλίκων κ.ά. Επίσης, οργάνωση και συμμετοχή σε συνέδρια, Ψυχοεκπαίδευση εκπαιδευτικών, με στόχο το κατάλληλο ψυχολογικό κλίμα στην τάξη και την ενίσχυση των θετικών συμπεριφορών, και ατομικές και οικογενειακές συμβουλευτικές συνεδρίες με γονείς και κηδεμόνες. Ο θεσμός του ΣΣΝ αποδεικνύεται σημαντικός στην πρόληψη της σχολικής αλλά και της ευρύτερης κοινότητας λόγω των *αυξανόμενων αναγκών από τις νέες μορφές παιδικής και εφηβικής κακοποίησης*, Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η βελτίωση του συστήματος αγωγής και εκπαίδευσης, με την *ενίσχυση και τη διεύρυνση* της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών του ΣΣΝ, τη συνεχή επιστημονική κατάρτιση του εκπαιδευτικού προσωπικού και τη διασύνδεση με άλλους κοινωνικούς φορείς.

> **Βία και κακοποίηση των εφήβων στο σχολείο**

Ρέβελλα Αγγ.΄, Μετοχιανιάκης Δ.΄, Καρατσής Π.΄, Μπαηταρέτσου Ε.΄, Ταχμαζίδης Ο.΄. 1.Γενικό Νοσοκομείο Αγίου Νικολάου Κρήτης, 2.Κέντρο Υγείας Τήνου donnoiko@gmail.com

Η μελέτη αυτή στόχο έχει να ερευνήσει την βία και την κακοποίηση των εφήβων στο σχολείο. Στη μελέτη συμμετείχαν 80 έφηβοι, Έλληνες και αλλοδαποί, σε σχολεία της Τήνου κατά το χρονικό διάστημα 2008-2009. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν από ερωτηματολόγιο σχετικά με την κακοποίηση των παιδιών, από τα αρχεία του μαθητή και από τα βιβλία καταχώρησης του σχολείου. Το 61,3% ζούσε σε οικογένειες με ιστορικό δυσλειτουργίας της οικογένειας, ενώ στο 73,8% υπήρχε δυσκολία στην επικοινωνία πατέρα,

μητέρας και παιδιού. Από την κακομεταχείριση των εφήβων το 23,9% είχε χαμηλή απόδοση στο σχολείο. Μεταξύ των συγκαλυμμένων μορφών παιδικής κακοποίησης, κακοποίηση βρέθηκε στο 88,8% και ψυχολογική κακοποίηση στο 75% των εφήβων. Το 70% των περιπτώσεων υποβλήθηκε σε ύβρεις. Χαμηλή εκπαίδευση των γονέων και οι οικονομικές δυσκολίες ευνοούν τους παράγοντες της βίας. Μαθησιακές δυσκολίες και χαμηλές επιδόσεις στο σχολείο ήταν οι επιπλοκές της παιδικής κακοποίησης, το οποίο είναι ένα πρόβλημα υγείας που απαιτεί έρευνα και μεγαλύτερη προσοχή.

> **«Χωρίς λόγια»: Η θεραπευτική αντιμετώπιση της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης μέσω της Δραματοθεραπείας**

Χριστίνα Ιορδάνου, M.Sc, MBPsS, Αναπτυξιακή & Αθλητική Ψυχολόγος, Δραματοθεραπεύτρια, c.iordanou@ekseliksis.gr

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση αφορά στη συμμετοχή του παιδιού σε οποιαδήποτε σεξουαλική δραστηριότητα, την οποία δεν κατανοεί και κατά την οποία δεν υπάρχει ή δε μπορεί να υπάρξει η συναίνεση του. Σε αντίθεση με παιδιά που δεν έχουν κακοποιηθεί, τα σεξουαλικά κακοποιημένα παιδιά έχουν τετραπλάσιες πιθανότητες να παρουσιάσουν ψυχιατρικές διαταραχές και τριπλάσιες πιθανότητες να καταφύγουν στη χρήση ουσιών. Επιπρόσθετα, ένα υψηλό ποσοστό παρουσιάζει Μετατραυματική Διαταραχή Άγχους καθώς και διάφορες ακατάλληλες σεξουαλικές συμπεριφορές και επιθετικότητα. Επομένως, η θεραπευτική αντιμετώπιση της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης κρίνεται απαραίτητη. Η ψυχοθεραπευτική παρέμβαση αφορά στην αντιμετώπιση ψυχολογικών διεργασιών μεταξύ των οποίων είναι η διάσχιση, ο φόβος, καθώς και η γνωστική διαστρέβλωση της εικόνας του εαυτού. Έχει προταθεί ότι η ανάμνηση της σεξουαλικής κακοποίησης εδράζει πρωτίστως στην άδηλη μνήμη και, επομένως, δεν είναι συνειδητά διαθέσιμη ώστε τα παιδιά-θύματα να την εκφράσουν με λόγια. Για το λόγο αυτό, η Δραματοθεραπεία αποτελεί θεραπεία εκλογής στην αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης, εφόσον χρησιμοποιεί συμβολικά δημιουργικά μέσα, όπως, π.χ. το παιχνίδι και το σώμα, που, σε αντίθεση με άλλες λεκτικές θεραπευτικές μεθόδους, προσεγγίζουν άμεσα την άδηλη μνήμη. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η παρουσίαση της δραματοθεραπευτικής μεθόδου, ως θεραπευτικής παρέμβασης στην παιδική σεξουαλική κακοποίηση. Μέσω της δραματοθεραπείας τα παιδιά προσεγγίζουν *τον ευάλωτο εαυτό* αλλά και *τον δράστη*, επεξεργάζονται και αναδομούν εμπειρίες που δε μπορούν να εκφραστούν με λόγια και μαθαίνουν να ανακτούν τη χαμένη αίσθηση ελέγχου και δύναμης, αντιμετωπίζοντας έτσι το ψυχικό τραύμα που σχετίζεται με την εμπειρία της κακοποίησης.

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

> Η Διαβρωτική Επίδραση της Κακοποίησης σε Παιδί επιβαρυνόμενο με Επιληπτικές Κρίσεις και Γλωσσική Διαταραχή. Η Διαγνωστική Διαδικασία μέσω της Διασύνδεσης των Υπηρεσιών.

Αρμενάκα Μερσύνη, Μουλλιά Βασιλική, Χαριτάκη Στέλλα, Κοτζιά Θέκλη, Κολαΐτης Γεράσιμος. Πανεπιστημιακή Παιδοψυχιατρική Κλινική Γεν.Νοσ. Παιδών Αθηνών «Η Αγ.Σοφία», Τμήμα Ενδονοσοκομειακής Νοσηλείας. m_armenaka@yahoo.gr

Παρουσιάζεται η μεθοδολογία της διάγνωσης και αντιμετώπισης ενός σύνθετου περιστατικού συννοσηρότητας στο Τμήμα Ενδονοσοκομειακής Νοσηλείας (Τ.Ε.Ν).

> Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών με ειδικές ανάγκες

Αμπατζίδη Δ (1), Αμπατζίδης Κ (2)

(1) Κοινωνική Λειτουργός, Κέντρο Ημέρας «Σκυτάλη» της Ε.ΠΡΟ.Ψ.Υ.Η

(2) Ιατρός, Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Κατάνιας, Ιταλία abatzidi@yahoo.gr

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών με ειδικές ανάγκες, η οποία χαρακτηρίζεται από σωματική, λεκτική και οπτική βία και περιλαμβάνει σεξουαλικά αγγίγματα, διείσδυση, έκθεση των παιδιών σε σεξουαλικές δραστηριότητες που δεν συνάδουν με την ηλικία και ανάπτυξη τους, καθώς και έκθεση των παιδιών σε πορνογραφικές ταινίες ή φωτογραφίες. Είναι πολύ δύσκολο να καθοριστεί ο αριθμός των παιδιών που έχει υποστεί κακοποίηση αφού συχνά δεν εντοπίζεται ή δεν αναφέρεται. Είναι σημαντικό να μπορούμε να αναγνωρίσουμε τα σημάδια της κακοποίησης έτσι ώστε να μπορούμε να προσφέρουμε βοήθεια στο θύμα. Συγκεκριμένα υπάρχουν: (α) τα σωματικά σημάδια όπως παράπονα για πόνο, φαγούρα ή ερεθισμό στη γενετική ή πρωκτική περιοχή, δυσκολία στο βάδισμα ή κάθισμα, παρουσία σεξουαλικών μεταδιδόμενων νοσημάτων (Σ.Μ.Ν) κ.α, (β) τα σημάδια που εντοπίζονται στην συμπεριφορά όπως να παρουσιάζει περίεργη σεξουαλική συμπεριφορά, ακατάλληλη σεξουαλική γνώση με παιχνίδια, προβλήματα ύπνου, επιθέσεις, παλινδρομηση σε προγενέστερες συμπεριφορές, ανεξήγητος φόβος συγκεκριμένων τοποθεσιών ή ατόμων, διατροφικές αλλαγές κ.α. Οι επιπτώσεις της κακοποίησης είναι τόσο σωματικές όσο και συναισθηματικές και επηρεάζουν την ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη του. Ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης είναι η πρόληψη η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την εκπαίδευση των παιδιών σε θέματα σωματογνωσίας, αναπαραγωγής, σεξουαλικής επαφής, κακοποίησης κ.α. Στο τέλος της εργασίας γίνεται αναφορά στους οργανισμούς που μπορεί κάποιος να απευθυνθεί σε περίπτωση που υπάρχει υποψία κακοποίησης.

> Ταϊλάνδη – Ολλανδία – Ελλάδα: Έρευνα για την εμφάνιση διαφορετικών ανάων παιδικής κακοποίησης σε σχέση με τους δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης όπως εμφανίζονται στις τρεις χώρες

Αρετή Γακιά, Δήμητρα Ταική Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών στην «Σχολική Ψυχολογία» aretigakia@hotmail.com

Η έρευνά μας επικεντρώνεται σε τρεις χώρες με διαφορετικά χαρακτηριστικά, που όμως παρουσιάζουν σημαντικά αυξημένους δείκτες ως προς την παιδική κακοποίηση. Προκειμένου να αντλήσουμε στοιχεία σχετικά με την έρευνά μας ελέγξαμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας και το είδος της κακοποίησης που παρουσιάζει έμφαση σε καθεμία από αυτές. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίσαμε και καταγράψαμε τους δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης με βάση τα στοιχεία του ΟΗΕ, όπως έχουν καταγραφεί από τα αρμόδια παγκόσμια όργανα και αφορούν τα οικονομικά χαρακτηριστικά, το επίπεδο εκπαίδευσης, και τις γενικότερες κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν. Λάβαμε υπόψη ότι η Ταϊλάνδη είναι μία πολυπληθής χώρα με το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, ενώ η Ολλανδία είναι μία από τις χώρες με τα πλέον υψηλά βιοτικά επίπεδα παγκοσμίως. Η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των δύο αυτών χωρών, τόσο από οικονομικής, όσο και από άποψης κοινωνικών συνθηκών. Μελετώντας τα στοιχεία διαπιστώσαμε ότι και οι τρεις αυτές, εκ διαμέτρου αντίθετες χώρες που εξετάζουμε παρουσιάζουν αλληλοσυμπληρούμενα μέρη της ίδιας κατάστασης. Τα είδη και ο τρόπος της παιδικής κακοποίησης διαφοροποιείται με βάση όλα τα παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται διαφορετικά μεγέθη στην σεξουαλική παιδική

κακοποίηση, στην κακοποίηση στην εργασία, στην ψυχολογική, σωματική και λεκτική κακοποίηση εντός της οικογένειας. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι όσο ανεβαίνει το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας δεν σημαίνει μειώνεται η εμφάνιση της παιδικής κακοποίησης. Εντοπίσαμε την πορεία που ακολουθείται από τα παιδιά που πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης, από τον τόπο προέλευσης, την Ταϊλάνδη, στον ενδιάμεσο σταθμό, την Ελλάδα, στον τόπο προορισμού, την Ολλανδία. Επίσης θα αναφερθούμε σε άλλα είδη κακοποίησης που ευδοκούν στις συγκεκριμένες χώρες, όπως οι αναγκαστικοί γάμοι. Ευελπιστούμε με την έρευνα αυτή να κατορθώσουμε να αναδείξουμε την σύνδεση μεταξύ των δεικτών ανθρώπινης ανάπτυξης και των επιμέρους ειδών κακοποίησης, όπως παρατηρούνται από διεθνείς οργανισμούς, από τις τοπικές αρχές και από καταγγελλίτες που έχουν δει το φως της δημοσιότητας. Αναφέρομε ότι για κάποια δεδομένα δεν υπήρχαν αρκετές πηγές για κάθε χώρα. Για τον λόγο αυτό θα χρησιμοποιήσουμε διαφορετικές πηγές για κάθε καταγραφή, σύμφωνα με όσα έχουν ερευνηθεί και καταγραφεί στην παγκόσμια βιβλιογραφία.

> Σύγχρονες απόψεις για την ψυχοθεραπευτική υποστήριξη μτέρων των οποίων τα παιδιά έχουν σεξουαλικά κακοποιηθεί από τον σύζυγο ή σύντροφο, μέσω της γνωστικής-συμπεριφορικής προσέγγισης.

Τσίρμπα Λευκοθέα, Ψυχολόγος, lefkitr@yahoo.gr, **Χάρος Δημήτριος,** Ματευτής 7^ο Νοσοκομείο ΙΚΑ- Ψυχολόγος, haros_d@yahoo.gr

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων στα οποία ο δράστης είναι ο πατέρας του θύματος ή ο σύντροφος της μητέρας, δημιουργούν απότομες μεταβολές στο οικογενειακό πλαίσιο. Πολλές μελέτες εστιάζουν στις αντιδράσεις της μητέρας μετά την αποκάλυψη του γεγονότος, η οποία λόγω του δευτερογενούς τραυματισμού που υφίσταται μπορεί να εκδηλώσει συμπτώματα Μετατραυματικής αγχώδους διαταραχής, τα οποία ανάλογα με την ένταση που εκδηλώνονται χρίζουν της αντίστοιχης θεραπευτικής αντιμετώπισης. Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας σχετικά με την αποτελεσματικότητα του υποστηρικτικού πλαισίου που προσφέρουν οι εφαρμογές Γνωστικής-συμπεριφορικής προσέγγισης στον γονέα που εμφανίζει μετατραυματικά συμπτώματα στην κρίσιμη περίοδο η οποία έπεται της αποκάλυψης του γεγονότος. Η αναζήτηση ερευνητικών δεδομένων των τελευταίων ετών πραγματοποιήθηκε μέσω των ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων (Medline, PsycInfo, Science Direct). Σύμφωνα με τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα, έχει αποδειχθεί ότι οι παρεμβάσεις Γνωστικής-συμπεριφορικής προσέγγισης, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν τους γονείς των θυμάτων στην θεραπευτική διαδικασία, συμβάλλουν αποτελεσματικά στην εξάλειψη των δυσάρεστων μετατραυματικών συμπτωμάτων, τόσο στους γονείς όσο και στα παιδιά. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι η εφαρμογή του Γνωστικού-συμπεριφορικού μοντέλου που στοχεύει στην θεραπεία των συνεπειών του τραυματικού γεγονότος (Trauma-Focused CBT), είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για την μητέρα και το παιδί. Συγκεκριμένα, οι μητέρες που συμμετέχουν στην θεραπευτική διαδικασία του παιδιού τους μαθαίνουν μέσα από τεχνικές ψυχοεκπαίδευσης πώς να αντιμετωπίσουν τις παραμέτρους της σεξουαλικής κακοποίησης. Ειδικότερα, εκπαιδεύονται σε τεχνικές μείωσης του άγχους, ομαδικές /ατομικές συνεδρίες, μέθοδο σωκρατικού διαλόγου και στρατηγικές διαχείρισης της παιδικής συμπεριφοράς, συμβάλλοντας όχι μόνο στην άρτια ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού, αλλά και στην διαχείριση του δικού τους τραύματος.

> Παιδική σεξουαλική κακοποίηση και εφηβική εγκυμοσύνη

Παρασκευούλακου Αλεξία Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Paris 8

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση επιφέρει πολλαπλές και μακροχρόνιες επιπτώσεις στα θύματα, τόσο σε ψυχοπαθολογικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Οι μελέτες επισημαίνουν ότι ορισμένες συνέπειες εμφανίζονται άμεσα, ενώ άλλες εκδηλώνονται αργότερα κατά την εφηβική ηλικία ή την ενήλικη ζωή. Ιδιαίτερα κατά την εφηβεία υποστηρίζεται ότι εμφανίζονται υψηλού κινδύνου σεξουαλικές συμπεριφορές και συχνή αλλαγή ερωτικών συντρόφων, με πιθανό συνεπακόλουθο την ύπαρξη εφηβικής εγκυμοσύνης. Ωστόσο τα ευρήματα των ερευνών παραμένουν αντιφατικά ως προς το εάν υπάρχει ευθέως αιτιακή σχέση μεταξύ της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και της εφηβικής εγκυμοσύνης. Η διερεύνηση του εάν πράγματι συσχετίζεται η παιδική σεξουαλική κακοποίηση με την εφηβική εγκυμοσύνη και η μελέτη των επιπρόσθετων παραγόντων κινδύνου που συνεισφέρουν σε

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

αυτή την προοπτική. Εξερεύνηση της ψηφιακής βιβλιοθήκης PubMed, ώστε να ανευρεθούν ανασκοπήσεις της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας. Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση διπλασιάζει τον κίνδυνο εφηβικής εγκυμοσύνης και σχετίζεται με μικρότερη ηλικία πρώτης εγκυμοσύνης (κατά 1-1,5 χρόνο). Επιπρόσθετα ανάμεσα στις έφηβες που εγκυμονούν, ένα ποσοστό της τάξεως του 45% έχουν θετικό ιστορικό παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Η ασάφεια στη γνώση των σεξουαλικών ορίων, η Μετατραυματική Διαταραχή του Στρες και η χρήση ουσιών αποτελούν τους κύριους διαμεσοδομητικούς παράγοντες κινδύνου που συνδέουν τα δύο φαινόμενα. Τα κορίτσια που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση χρειάζεται να επανεκτιμούνται κατά την εφηβική ηλικία ώστε να ανιχνεύονται έγκαιρα οι παράγοντες κινδύνου που αυξάνουν την πιθανότητα εφηβικής εγκυμοσύνης. Ειδικότερα συστήνεται η λεπτομερής αξιολόγηση του σεξουαλικού τους ιστορικού και η ύπαρξη ειδικών προγραμμάτων παρέμβασης όπου κρίνεται απαραίτητο.

> 0 καθρέπτης της ψυχής

Νίκη Πείδου, Φοιτήτρια HAU, Τομέας Διοίκησης Επιχειρήσεων, npeidou@hau.edu.gr
Κυριακή Παπαδοπούλου, Φοιτήτρια του HAU, Τομέας Διοίκησης Επιχειρήσεων, krapadopoulou@hau.edu.gr

Οι παρουσιάστριες θα δείξουν στο κοινό δύο αφίσσες, όπου στη μια θα βρίσκεται ένα παιδί με μια "τραυματισμένη" ψυχή και στη δεύτερη αφίσσα ένα παιδί με "υγιή" ψυχή. Το όλο θέμα των αφισών θα είναι να παρακινήσουμε τους ανθρώπους να λάβουν το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης με σοβαρότητα και υπευθυνότητα και να εκπαιδεύσουν τα παιδιά τους, έτσι ώστε α) να είναι σε θέση να διακρίνουν την "καλό" άγγιγμα από το "κακό" β) το ότι έχουν το δικαίωμα να πουν ΟΧΙ. Η παρουσίαση θα βασίζεται σε έρευνες που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί.

> Προστασία παιδιών με ειδικές ανάγκες από την σεξουαλική κακοποίηση στο χώρο του σχολείου.

Παναγιώτα Αικατερίνη, Κοινωνική Λειτουργός σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής katerina.pan@yahoo.gr.

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, με διάγνωση εγκεφαλική παράλυση, δυσμορφίες, νοητική στένωση, τύφλωση, κώφωση, επιληψία, ψυχιατρικές διαταραχές κ.λπ. είναι ιδιαίτερα εύάλωτα στην κακοποίηση από ενήλικους και οι έρευνες διεθνώς δείχνουν ότι κακοποιούνται σε συχνότητα 3-4 φορές μεγαλύτερη από ότι τα παιδιά του γενικού πληθυσμού. Για παράδειγμα, τα κορίτσια άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν βρεθεί ποσοστά σεξουαλικής κακοποίησης πάνω από 40% (Allington-Smith et al., 2002). Αυτό συνήθως γίνεται γιατί εξαρτώνται περισσότερο από τους άλλους για την φροντίδα τους ή δεν μπορούν να εκφράσουν ότι κακοποιούνται λόγω της νοητικής τους υστέρησης. Ακόμη και αν μιλήσουν αντιμετωπίζονται με δυσπιστία από τους άλλους. Συνήθως στο χώρο του σχολείου μιλούν για την κακοποίηση που υφίσταντο στην κοινωνική λειτουργό ή την ψυχολόγο. Για αυτό το λόγο κρίνεται αναγκαίο να προωθηθούν στα παιδιά με ειδικές ανάγκες ειδικά εκπαιδευτικά πακέτα που θα σχετίζονται με την αυτοπροστασία τους (χρησιμοποιώντας π.χ. εικόνες), και να μπει το μάθημα της αυτοπροστασίας στα παιδιά σε όλες τις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής, ώστε τα παιδιά να γνωρίζουν τι είναι η κακοποίηση, να γνωρίζουν που μπορούν να απευθυνθούν και τι να κάνουν.

> Ανασκόπηση του φαινομένου της διαδικτυακής αποπλάνησης ανηλίκου

Παρασκευουλάκου Αλεξία Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Paris 8

Η ενασχόληση με τις νέες μορφές τεχνολογίας αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο, με αυξημένη συχνότητα κατά την εφηβική ηλικία. Το διαδίκτυο αποτελεί πηγή απεριόριστης άντησης γνώσεων και κοινωνικής δικτύωσης, αλλά παράλληλα δημιουργεί και σημαντικούς κινδύνους για τους χρήστες του, ιδιαίτερος για τις πιο εύάλωτες ηλικιακές ομάδες. Μια από τις πιο ανησυχητικές μορφές διαδικτυακής απειλής είναι η λεγόμενη διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση ή αποπλάνηση ανηλίκου (grooming). Έρευνες υποδεικνύουν ότι ετησίως 1 στους 5 ανηλίκους προσεγγίζεται, μέσω του διαδικτύου, με σκοπό τη σεξουαλική αποπλάνηση. Η διερεύνηση του φαινομένου της διαδικτυακής αποπλάνησης ανηλίκου (τρόπος επιλογής θυμάτων και διαδικασία προσέγγισης) και η ανάδειξη του προφίλ του δράστη

και του θύματος. Γίνεται ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σε σχέση με το φαινόμενο μέσω εξερεύνησης ψηφιακών βιβλιοθηκών. Τα 3/4 των διαδικτυακών δραστηριοτήτων είναι άρρενες και το 50% αυτών είναι κάτω των 25 ετών. Η συντριπτική πλειοψηφία αρχικά χρησιμοποιεί ψευδή δημογραφικά στοιχεία και επιλέγει άγνωστα θύματα (κυρίως κορίτσια 13-15 ετών) έπειτα από παρακολούθηση συζητήσεων σε κανάλια γνωριμίας. Κατόπιν μέσω μιας σταδιακής διαδικασίας επιδιώκεται η δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης με το θύμα ώστε να συναντήσει στο ενδεχόμενο μιας πραγματικής συνάντησης. Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των θυμάτων είναι η ευπείθεια και η χαμηλή αυτοεκτίμηση. Από τις μελέτες διαφαίνεται ότι το προφίλ του διαδικτυακού δράστη σεξουαλικής παρενόχλησης ή κακοποίησης διαφέρει από αυτό των παραδοσιακών δραστηριοτήτων κακοποίησης ανηλίκων. Απαιτούνται περισσότερες μελέτες σε αυτόν τον τομέα ώστε να υπάρξουν τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης ενός επικίνδυνου φαινομένου που τείνει να εξαπλωθεί.

> Συνέντευξη από ειδικό στο χώρο της παιδικής πορνείας

Daphne Couteau, Masters in Art History at the Pantheon-Sorbonne University in Paris, and undergraduate in ongoing Bachelor in Science of Psychology at the Hellenic American University.

Η έρευνα περιλαμβάνει συνέντευξη από έναν ειδικό στο χώρο της πορνείας ανηλίκων. Απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήσεων γύρω από από την παιδική πορνεία στην Ελλάδα, τον τελευταίο χρόνο, συμπεριλαμβανομένων και στατιστικών στοιχείων θα καταγραφούν από την ερευνήτρια. Επίσης θα καταγραφούν απαντήσεις σε σχέση γενικότερα με το ανθρώπινο σεξουαλικό εμπόριο, τη μετανάστευση, την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των εμπλεκόμενων και άλλες παράμετρους στον Ελληνικό χώρο.

Η εκστρατεία 'Stop Sex Trafficking of Children and Young People' είναι μία παγκόσμια συνεργασία που ξεκίνησε το 2009 μεταξύ της **The Body Shop** και του **ECPAT International** (*End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children For Sexual Purposes*)

Περισσότερα από 1 εκατομμύρια παιδιά πέφτουν θύματα εμπορίας κάθε χρόνο διεθνώς. Τα παιδιά πωλούνται από το στενό οικογενειακό τους περιβάλλον ή από φίλους, εξαπατώνται ή απάγονται με σκοπό να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης σε:

πορνεία και πορνογραφία
εξαναγκαστική εργασία και επαιτεία
εμπόριο οργάνων
παράνομες υιοθεσίες

Στοχεύουμε:

στην πρόληψη μέσα από την ευρεία ενημέρωση
στη δημιουργία Στέγης Φιλοξενίας Παιδιών θυμάτων εμπορίας
στην κύρωση από την χώρα μας του Πρωτοκόλλου του Παλιέρμο

**Γραμμή Ενημέρωσης, Στήριξης και Αναφοράς
Περιστατικών Σεξουαλικής Εμπορίας Παιδιών και Νέων:**

210 7236 200

info@obrela.gr

www.obrela.gr

 Hellenic American University

Bruse Bongar-Lisa Brown

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ 2010

728 σελ.
35 €

Την τελευταία δεκαετία γίναμε μάρτυρες μιας δραματικής μεταβολής της φύσης και των χρήσεων της τρομοκρατίας. Τη δεκαετία του 1970, επαναλαμβανόταν συχνά ότι οι τρομοκράτες «θέλουν να έχουν μεγάλο κοινό, όχι μεγάλο αριθμό νεκρών». Σήμερα είναι ακριβέστερο να πούμε ότι οι τρομοκράτες θέλουν πολλούς νεκρούς και ακόμα περισσότερους ανθρώπους εξουδετερωμένους από το φόβο και τη θλίψη. Ένας από τους μείζονες στρατηγικούς στόχους των σύγχρονων τρομοκρατών είναι η χρήση φυσικών επιθέσεων μεγαλύτερης κλίμακας που προκαλούν άγχος και στρες στο γενικό πληθυσμό. Αυτές οι αλλαγές της στρατηγικής των τρομοκρατών έχουν δείξει ξεκάθαρα ότι χρειαζόμαστε καλύτερες ψυχολογικές και κοινωνικές απαντήσεις τόσο στην τρομοκρατία όσο και στις ανθρωπογενείς καταστροφές. Ο εξειδικευμένος κλάδος της επιστήμης της ψυχολογίας που θα χρειαζόταν για να προσφέρει κατάλληλη και αποτελεσματική θεραπεία στα θύματα ειδικών ενεργειών, όπως οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, και των μελλοντικών πιθανών τρομοκρατικών πράξεων, είναι απλώς ανύπαρκτος, συνεπώς στρατιωτικοί, γιατροί και ψυχολόγοι πρέπει να συνεργαστούν για να κατανοήσουν πληρέστερα την τρομοκρατία που είναι η αιτία μαζικών απωλειών. Στο βιβλίο «Η ψυχολογία

της τρομοκρατίας», κορυφαίοι ειδικοί, τόσο από την Αμερική όσο και από άλλες χώρες, παρουσιάζουν τα πρώτα αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής, περιλαμβανομένων των νεότερων ευρημάτων σχετικά με τη θεραπεία των θυμάτων της τρομοκρατίας και τις κλινικές αποκρίσεις στην τρομοκρατία, παράλληλα με τις αντίστοιχες θεωρίες στις οποίες βασίζονται. Πραγματεύονται την ιστορία της τρομοκρατίας, τα είδη και τις επιδράσεις των όπλων μαζικής καταστροφής ή βίαιης αποδιοργάνωσης, το ρόλο των στρατιωτικών και κρατικών υπηρεσιών και των ομάδων εθελοντών στην ανταπόκριση στις τρομοκρατικές απειλές, τις ψυχολογικές συνέπειες της τρομοκρατίας και τη θεραπεία ειδικών πληθυσμών όπως τα παιδιά και οι ηλικιωμένοι. Το βιβλίο μπορεί να αποτελέσει ιδανικό υλικό πρόσφορο τόσο για ακαδημαϊκές όσο και επαγγελματικές χρήσεις, καθώς επίσης και μια πλούσια πηγή για τους κλινικούς γιατρούς και τους ερευνητές της ψυχικής υγείας, τους παρέχοντας ιατρική περιθαλψη, τους εκπαιδευτές, τους ειδικούς της δημόσιας υγείας, τους κρατικούς υπαλλήλους, την αστυνομία και την πυροσβεστική και τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες και διαμορφώνουν τις πολιτικές για την αντιμετώπιση των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης.

GALLERY

Our products

ABOUT

CONTACT

**Στην εποχή των σύγχρονων μέσων
όλοι φροντίζουν για την καλύτερη δυνατή...
«ηλεκτρονική» τους εικόνα.**

Η εταιρεία
Μ. Πιτσιλίδης Α.Ε.
προσφέρει
ένα πλήρες πακέτο
υπηρεσιών
που αφορούν σε:

- Κατασκευή εταιρικών και προσωπικών ιστοσελίδων
- Συντήρηση και φιλοξενία ιστοσελίδων
- Κατασκευή διαδικτυακών portal
- Δημιουργία προσωπικού blog
- Παραγωγή CD, DVD και stick USB για εταιρικές παρουσιάσεις, εκπαιδευτικό υλικό, πρακτικά συνεδρίων κ.α.
- Μελέτες εφαρμογών πληροφοριακών συστημάτων
- Δημιουργία custom web εφαρμογών
- Κατασκευή Firewall
- E-learning (εγκατάσταση πλατφόρμας, παραμετροποίηση, εκπαίδευση, φιλοξενία και συντήρηση)